Eiropas Savienības

Oficiālais Vēstnesis

C 282

Izdevums latviešu valodā

Informācija un paziņojumi

62. gadagājums

2019. gada 20. augusts

Saturs

I *Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi*

ATZINUMI

Eiropas ekonomikas un sociālo lietu komiteja

EESK 544. plenārsesija, 19.6.2019.–20.6.2019.

2019/C 282/01 Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Ceļā uz sociālās ekonomikas uzņēmumiem pielāgotu ES tiesisko regulējumu" (pašiniciatīvas atzinums) 1

2019/C 282/02 Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Sociālo tiesību pīlāra īstenošanas uzlabošana un pamatpakalpojumu veicināšana" (pašiniciatīvas atzinums) 7

2019/C 282/03 Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Ceļā uz labāku ekonomisko konverģenci un konkurētspēju makroreģionos. Eiropas stratēģijas Donavas reģionam piemērs un transnacionālo kopu nozīme" (izpētes atzinums) 14

LV

III *Parengiamieji aktai*

Eiropas ekonomikas un sociālo lietu komiteja

EESK 544. plenārsesija, 19.6.2019.–20.6.2019.

2019/C 282/04 Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Centrālajai bankai, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai, Reģionu komitejai un Eiropas Investīciju bankai "Investīciju plāns Eiropai – līdzšinējie rezultāti un turpmākā rīcība" " *(COM(2018) 771 final)* . . . 20

2019/C 282/05 Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Eiropadomei (Eurosamitam), Padomei, Eiropas Centrālajai bankai, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Eiropas Reģionu komitejai "Ceļā uz spēcīgāku euro starptautisko nozīmi" " *(COM(2018) 796 final)* 27

2019/C 282/06 Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinuma par tematu "Priekšlikums Padomes lēmumam par dalībvalstu nodarbinātības politikas pamatnostādnēm" *(COM(2019) 151 final)* 32

2019/C 282/07 Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Eiropas Padomei un Padomei "Tiesiskuma turpmāka stiprināšana Savienībā. Pašreizējā situācija un iespējamie turpmākie pasākumi" " *(COM(2019) 163 final)* 39

2019/C 282/08 Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam, ar ko groza Lēmumu Nr. 1313/2013/ES par Savienības civilās aizsardzības mehānismu" *(COM(2019) 125 final – 2019/0070 (COD))* 49

2019/C 282/09 Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Eiropadomei, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai, Reģionu komitejai un Eiropas Investīciju bankai "Tīru planētu – visiem! Stratēģisks Eiropas ilgtermiņa redzējums par pārticīgu, modernu, konkurētspējīgu un klimatneitrālu ekonomiku" " *(COM(2018) 773 final)*. 51

Labojums

2019/C 282/10 Labojums Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinumā par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko groza Regulu (ES) 2015/757, lai pienācīgi ņemtu vērā kuģu degvieleļļas patēriņa datu vākšanas globālo sistēmu" (OV C 240, 16.7.2019.) 60

I

(Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi)

ATZINUMI

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

EESK 544. PLENĀRSESIJA, 19.6.2019.–20.6.2019.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Ceļā uz sociālās ekonomikas uzņēmumiem pielāgotu ES tiesisko regulējumu"

(pašiniciatīvas atzinums)

(2019/C 282/01)

Ziņotājs: **Alain COHEUR**

Pilnsapulces lēmums	12.7.2018.
Juridiskais pamats	Reglamenta 32. panta 2. punkts Pašiniciatīvas atzinums
Atbildīgā specializētā nodaļa	Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	28.5.2019.
Pieņemts plenārsesijā	19.6.2019.
Plenārsesija Nr.	544
Balsojuma rezultāts (par/pret/atturas)	159/0/1

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Laikā, kad Eiropas veidošanai ir vajadzīgs jauns impulss, uzņēmējdarbības veidu dažādības veicināšana ir darbvietu radīšanas, sociālās inovācijas un kohēzijas, kā arī konkurētspējas faktors Eiropā. ES tiesību aktu pamatā ir vienotajā tirgū esošo uzņēmējdarbības veidu vienkāršota koncepcija, un tāpēc sociālās ekonomikas uzņēmumi (SEU) netiek uzskatīti ne par peļņas kapitāluzņēmumiem, ne par bezpeļņas (ekonomiski neieinteresētām) organizācijām.

1.2. Sociālās ekonomikas uzņēmumi un organizācijas tiek pārvaldītas saskaņā ar kopīgām iezīmēm, vērtībām un principiem, piemēram, indivīda un sociālā mērķa prioritāte pār kapitālu, brīvprātīga un visiem pieejama dalība un demokrātiska pārvaldība. Minēto uzņēmumu un organizāciju mērķis nav maksimāli palielināt peļņu īstermiņā, bet gan nodrošināt to ilgtermiņa dzīvotspēju. Peļņu no jauna iegulda, lai radītu vai saglabātu darbvietas vai attīstītu darbības, kas atbilst sociālajam mērķim, vai arī to kolektīvi sadala atbilstīgi dalībnieku personīgajam ieguldījumam.

1.3. Sociālās ekonomikas raksturīgās iezīmes, jo īpaši tās atšķirīgā pieeja peļņai, ES tiesību aktos nav ņemtas vērā. Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 54. pants tiek interpretēts tā, ka tas ekonomiski neieinteresētos (bezpeļņas) uzņēmumus pretstata uzņēmumiem, kuri veic atalgotu saimniecisku darbību. Tāpēc minētajā otrajā kategorijā ietilpst visi uzņēmumi, kas, nediferencējot tos un neskatoties uz to juridisko formu, gūst peļņu, neatkarīgi no tā, vai šī peļņa tiek vai netiek sadalīta.

1.4. ES Tiesas (EST) judikatūra un Eiropas Komisijas (EK) lēmumu pieņemšanas prakse neliecina par pietiekamu interesi par uzņēmumiem, kuri valsts tiesību aktos tiek dēvēti par "bezpeļņas" vai kuri neatkarīgi no šīs kvalifikācijas ir balstīti uz īpašumtiesību, pārvaldības un peļņas izmantošanas kritērijiem, kas tos būtiski atšķir no peļņas kapitāluzņēmumiem, jo īpaši attiecībā uz finansējuma pieejamības nosacījumiem. Turklāt visu veidu uzņēmumu potenciāla atraisīšanas nepieciešamībai, kā arī ES tiesību aktu neitralitātes principam attiecībā uz dažādiem uzņēmumu organizācijas veidiem būtu jāpalīdz novērst vienota uzņēmējdarbības modeļa attīstība.

1.5. Tāpēc EESK:

— ierosina ES tiesību aktos ieviest tiesisko regulējumu, kas būtu pielāgots labākai SEU atzīšanai. Šā regulējuma pamatā būtu jauns jēdziens – ierobežota peļņa –, kurš definētu visus uzņēmumus, kas var gūt peļņu, bet kuru mērķis nav šo peļņu sadalīt īpašniekiem, jo minēto uzņēmumu mērķis ir solidaritāte vai vispārējas intereses,

— aicina EK sākt pētījumu par ierobežotas peļņas jēdzienu un par uzņēmējdarbības modeļiem, kas atbilst šādam darbības veidam. Šis pētījums ļautu labāk apzināt, kādas ir vajadzības pēc tiesiskā, finanšu un nodokļu regulējuma, kas būtu pielāgots attiecīgo uzņēmumu konkurētspējas saglabāšanai, un, ja vajadzīgs, izstrādāt labu praksi,

— prasa EK turpināt centienus, kas aizsākti ar paziņojumu par valsts atbalsta kvalificēšanu kooperatīvajām sabiedrībām, un paplašināt attiecīgos noteikumus uz visiem SEU,

— aicina EK arī sagatavot skaidrojošu paziņojumu par LESD 54. pantu un Līguma pantiem par konkurences tiesībām, lai ES tiesību aktos precizētu bezpeļņas jēdzienu,

— visbeidzot, uzskata, ka Līgumam par Eiropas Savienības darbību būtu jāpievieno Protokols par uzņēmumu veidu daudzveidību, paraugu ņemot no Protokola Nr. 26 par pakalpojumiem ar vispārēju tautsaimniecisku nozīmi, un aicina dalībvalstis iekļaut šo pārskatīšanu gaidāmo reformu programmā.

2. **Vispārīgas piezīmes**

2.1. *Sociālās ekonomikas politiskā atzīšana*

2.1.1. Sociālā ekonomika ir realitāte, kas izvēršas ES ekonomikā un reģionos. Sociālā ekonomika apvieno 2,8 miljonus dažāda veida uzņēmumu un organizāciju – tostarp kooperatīvus, savstarpējas apdrošināšanas uzņēmumus, sociālos uzņēmumus, apvienības vai fondus, kuru īpatsvars ES IKP ir 8 % un kuros strādā 13,6 miljoni darba ņēmēju jeb 6 % algotu darbinieku Eiropā. No ļoti maziem uzņēmumiem un mazajiem un vidējiem uzņēmumiem līdz pat sociālās ekonomikas lielajām grupām – tie pārstāv visas darbības jomas. Ņemot vērā sociālās ekonomikas nozīmi un darbību daudzveidību, tā ir noteicošais faktors ilgtspējīgai, inovatīvai, sociāli iekļaujošai un ekoloģiskai ES ekonomikas izaugsmei.

2.1.2. Sociālajai ekonomikai joprojām ir vajadzīga politiskā atzīšana. Zināms progress, protams, ir panākts, kā to apliecina Luksemburgas deklarācija par sociālo ekonomiku Eiropā *A roadmap towards a more comprehensive ecosystem for social economy enterprises*, Nodarbinātības, sociālās politikas, veselības un patērētāju tiesību aizsardzības (*EPSCO*) padomes secinājumi "Veicināt sociālo ekonomiku – vienu no svarīgākajiem ekonomikas un sociālās attīstības virzītājspēkiem Eiropā", kurus pirmo reizi vienprātīgi apstiprināja 28 dalībvalstis, ekspertu grupas sociālās ekonomikas un sociālās uzņēmējdarbības jautājumos (*GECES*) sastāva atjaunošana, ko EK īstenoja 2018. gadā, un Eiropas Parlamenta (EP) aicinājums Eiropas Komisijai nodrošināt, ka ES politiku veidošanā tiktu ņemtas vērā sociālās ekonomikas iezīmes.

2.1.3. EESK ir vairākkārt izteikusi savu viedokli par sociālās ekonomikas atzīšanas nozīmi un nepieciešamību ES tiesību aktos pienācīgi ņemt vērā uzņēmumu veidu daudzveidību, kā arī izstrādāt īpašu rīcības plānu sociālajai ekonomikai.

2.1.4. Eiropas sociālo tiesību pīlāru nevarēs ieviest bez SEU līdzdalības. Tāpēc svarīgi ir konkrēti nodrošināt to dalību ES ekonomiskajā un sociālajā attīstībā. Krīzes periodos SEU izrāda lielāku noturību un ir sociālais amortizators, savukārt ikdienā tie uztur un veicina sociālo kohēziju un ir sociālās inovācijas avoti. Turklāt daudzi no minētajiem uzņēmumiem atbilst pīlārā izvirzītajiem mērķiem, pirmkārt, to darbības principos un, otrkārt, to darbībā: pēc būtības šie uzņēmumi ir paredzēti, lai īstenotu tādus mērķus kā drošas un pielāgojamas nodarbinātības veicināšana, sociālais dialogs un darba ņēmēju līdzdalība, veselīga, droša un labi pielāgota darba vide vai nodrošinātu inovatīvus risinājumus dažām sociālajām pamatvajadzībām.

2.2. *Juridiskās atzīšanas trūkums – vienkāršota uzņēmumu veidu bināras dalīšanas koncepcija*

2.2.1. ES tiesību aktos SEU ir atzīti ļoti nenozīmīgā mērā. Agrāk tika uzsāktas iniciatīvas, kurām vajadzēja sekmēt Eiropas kooperatīvu, savstarpējas apdrošināšanas uzņēmumu, apvienību un fondu rašanos. Taču vienīgi regulas projektu par Eiropas kooperatīvajām sabiedrībām izdevās īstenot.

2.2.2. Pašlaik šķiet, ka statūtu pieeja katrai kategorijai ir atmesta, aizstājot to ar divām citām pieejām:

— pirmkārt, sociālo uzņēmumu jēdziena veicināšana ES līmenī un vairāku finanšu instrumentu ieviešana, lai apmierinātu minēto uzņēmumu vajadzības pēc finansējuma,

— otrkārt, EK nesaistošie ieteikumi ar mērķi mudināt valstis pašām veicināt tajās esošos SEU, jo īpaši tos, kuriem vēl nav tiesiskā regulējuma valsts līmenī.

2.2.3. Pat ja EP, Padome un EK paziņo, ka liek uzsvaru uz sociālo ekonomiku kopumā, šie dažādie darbības veidi ir pielāgoti sociālajiem uzņēmumiem un neattiecas uz visiem SEU; tāpat šīs darbības var atspoguļot šauru redzējumu par sociālo ekonomiku, to aprobežojot ar sabiedrisko darbību.

2.2.4. Spēkā esošie tiesību akti un jaunākie priekšlikumi neatspoguļo vienu būtisku aspektu: ES tiesību kopums ir balstīts uz ekonomikas dalībnieku bināras dalīšanas koncepciju, kas ir vienkāršota.

2.2.5. Kopš Romas līguma pieņemšanas pastāv dihotomija, kas ir nostiprināta pašreizējā LESD 54. pantā par brīvību veikt uzņēmējdarbību. Saskaņā ar šo dokumentu ES tiesībās ir atzīti divu veidu subjekti: pirmkārt, bezpeļņas subjekti, kas ietver vienīgi organizācijas, kuru darbība nav vērsta uz peļņu; otrkārt, uzņēmumi, kuru vidū ir galvenokārt uzņēmumi, kas izveidoti saskaņā ar civiltiesībām vai komerctiesībām, tostarp arī kooperatīvi.

2.2.6. Neatkarīgi no tā, vai tie ir kooperatīvi, savstarpējas apdrošināšanas sabiedrības, sociālie uzņēmumi vai apvienības, visi uzņēmumi, kas veic ekonomiski dzīvotspējīgu darbību, kura ļauj vajadzības gadījumā radīt pārpalikumu, tiek pielīdzināti peļņas kapitāluzņēmumiem. Taču SEU netiecas palielināt kapitālu vai rentabilitāti no kapitāla, bet gan īstenot sociālu mērķi.

2.2.7. Nepietiekama sociālās ekonomikas uzņēmumu īpatnību vērā ņemšana atspoguļojas arī konkurences tiesībās, kur SEU tiek pielīdzināti citiem uzņēmumiem, kuri jāsaprot kā subjekti, kas veic saimniecisko darbību tirgū, neatkarīgi no šī subjekta juridiskā statusa un finansēšanas veida. Šo vienaldzību pret SEU juridisko būtību, mērķiem un līdz ar to arī konkrētajiem ierobežojumiem, kas no ekonomiskā un finansiālā viedokļa gulstas uz šiem uzņēmumiem, dažkārt pastiprina judikatūras un doktrīnas interpretācijas, kas regulāri rada priekšstatu par to, ka tirgū standarts ir peļņas uzņēmums, kura mērķis ir maksimāli palielināt peļņu vai rentabilitāti no ieguldītā kapitāla.

2.2.8. Peļņu gūstošu kapitāluzņēmumu modelis caurvij visus ES tiesību aktus. Tādējādi, neraugoties uz priekšrocībām, ko šādu struktūru pastāvēšana rada vispārējām interesēm ES dalībvalstīs, un izņemot pakalpojumu ar vispārēju tautsaimniecisku nozīmi iespējamo identifikāciju, ne komercsabiedrību vai uzņēmējdarbības tiesības, ne publiskā iepirkuma tiesības, ne nodokļu tiesības nenošķir SEU no citiem uzņēmumu veidiem.

2.2.9. Tāpēc patiesa politiska atzīšana vairs nevar notikt bez Līgumā par Eiropas Savienības darbību nostiprinātas juridiskas atzīšanas, kas noteikti palīdzēs novērst sākotnējo būtisko neskaidrību.

2.2.10. ES tiesībās ir noteikts neitralitātes princips attiecībā uz īpašumtiesību sistēmām dalībvalstīs.

Tas nozīmē, ka uzņēmumu īpašumtiesības neietilpst ES kompetencē, kā arī to, ka ES noteikumos nedrīkst noteikt īpašumtiesību sistēmas.

2.2.11. Tāpat ES tiesības neietekmē uzņēmuma lēmumu izveidot uz peļņu vērstas kapitālsabiedrības struktūru, kur vara ir atkarīga no turēto akciju vai kapitāla vērtspapīru skaita, vai sociālās ekonomikas struktūru, kur vara ir sadalīta, balstoties uz cilvēkiem, nevis kapitālu, un kurā pārpalikuma pārdale ir stingri ierobežota vai tās nav vispār, jo pārpalikums tiek no jauna pilnībā ieguldīts sociālajā darbībā.

2.2.12. Tomēr, ja neitralitātes dēļ netiek atzīti veseli ekonomikas sektori un tā ļauj noteikta veida uzņēmumiem kļūt par modeli vai references standartu likumdošanā, šis princips tiek nepareizi piemērots.

2.2.13. EESK pašiniciatīvas atzinumā par uzņēmējdarbības formu daudzveidību jau 2009. gadā norādīts uz nepieciešamību atzīt ekonomikas daudzveidību Eiropas Savienībā.

2.2.14. Vajag pārskatīt visu ES tiesisko kārtību ar mērķi labāk izprast to uzņēmumu īpašo lomu un darbības veidus, kuriem ir vispārējas nozīmes funkcija un kuru darbības rezultātā gūto ieņēmumu izmantošana stingri sakrīt ar sociālo mērķu īstenošanu.

2.2.15. Tādēļ viens no risinājumiem varētu būt šāds: līdztekus peļņas uzņēmumiem un struktūrām, kas nav ieinteresētas peļņas gūšanā, atzīt SEU kā trešo ekonomikas dalībnieku kategoriju, kuri brīvprātīgi ierobežo peļņu, prioritāti piešķirot citiem mērķiem.

3. **Īpašas piezīmes**

3.1. *Ierobežota peļņa: SEU kopīga iezīme*

3.1.1. Ierobežotas peļņas jēdziena ieviešana ļautu uzsvērt būtisko atšķirību starp SEU un kapitāluzņēmumiem. Apgalvojums, ka subjekts ir ar ierobežotu peļņu nozīmē to, ka peļņas gūšana ir līdzeklis, nevis darbības mērķis.

3.1.2. Pirmkārt, ir atzīts, ka darbībai jābūt ekonomiski dzīvotspējīgai, t. i., tās līdzsvars nedrīkst būt atkarīgs no subsīdijām vai ziedojumiem.

3.1.3. Otrkārt, ja darbība ļauj radīt pārpalikumus, tie atkarībā no struktūras jāpiešķir rezervēm vai darbībām, lai ar ieguldījumiem nodrošinātu uzņēmuma darbības nepārtrauktību un attīstību. Piemēram, kooperatīviem var nākties daļu no pārpalikuma sadalīt saviem biedriem atlaižu vai procentu veidā, taču tikai ierobežotu pārpalikuma daļu var atmaksāt un teorētiski tā ir atkarīga no biedru veiktajiem darījumiem, nevis no viņu kapitāla daļām.

3.1.4. Treškārt, peļņa nevar būt vienīgais darbības mērķis. Sociālās ekonomikas uzņēmumu darbība nav vērsta uz ieguldītā kapitāla rentabilitāti vai peļņas maksimālu palielināšanu, bet gan uz citu mērķu sasniegšanu. Šie mērķi paredz īstenot vai nu kooperatīva biedru intereses, vai vispārējās intereses, vienlaikus bieži vien ietverot arī citus sociālās, teritoriālās vai vides kohēzijas mērķus.

3.1.5. Darbības un pārvaldības ierobežojumi, kas ir nesaraujami saistīti ar uzņēmuma mērķiem, ir oficiāli noteikti statūtos. Tomēr arī ES tiesībās ir jāapstiprina, ka ir dalībnieki, kas pieņem šos īpašos uzņēmumu veidus, un jānodrošina to attīstība iekšējā tirgū.

3.1.6. Ierobežotas peļņas jēdziena izmantošana ļautu:

a) izvairīties no tā, ka sociālās ekonomikas atzīšana aprobežotos tikai ar sociālajiem uzņēmumiem, t. i., uzņēmumiem, kas veic atlasītas sociālās darbības, lai gan SEU visos sektoros reaģē uz ekonomiskajām, sociālajām un teritoriālajām vajadzībām. Radušies pārpalikumi prioritāri dod labumu kooperatīvu biedriem, savstarpēju sabiedrību dalībniekiem un pakalpojumu sniedzēju apvienību vietējiem lietotājiem. Šie pārpalikumi nekad netiks novirzīti uz riska ieguldījumu fondiem vai ieguldītājiem, kas darbojas visā pasaulē;

b) nodrošināt, ka saskaņā ar subsidiaritātes principu tiek ievērotas valstu atšķirības attiecībā uz uzņēmumu veidiem.

3.2. *Transversāla piemērošana*

Ierobežotas peļņas jēdzienu vajadzētu piemērot dažādās ES politikās.

3.2.1. Brīvība veikt uzņēmējdarbību

3.2.1.1. Attiecībā uz brīvību veikt uzņēmējdarbību sākotnējās redakcionālās izmaiņas ļautu oficiāli atzīt ierobežotas peļņas uzņēmumu esamību.

3.2.1.2. Tādējādi LESD 54. pantu un brīvību veikt uzņēmējdarbību varētu attiecināt uz uzņēmumiem, kas izveidoti saskaņā ar civiltiesībām vai komerctiesībām, tostarp uz kooperatīvām sabiedrībām un citām juridiskām personām, kas ir publisko tiesību vai privāttiesību subjekts, neatkarīgi no tā, vai tās gūst peļņu vai ierobežotu peļņu.

3.2.1.3. Brīvība veikt uzņēmējdarbību ir patiess izaicinājums dažiem SEU veidiem. Tā kā juridiskie statusi dažādās valstīs ir ļoti atšķirīgi, šīs brīvības īstenošana visbiežāk uzliek uzņēmumiem pienākumu dalībvalstī, kurā tie veic uzņēmējdarbību, pieņemt statusu, kas neatbilst izcelsmes dalībvalstī paredzētajiem darbības noteikumiem. Būtībā SEU gadījumā nav ekvivalenta Eiropas uzņēmējsabiedrībai. SEU atzīšana minimālā apjomā, konkrēti, izmantojot skaidrojošu paziņojumu par LESD 54. pantu, ļautu vienlaikus vairāk ņemt vērā ES tiesību aktos to īpašās iezīmes, kā arī sākt apsvērt dažādus iespējamos risinājumus uzņēmējdarbības veikšanas problēmai, izmantojot, piemēram, ciešāku sadarbību.

3.2.1.4. Tas būtu pirmais solis visaptverošākā procesā, lai palielinātu informētību un atbalstītu sociālās ekonomikas veicināšanu ES līmenī. Šajā procesā ir jāiesaista gan ES, gan dalībvalstis, kuras būtu jāmudina veidot sociālās ekonomikas valsts sistēmas, kas būtu piemērotas ierobežotas peļņas uzņēmumu elastīgajām struktūrām.

3.2.2. Konkurences tiesības

3.2.2.1. Ierobežotas peļņas jēdziens būtu jāpiemēro arī konkurences tiesībās, neskarot noteikumus, kas saskaņā ar LESD 106. panta 2. punktu un dokumentiem, kuri to papildina vai interpretē, piemērojami pakalpojumiem ar vispārēju tautsaimniecisku nozīmi.

3.2.2.2. Pat ja konkurences noteikumu piemērošanas jomas noteikšanai izmanto vienīgi kritēriju par saimnieciskās darbības veikšanu tirgū, noteikumu piemērošanas posmā varētu veikt pielāgojumus, lai ņemtu vērā dažas SEU īpatnības.

3.2.2.3. Piemēram, valsts atbalsta jomā EST ir atzinusi kooperatīvo sabiedrību īpašo situāciju salīdzinājumā ar peļņas uzņēmumiem, ņemot vērā ierobežojumus, ar ko tās saskaras saistībā ar piekļuvi darbības finansējumam. Tiesas nolēmumā precizēts, ka kooperatīviem izdevīgu nodokļu pasākumu nevar uzskatīt par tādu, kas ievieš selektīvu priekšrocību kooperatīviem, jo kooperatīvo sabiedrību un kapitālsabiedrību situācijas nav salīdzināmas.

Tiesa savu argumentāciju pamato ar kooperatīviem raksturīgajām iezīmēm, ņemot vērā tādus aspektus kā kontrole, ne īsti komerciālas attiecības starp biedriem un, jo īpaši, ļoti ierobežota piekļuve kapitāla tirgiem un sevišķi svarīga nepieciešamība paļauties uz pašu kapitālu un kredītu, lai nodrošinātu minēto kooperatīvu attīstību.

3.2.2.4. Paziņojumā par valsts atbalsta jēdzienu EK ņēma vērā EST nostāju attiecībā uz kooperatīviem. Paziņojumā tā norāda, ka preferenciālu nodokļu režīmu kooperatīviem var nekvalificēt kā valsts atbalstu.

3.2.3. Pakalpojumu sniegšanas brīvība un publiskais iepirkums

3.2.3.1. EK ir atzinusi, ka SEU piekļuve publiskajam iepirkumam ir jautājums, kuram jāpievērš uzmanība, un uzsver, ka dažiem uzņēmumiem ir grūtības piedalīties uzaicinājumos iesniegt piedāvājumus.

3.2.3.2. Privileģēto tiesību līgumu iespēja principā ir izslēgta. Tomēr pastāv vispārējs izņēmums attiecībā uz ekonomikas dalībniekiem, kuru galvenais mērķis ir personu ar invaliditāti vai nelabvēlīgā situācijā esošu personu sociālā un profesionālā integrācija. Turklāt Direktīva 2014/24/ES dalībvalstīm paredz iespēju rezervēt veselības, sociālo un kultūras pakalpojumu tirgus ierobežotas peļņas uzņēmumiem, kas atbilst noteiktiem darbības kritērijiem.

3.2.3.3. Tomēr jāatzīmē, ka atbilde uz uzaicinājumu iesniegt piedāvājumus, t. i., uz liberāla un privāta modeļa balstītu uzņēmumu konkurss, ne vienmēr rada izdevīgu konkurences situāciju ierobežotas peļņas uzņēmumiem. Arī šajā gadījumā to nelielie izmēri vai arī apgrūtināta piekļuve ieguldījumu finansējuma avotiem var būt konkurences traucējums neatkarīgi no darbības veida. Tāpēc tirgu sadalīšanā un piešķiršanas kritērijos, kas attiecas uz ekonomiski visizdevīgāko piedāvājumu, būtu jāņem vērā šī atšķirīgā situācija.

3.2.4. Nodokļu sistēma

3.2.4.1. Jautājumos par nodokļu sistēmu EK 2013. gadā atzina, ka labvēlīgs nodokļu režīms atlīdzina sociālo uzņēmumu sociālo ietekmi. Būtu jārīko diskusijas par labvēlīgu nodokļu režīmu, kas plašāk atlīdzina visu uzņēmumu sociālo ietekmi sociālās, vides un teritoriālās kohēzijas jomā.

Briselē, 2019. gada 19. jūnijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Sociālo tiesību pīlāra īstenošanas uzlabošana un pamatpakalpojumu veicināšana"

(pašiniciatīvas atzinums)

(2019/C 282/02)

Ziņotājs: **Raymond HENCKS**

Līdzziņotājs: **Krzysztof BALON**

Pilnsapulces lēmums	24.1.2019.
Juridiskais pamats	Reglamenta 32. panta 2. punkts Pašiniciatīvas atzinums
Atbildīgā specializētā nodaļa	Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	22.5.2019.
Pieņemts plenārsesijā	19.6.2019.
Plenārsesija Nr.	544
Balsojuma rezultāts (par/pret/atturas)	128/3/6

1. Secinājumi un ieteikumi

Secinājumi

1.1. Eiropas sociālo tiesību pīlāra 20. galvenais princips ievieš Eiropas Savienībā "pamatpakalpojumu" jēdzienu, kura nav Līgumos, bet kurš paredz, ka "ikvienam ir tiesības uz piekļuvi labas kvalitātes pamatpakalpojumiem, tostarp ūdensapgādes, sanitārijas, energoapgādes, transporta, finanšu pakalpojumiem un digitālajiem sakariem. Tiem cilvēkiem, kuriem nepieciešams, nodrošina atbalstu piekļuvei šādiem pakalpojumiem".

1.2. Ņemot vērā par pamatpakalpojumiem kvalificēto pakalpojumu piemērus, kas uzskaitīti minētajā 20. principā, EESK uzskata, ka runa ir par pakalpojumiem ar vispārēju tautsaimniecisku nozīmi (PVTN), uz kuriem jau attiecas Kopienas tiesību akti, jo īpaši Līgumam par Eiropas Savienības darbību (LESD) pievienotais Protokols Nr. 26 par sabiedriskajiem pakalpojumiem, kura skaidrojošie noteikumi pārsniedz vienkāršu *kvalitatīvas piekļuves* garantiju, taču daži no šiem noteikumiem ir nepietiekami (ļoti atšķirīgā mērā) regulēti un īstenoti dalībvalstīs.

1.3. Tāpēc EESK piekrīt tam, ka Eiropas sociālo tiesību pīlāra 20. princips atkārtoti apstiprina piekļuves tiesības pamatpakalpojumiem/PVTN, kas ir sociālā taisnīguma būtiska sastāvdaļa un ir balstīti uz vienlīdzīgas attieksmes principa pret lietotājiem, aizliedzot jebkāda veida diskrimināciju vai atstumšanu, kā arī uz principa par vispārēju piekļuvi augstam finansiālas pieejamības un kvalitātes līmenim.

Ieteikumi

Piekļuves tiesības

1.4. Lai deklarētais princips, ar kuru saskaņā "ikvienam ir tiesības uz piekļuvi labas kvalitātes pamatpakalpojumiem", būtu efektīvs, ir jāīsteno konkrēti pasākumi ilgtspējīgas attīstības un sociālās kohēzijas kontekstā un vienlaikus:

a) šis princips ir jāgarantē ar tiesību vai normatīvajiem aktiem, kas to nosaka un definē tā īstenošanas veidus katrā jomā;

b) jānosaka kompensācijas, uz kurām cilvēki var pretendēt principa neievērošanas gadījumā;

c) jānodrošina iespēja iesniegt pretenzijas, sūdzības vai pārsūdzības tiesā.

Vispārēja piekļuve

1.5. EESK aicina precizēt jēdzienu "universāla piekļuve pakalpojumiem ar vispārēju tautsaimniecisku nozīmi" un ieviest leģislatīvus pasākumus, kas uzliktu pienākumu dalībvalstīm definēt rādītājus, ar kuriem katram PVTN tiktu noteikta universāla piekļuve (pakalpojuma piekļuves punktu blīvums, maksimālais attālums līdz piekļuves punktam, pakalpojuma regularitāte utt.); tas vajadzīgs, lai novērstu vispārējas nozīmes pamatpakalpojumu, piemēram, sabiedriskā transporta, pasta biroju, bankas filiāļu pakalpojumu likvidāciju vai atstāšanu novārtā, jo īpaši lietotājiem piepilsētu, lauku vai mazapdzīvotās teritorijās, vai, ja tā notiktu, tiktu nodrošināti līdzvērtīgi alternatīvi risinājumi.

Universālais pakalpojums

1.6. Attiecībā uz elektroenerģijas, elektronisko sakaru, pasta un banku pakalpojumiem universālais pakalpojums, kas uz tiem attiecas, nav sinonīms universālumam, jo tas nodrošina tikai ierobežotu piekļuvi pamatpakalpojumiem. Tas jo īpaši attiecas uz elektroniskajiem sakariem, kuru pakalpojumi, kas iekļauti universālā pakalpojumā, lielā mērā atpaliek no tehnoloģiju attīstības, vairs neatbilst tirgū piedāvātajiem mūsdienīgajiem saziņas līdzekļiem un tikai paplašina digitālo plaisu reģionos, kas ir attālināti no lielajiem pilsētu centriem.

1.7. Tāpēc EESK prasa pielāgot universālo pakalpojumu, garantēt mūsdienīgus pakalpojumus un nodrošināt pilnīgu teritoriālo pārklājumu visām nozarēm tīklā kopumā un jo īpaši elektroniskajiem sakariem.

Finansiālā pieejamība

1.8. Ņemot vērā to, ka arvien lielākā mērā cenu ziņā pieejamas piekļuves garantijas pamatā vairs nav sociālais (t. s. "saprātīgais") tarifs, bet sociālā palīdzība, ko sniedz tikai visnabadzīgākajiem iedzīvotājiem, un to, ka ne tikai visnabadzīgākajiem iedzīvotājiem ir nopietnas ekonomiskas grūtības saistībā ar piekļuvi PVTN, EESK atkārtoti prasa noteikt pieejamības kritērijus, apzinot to pakalpojumu grozu, kurus uzskata par būtiskiem; mājsaimniecības finansiālā ieguldījuma likme katrā no šiem pakalpojumiem jānosaka atkarībā no tā, kas ir pieņemams, ņemot vērā minimālo algu/minimālo ienākumu. Virs šīs likmes cenas ir paaugstinātas un ir vajadzīgi reglamentējoši pasākumi vai arī jābūt tiesībām saņemt publisko atbalstu.

Pakalpojuma kvalitāte

1.9. Ņemot vērā nepilnības dažādu PVTN sniegšanas kvalitātē dažās dalībvalstīs (sabiedriskā transporta kavēšanās vai atcelšana, nefunkcionējošs vai nepietiekams teritoriālais pārklājums elektronisko sakaru jomā utt.), EESK prasa, lai dalībvalstis pakalpojumiem ar vispārēju tautsaimniecisku nozīmi nosaka rādītājus, kas liecina par apmierinātību, piemēram, ātrums, precizitāte, uzticamība, komforts, pieejamība, pakalpojumu sniedzēju kompetence un gatavība palīdzēt, kā arī citus aspektus, piemēram, vide, darba apstākļi un patērētāju aizsardzība.

1.10. Attiecībā uz kompensācijām, kas Eiropas tiesību aktos ir paredzētas kvalitātes trūkuma gadījumā (vilcienu vai lidmašīnu kavēšanās vai atcelšana, pazaudēti vai bojāti pasta sūtījumi), EESK joprojām šķiet, ka daži pakalpojumu sniedzēji priekšroku dod (pieticīgām) kompensācijām, nevis ieguldījumiem kvalitātē; tādēļ komiteja prasa pārskatīt spēkā esošās kompensāciju summas un principā katram PVTN noteikt atbilstošas kompensācijas, ja netiek ievērotas sabiedrisko pakalpojumu vai universālā pakalpojuma sniegšanas saistības.

Novērtējums

1.11. Lai nodrošinātu kvalitatīvu piekļuvi, svarīgi ir izstrādāt šo pakalpojumu veiktspējas izvērtēšanas dinamiku. Šajā nolūkā EESK prasa lēmējiestādēm vispirms skaidri definēt visu (gan ekonomisku, gan ar ekonomiku nesaistītu) vispārējas nozīmes pakalpojumu jēdzienus, mērķus un uzdevumus.

1.12. Tāpēc EESK aicina novērtēt dalībvalstīs vispārējas nozīmes pakalpojumus valsts, reģionālā vai vietējā līmenī un prasa, lai šī novērtēšana būtu neatkarīga, plurālistiska, pārstāvētu visu pušu viedokli, aptver ekonomikas, sociālos un vides aspektus, balstītos uz kritēriju kopumu un tiktu īstenota, konsultējoties ar visām ieinteresētajām personām un izmantojot jaunu, saskaņotu Eiropas mēroga novērtēšanas metodi, kuras pamatā ir kopīgi rādītāji.

Eiropas pusgads

1.13. Sociālo rezultātu pārskatā, kas iekļauts Eiropas pusgadā un kura uzdevums ir izvērtēt Eiropas pīlārā noteikto sociālo tiesību stāvokli, trūkst rādītāju par pamatpakalpojumiem ar vispārēju tautsaimniecisku nozīmi. Tāpēc EESK prasa, lai pamatpakalpojumi, kas iekļauti Eiropas sociālo tiesību pīlāra 20. principā, būtu Eiropas pusgada sociālo rezultātu pārskata neatņemama sastāvdaļa.

2. **Ievads**

2.1. Eiropas Parlaments, Padome un Komisija 2017. gada 17. novembra Gēteborgas deklarācijā par Eiropas sociālo tiesību pīlāru apņēmās īstenot Līgumos noteikto solījumu par augsti konkurētspējīgu sociālo tirgus ekonomiku, kuras mērķis ir panākt pilnīgu nodarbinātību un sociālo attīstību.

2.2. Eiropas sociālo tiesību pīlāra 20 galvenie principi pirmām kārtām ir paredzēti nepilnību novēršanai Līgumos, un tādējādi tie palīdz strukturēt Eiropas tiesisko kārtību, reglamentē pamattiesību īstenošanu un veicina valstu un ES sistēmās piemērojamo vērtību konverģenci.

2.3. Eiropas sociālo tiesību pīlārs atkārtoti nostiprina dažas no tiesībām, kas jau iestrādātas ES *acquis*, un pievieno jaunus principus, ar kuriem stāties pretī sociālo, tehnoloģisko un ekonomisko pārmaiņu izraisītajiem izaicinājumiem ([1]). Tam par iemeslu ir pieņēmums, ka pašreizējās sociālās tiesības vai vismaz dažas no tām (dažādā mērā atkarībā no dalībvalsts) ir nepietiekami regulētas un īstenotas.

2.4. Tā kā dalībvalsti var saukt pie atbildības par Eiropas tiesību vispārējo principu neievērošanu un lai "šos principus un tiesības varētu juridiski piemērot, vispirms ir vajadzīgi speciāli pasākumi vai tiesību akti, kas jāpieņem atbilstošā līmenī" ([2]).

3. **Pamatpakalpojumi**

3.1. Eiropas sociālo tiesību pīlāra 20. galvenais princips "Piekļuve pamatpakalpojumiem" nosaka: "Ikvienam ir tiesības uz piekļuvi labas kvalitātes pamatpakalpojumiem, tostarp ūdensapgādes, sanitārijas, energoapgādes, transporta, finanšu pakalpojumiem un digitālajiem sakariem. Tiem cilvēkiem, kuriem nepieciešams, nodrošina atbalstu piekļuvei šādiem pakalpojumiem".

3.2. Līgumos nav jēdziena "pamatpakalpojumi", un tie attiecas tikai uz sabiedriskajiem pakalpojumiem (transportu) un vispārējas nozīmes pakalpojumiem (ekonomiskiem, ar ekonomiku nesaistītiem). Minētajā 20. galvenajā principā nav nekādas "pamatpakalpojumu" definīcijas. Tajā ir tikai minēti daži piemēri un nav ietverts izsmeļošs saraksts. Taču "pamatpakalpojumu" jēdziens ir vispārpieņemts Apvienoto Nāciju Organizācijas ilgtspējīgas attīstības mērķu kontekstā un attiecas uz dažiem pakalpojumiem, kuri ir iekļauti arī citos Eiropas sociālo tiesību pīlāra principos.

3.3. Tāpēc tiesības uz pamatpakalpojumiem neaprobežojas tikai ar tiem, kas uzskaitīti 20. galvenajā principā, bet attiecas arī uz citiem principiem, piemēram, bērnu aprūpe un atbalsts bērniem, veselības aprūpe, invalīdu iekļaušana, ilgtermiņa aprūpe, mājokļi un palīdzība bezpajumtniekiem. Tādēļ tiesību uz piekļuvi kvalitatīviem pamatpakalpojumiem īstenošana jāpapildina ar konkrētiem pasākumiem attiecībā gan uz PVTN, gan iepriekš minētajām jomām. Šajā sakarā EESK atgādina, ka dalībvalstīm ir pienākums un plaša rīcības brīvība definēt, organizēt un finansēt vispārējas nozīmes pakalpojumus, kas atbilst iedzīvotāju vajadzībām.

3.4. Tā kā nav nekādas definīcijas un ņemot vērā 20. galvenajā principā uzskaitītos pakalpojumus, ir skaidrs, ka šajā gadījumā runa ir par "pakalpojumiem ar vispārēju tautsaimniecisku nozīmi", uz kuriem attiecas universāla pakalpojuma vai sabiedriskā pakalpojuma sniegšanas saistības, kas noteiktas ES Pamattiesību hartas 36. pantā un Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 14. pantā, kā arī Protokolā Nr. 26 par sabiedriskajiem pakalpojumiem.

3.5. Tāpēc Eiropas sociālo tiesību pīlāra 20. galvenais princips tikai vēlreiz apstiprina Līgumā paredzētās tiesības. Tomēr ir jākonstatē, ka LESD pievienotā Protokola Nr. 26 par sabiedriskajiem pakalpojumiem skaidrojošie noteikumi pārsniedz vienkāršu garantiju kvalitatīvai piekļuvei un paredz augstu kvalitātes, drošības un pieejamības līmeni, vienlīdzīgu attieksmi un vispārējas piekļuves un patērētāju tiesību veicināšanu. Tā kā EESK uzskata, ka PVTN ir neatņemama sociālā taisnīguma struktūras sastāvdaļa, komiteja piekrīt, ka 20. galvenajā principā tie tiek kvalificēti kā "pamatpakalpojumi".

3.6. Lai deklarētais princips, ar kuru saskaņā "ikvienam ir tiesības uz piekļuvi labas kvalitātes pamatpakalpojumiem", būtu efektīvs, ir jāīsteno konkrēti pasākumi ilgtspējīgas attīstības un sociālās kohēzijas kontekstā un vienlaikus:

a) šis princips ir jāgarantē ar tiesību vai normatīvajiem aktiem, kas to nosaka un definē tā īstenošanas veidus katrā jomā;

([1]) Eiropas sociālo tiesību pīlāra preambulas 14. apsvērums.
([2]) Eiropas sociālo tiesību pīlāra preambulas 14. apsvērums.

b) jānosaka kompensācijas, uz kurām var pretendēt principa neievērošanas gadījumā;

c) jānodrošina iespēja iesniegt individuālas vai kolektīvās pretenzijas, sūdzības vai pārsūdzības tiesā.

3.7. Pakalpojumi ar vispārēju tautsaimniecisku nozīmi, piemēram, elektrība, pasažieru pārvadājumi pa dzelzceļiem un autoceļiem, elektroniskie un pasta sakari (t. s. tīkla nozares), kopš 80. gadu beigām tika pakļauti eiropeizācijas un īpašas pakāpeniskas liberalizācijas procesam ar mērķi izveidot vienoto tirgu.

3.8. Tomēr ātri kļuva skaidrs, ka šie pakalpojumi nevar darboties tikai saskaņā ar kopējiem konkurences un tirgus noteikumiem un ir vajadzīgi īpaši noteikumi, kas katram iedzīvotājam nodrošinātu cenu ziņā pieejamu piekļuvi šiem pakalpojumiem, kuri tiek uzskatīti par pamatpakalpojumiem un atzīti par ES kopējām vērtībām.

3.9. Ar Lisabonas līgumu tie ir atzīti primārajos tiesību aktos. LESD pievienotajā protokolā Nr. 26 ir precizētas Savienības kopējās vērtības un jo īpaši sešas vērtības, kas jāpiemēro visiem PVTN visā Eiropas Savienībā: "augsts kvalitātes, drošības un pieejamības līmenis, vienlīdzīga attieksme un vispārējas piekļuves un patērētāju tiesību veicināšana".

4. **Protokola Nr. 26 piemērošanas novērtējums**

4.1. Trūkst PVTN liberalizācijas politikas pozitīvās ietekmes (cenu samazināšanās, piedāvājuma dažādošana) un negatīvās ietekmes (cenu celšanās, oligopolu veidošanās, tirgus "nokrejošana", nestabila nodarbinātība, sociālais dempings) vispārēja novērtējuma. Daži no Eiropas sociālo tiesību pīlārā iekļautajiem pamatpakalpojumiem efektīvi veicina ekonomisko un sociālo attīstību un sociālās saites. Attiecībā uz citiem pakalpojumiem konkurences ieviešana ir palielinājusi tarifus un/vai vājinājusi sabiedrisko pakalpojumu sniegšanas uzdevumus ([3]).

4.2. Eiropas Savienībai un dalībvalstīm ir ne vien stingrs pienākums nodrošināt PVTN pienācīgu darbību (un tas jo īpaši nozīmē, ka ir jāizstrādā šo pakalpojumu veiktspējas novērtēšanas pakāpeniska dinamika), bet lēmējiestādēm ir arī skaidri jādefinē jēdzieni, mērķi un uzdevumi. Kamēr tas netiks izdarīts, ar veiktspējas novērtēšanu nevarēs garantēt iedzīvotājiem PVTN, kurus viņiem ir tiesības sagaidīt kā no ES, tā no valstu iestādēm.

4.3. Komisija 2000. gadu sākumā katru gadu sāka sagatavot tīkla nozaru darbības horizontālu novērtēšanu, pamatojoties uz metodoloģisku piezīmi par PVTN horizontālu novērtēšanu ([4]). Šie ziņojumi tika regulāri iesniegti un apspriesti ar EESK atklātā uzklausīšanā, kurā tika uzklausīti dažādi viedokļi. 2007. gadā Komisija sadarbībā ar EESK rīkoja semināru par jaunu vērtēšanas metodiku, kas balstīta uz ārēja konsultanta pētījumu, taču ideja par minēto VNP novērtēšanu tika aizmirsta.

4.4. Tāpēc EESK atkārtoti pauž prasību, kas izteikta pašiniciatīvas atzinumā "Neatkarīgs vispārējas nozīmes pakalpojumu novērtējums" ([5]), proti, VNP novērtējumam dalībvalstu, reģionālajā un vietējā līmenī jābūt neatkarīgam un jāpārstāv visu pušu viedoklis, un tam jāaptver ekonomikas, sociālie un vides aspekti, jāizmanto virkne kritēriju, to īstenojot jākonsultējas ar visām ieinteresētajām pusēm un Kopienas līmenī jāizmanto saskaņota Eiropas mēroga novērtēšanas metode, kuras pamatā ir kopīgi rādītāji.

5. **Tiesības uz piekļuvi pamatpakalpojumiem**

5.1. Pamattiesību hartas 36. pantā noteikts, ka ES "saskaņā ar Līgumiem atzīst un ievēro valstu tiesību aktos un praksē noteikto pieeju pakalpojumiem ar vispārēju tautsaimniecisku nozīmi", un prasīts tos iekļaut pamattiesībās, "lai veicinātu Savienības sociālo un teritoriālo kohēziju".

5.2. Tāpēc pīlāra 20. galvenais princips tikai apstiprina ikvienas personas tiesības piekļūt kvalitatīviem VNP kā ES kopējo vērtību sastāvdaļai. Tāpat kā Protokolā Nr. 26, arī pīlārā nav noteikti ne piekļuves nosacījumi, ne garantijas līmenis, ne pārsūdzības procedūras.

([3]) Sk. Eirobarometra pētījumu par vispārējas nozīmes pakalpojumiem.
([4]) COM(2002) 331 final.
([5]) 267/2008.

5.3. EESK uzskata, ka ikvienam garantētas piekļuves koncepcija, ir balstīta uz vienlīdzīgas attieksmes, solidaritātes, universāluma, nepārtrauktības, pietuvinātības pakalpojumu lietotājiem un finansiālas pieejamības principa.

6. **Vienlīdzīga attieksme**

6.1. VNP jomā vienlīdzīgas attieksmes pamatā ir salīdzināmās situācijās esošu lietotāju vienlīdzīga piekļuve (universāla piekļuve) valsts un pārrobežu pakalpojumiem, un jebkāda veida diskriminācijas vai sociālās atstumšanas (valstspiederība, dzimums, dzīvesvieta, invaliditāte, vecums utt.) aizliegums.

6.2. Tomēr vienlīdzīga attieksme vai nediskriminācijas pienākums neliedz pieņemt pasākumus, kas paredz īpašas priekšrocības konkrētām lietotāju kategorijām (gados vecākiem cilvēkiem, personām ar invaliditāti vai personām ar ierobežotām pārvietošanās spējām utt.).

6.3. Attiecībā uz dažiem pakalpojumiem universālas piekļuves tiesības ir paredzēts garantēt vai nu ar universālo pakalpojumu, vai ar sabiedrisko pakalpojumu sniegšanas saistībām, kas uzliktas pakalpojumu sniedzējiem.

7. **Universālais pakalpojums**

7.1. Universālais pakalpojums ir pamatots tādu dažu pakalpojumu ar vispārēju tautsaimniecisku nozīmi liberalizācijas kontekstā, kuriem tirgus viens pats nevar nodrošināt pilnīgu teritoriālo tvērumu, pieņemamas cenas vai atbilstošu pakalpojuma kvalitāti. Universālais pakalpojums ietver "vispārējo interešu prasību kopumu, kura mērķis ir nodrošināt, ka daži iepriekš noteikti pakalpojumi ir pieejami visiem patērētājiem un lietotājiem visā dalībvalsts teritorijā neatkarīgi no to ģeogrāfiskās atrašanās vietas noteiktā kvalitātes līmenī un, ņemot vērā konkrētos valsts apstākļus, par pieņemamu cenu" ([6]). Līdz šim Kopienas līmenī universālais pakalpojums ir definēts tikai elektronisko sakaru, pasta, elektroenerģijas un banku pakalpojumu nozarēs.

7.2. Tāpēc universālā pakalpojuma definīcija attiecas tikai uz "dažiem pakalpojumiem", t. i., pakalpojumiem, kas ir izsmeļoši uzskaitīti. Tāpēc universālais pakalpojums nav sinonīms universālumam, jo tas negarantē piekļuvi visiem pakalpojumiem tirgū.

7.3. Tas jo īpaši attiecas uz elektroniskajiem sakariem ([7]), kuru pakalpojumi, kas iekļauti universālajā pakalpojumā, lielā mērā atpaliek no tehnoloģiju attīstības un vairs neatbilst tirgū piedāvātajiem mūsdienīgajiem saziņas līdzekļiem.

7.4. Daudzas dalībvalstis, teritorijas vai aglomerācijas ir ievērojami atpalikušas ātrdarbīgu elektronisko sakaru un/vai vispārējā mobilo sakaru teritoriālā pārklājuma jomā (pelēkās vai baltās zonas), kas mūsdienās ir galvenais faktors dzīves apstākļu uzlabošanā, piemēram, atvieglojot piekļuvi veselības aprūpei, izglītībai un citiem sabiedriskajiem pakalpojumiem. No tā izriet, ka pašreizējie universālā elektronisko sakaru pakalpojuma trūkumi tikai padziļina digitālo plaisu.

7.5. Taču saskaņā ar attiecīgo direktīvu "universālā pakalpojuma jēdziens būtu jāattīsta, lai tas atbilstu tehnoloģijas sasniegumiem, tirgus attīstībai un lietotāju pieprasījuma izmaiņām" ([8]). Lai to panāktu, Komisijai saskaņā ar iepriekš minēto direktīvu reizi trijos gados ir jāpārskata universālā pakalpojuma darbības joma, jo īpaši, lai piedāvātu Eiropas Parlamentam un Padomei iespēju mainīt vai pārdefinēt šo darbības jomu.

7.6. Tāpēc EESK iesaka nosacījumus par piekļuvi elektroniskajiem sakariem pielāgot tehnoloģiju attīstībai un jo īpaši noteikt obligātu integrētu teritoriālo pārklājumu mobilo telefonu un platjoslas pakalpojumu jomā.

8. **Sabiedrisko pakalpojumu sniegšanas saistības**

8.1. Dažiem PVTN, kas netiek uzskatīti par universālo pakalpojumu, universālas piekļuves tiesības nodrošina ar sabiedrisko pakalpojumu sniegšanas saistībām, kas uzliktas šādu pakalpojumu sniedzējiem.

([6]) Zaļā grāmata par vispārējas nozīmes pakalpojumiem, 2003. gada 21. maijs.

([7]) Direktīva 2002/22/EK (2002. gada 7. marts) par universālo pakalpojumu un lietotāju tiesībām attiecībā uz elektronisko sakaru tīkliem un pakalpojumiem.

([8]) 2002. gada 7. marta Direktīvas 2002/22/EK 1. apsvērums.

8.2. Piemēram, sabiedriskais transports pasažieru pārvadāšanai pa autoceļiem un dzelzceļiem netiek sniegts kā universālais pakalpojums; uz to attiecas sabiedrisko pakalpojumu sniegšanas saistības, kas ir definētas ([9]) kā "kompetentās iestādes definēta vai noteikta prasība, lai nodrošinātu vispārējas nozīmes sabiedriskā pasažieru transporta pakalpojumus, ko tirgus dalībnieks, ja tas ņemtu vērā savas komerciālās intereses, neuzņemtos vai neuzņemtos tādā pašā mērā vai ar tādiem pašiem nosacījumiem, nesaņemot papildu atlīdzību". No tā izriet, ka sabiedriskā transporta pakalpojumam, kas atbilst konkrētai lietotāju vajadzībai, nav obligāti jādarbojas saskaņā ar tirgus noteikumiem. Taču daudzās dalībvalstīs sabiedriskā transporta dzelzceļa un autoceļa pasažieru pārvadājumu maršruti rentabilitātes nolūkā tiek likvidēti vai nepietiekami uzturēti lauku vai mazapdzīvotās teritorijās. Tas pats attiecas uz citiem pakalpojumiem, piemēram, pasta (biroju slēgšana) vai banku pakalpojumiem (filiāļu slēgšana).

8.3. Tāpēc EESK aicina precizēt jēdzienu "universāla piekļuve pakalpojumiem ar vispārēju tautsaimniecisku nozīmi" un ieviest leģislatīvus pasākumus, kas uzliktu pienākumu dalībvalstīm definēt rādītājus, ar kuriem katram PVTN noteikt universālu piekļuvi (pakalpojuma piekļuves punktu blīvums, maksimālais attālums līdz piekļuves punktam, pakalpojuma regularitāte, biroju skaits utt.).

9. **Finansiālā pieejamība**

9.1. Labākajā gadījumā tirgus var tikai ierosināt cenu, kas noteikta atkarībā no izmaksām, taču tas varētu nenodrošināt vispārēju piekļuvi PVTN par pieņemamu cenu. Tādēļ viens no brīvās konkurences draudiem ir PVTN sniedzēju kārdinājums apgādāt tikai tos klientus, kuri *a priori* tiek uzskatīti par maksātspējīgiem.

9.2. Lai novērstu šo risku, Protokolā Nr. 26 ir noteikts, ka dalībvalstīm katram PVTN ir jānodrošina cenu pieejamība augstā līmenī.

9.3. Cenu pieejamība ir definēta kā "pakalpojumu cena patērētājiem ar zemiem/vidējiem ienākumiem attiecībā pret to patērētāju ienākumiem, kuriem ir atšķirīgs ienākumu līmenis" ([10]).

9.4. Tādēļ prasība par finansiāli pieņemamu pakalpojumu ir svarīgs faktors cīņā pret sociālo atstumtību, lai ikvienam būtu piekļuve PVTN neatkarīgi no ienākumiem. Tomēr Eiropas sociālo tiesību pīlāra 20. galvenais princips šķiet daudz ierobežojošāks, jo (tikai) "*cilvēkiem, kuriem nepieciešams, nodrošina atbalstu piekļuvei šādiem pakalpojumiem*".

9.5. Jākonstatē, ka arvien lielākā mērā cenu ziņā pieejamas piekļuve vairs netiek garantēta, balstoties uz sociālo (t. s. "saprātīgais") tarifu, bet uz sociālo palīdzību, ko sniedz tikai visnabadzīgākajiem iedzīvotājiem. Tomēr nopietnas ekonomiskas grūtības piekļūt PVTN vairs nav tikai visnabadzīgākajiem iedzīvotājiem.

9.6. Ja mērķis visiem nodrošināt pieņemamu piekļuvi nav sasniegts, regulatīvās iestādes reizumis piemēro cenu regulēšanas pasākumus. Tādējādi Komisija un Eiropas likumdevējs iejaucās ar regulu, lai samazinātu un pēc tam atceltu maksu par mobilo sakaru izmantošanu Kopienā (viesabonēšanas maksa), ja lietotājs ceļo pa Eiropas Savienību, bet ne tad, ja viņš zvana kādai personai Eiropas Savienībā no savas dzīvesvietas. Priekšlikumā regulai par pārrobežu paku piegādes pakalpojumiem Komisija paziņo par saistošiem pasākumiem, ja situācija ar pārmērīgi augstām cenām, ko piemēro pārrobežu paku piegādes uzņēmumi, neuzlabosies līdz 2018. gada beigām ([11]).

9.7. Attiecībā uz cenu pieejamības novērtēšanu EESK jau vairākus gadus lūdz precizēt jēdzienu "PVTN cenas pieejamība" un ieviest likumdošanas pasākumus, kas uzliktu dalībvalstīm pienākumu definēt rādītājus pieejamības noteikšanai.

9.8. EESK atkārtoti prasa noteikt pieejamības kritērijus, apzinot to pakalpojumu grozu, kurus uzskata par būtiskiem; mājsaimniecības finansiālā ieguldījuma likme katrā no šiem pakalpojumiem tiek noteikta atkarībā no tā, kas ir pieņemams, ņemot vērā minimālo algu/minimālo ienākumu. Virs šīs likmes cenas ir paaugstinātas un ir vajadzīgi reglamentējoši pasākumi vai arī jābūt tiesībām saņemt publisko atbalstu.

10. **Kvalitatīvi pamatpakalpojumi**

10.1. Protokolā Nr. 26 dalībvalstis tiek aicinātas pakalpojumiem ar vispārēju tautsaimniecisku nozīmi nodrošināt augstu kvalitāti, savukārt pīlārs aprobežojas vienīgi ar "labas kvalitātes pamatpakalpojumiem".

10.2. Jebkurā gadījumā kvalitatīvs pakalpojums ir pakalpojums, kas apmierina lietotājus. Lai to panāktu, ir jāidentificē lietotāji, viņu vajadzības un vēlmes. Tomēr bieži vien iespēja paust ekspektācijas tiek dota *a posteriori*, kad lietotājs sūdzas par disfunkciju.

([9]) 2007. gada 23. oktobra Regula (EK) Nr. 1370/2007.
([10]) COM(2002) 331 final.
([11]) Regulas priekšlikums COM(2016) 285 final.

10.3. Kopienas līmenī kvalitātes standarti attiecībā uz daudziem vispārējas nozīmes pakalpojumiem, piemēram, pasta pakalpojumiem, elektroniskajiem sakariem, ūdens apgādi, atkritumu izvešanu, pasažieru pārvadājumiem, vispārējas nozīmes sociālajiem pakalpojumiem utt. ir noteikti dažādā (dažkārt ļoti zemā) līmenī. Piemēram, lai gan lielākajai daļai Eiropas iedzīvotāju ir piekļuve kvalitatīvam dzeramajam ūdenim, dažās dalībvalstīs daudzi iedzīvotāji dod priekšroku ūdens patēriņam pudelēs, jo ūdensvada ūdens garša tiek uzskatīta par nepatīkamu. Lai palielinātu patērētāju uzticēšanos un uzlabotu ūdensvada ūdens kvalitāti, tādējādi pozitīvi ietekmējot vidi un samazinot plastmasas atkritumu daudzumu, ir regulāri jāatjaunina pašreizējie standarti.

10.4. Pakalpojuma kvalitāte ir viens no galvenajiem faktoriem novērtējumā, ko iepriekš ir ierosinājusi EESK. Tāpēc dalībvalstīm attiecībā uz pakalpojumiem ar vispārēju tautsaimniecisku nozīmi jāizvēlas tādi par apmierinātību liecinoši rādītāji par apmierinātību, piemēram, ātrums, precizitāte, uzticamība, komforts, pieejamība, pakalpojumu sniedzēju kompetence un gatavība palīdzēt utt. Kvalitāte ietver arī tādus aspektus kā vide, darba apstākļi un patērētāju aizsardzība.

10.5. Pakalpojumu kvalitāte ir tieši saistīta ar patērētāju tiesībām. Attiecībā uz dažiem PVTN (dzelzceļa transports, pasts) Eiropas tiesību aktos ir paredzētas kompensācijas kvalitātes trūkuma gadījumā (vilcienu vai lidmašīnu kavēšanās vai atcelšana, pazaudēti vai bojāti pasta sūtījumi). Ņemot vērā milzīgos trūkumus, kas dažās dalībvalstīs ir pasažieru dzelzceļa pārvadājumu jomā, EESK joprojām šķiet, ka daži pakalpojumu sniedzēji priekšroku dod (pieticīgām) kompensācijām, nevis ieguldījumiem kvalitātē. Turklāt daudzās dalībvalstīs tiesības uz kompensāciju kavēšanās gadījumā aprobežojas ar tālsatiksmes maršrutiem, bet pilsētas, piepilsētas un reģionālie pasažieru pārvadājumi ir izslēgti no jebkuras kompensācijas saskaņā ar atkāpēm, kas atļautas saskaņā ar ES tiesību aktiem ([12]).

10.6. EESK prasa piemērot kompensācijas sistēmu kavēšanās gadījumā visiem braucieniem pa dzelzceļu, neatkarīgi no nobrauktā attāluma, un noteikt tiesības uz kompensāciju par katru nokavēto pusstundu attiecībā pret oficiālo grafiku vai par katrām 15 minūtēm no atiešanas brīža.

10.7. EESK prasa, lai patērētāju tiesību ietvaros visiem VNP būtu noteiktas kompensācijas, ja netiktu ievērotas sabiedrisko pakalpojumu sniegšanas saistības.

11. **Eiropas pusgada sociālo rezultātu pārskats**

11.1. Eiropas pusgadā iekļautais sociālo rezultātu pārskats ir paredzēts, lai apzinātu sociālās jomas problēmas, ar kurām dalībvalstis saskaras, piemērojot Eiropas sociālo tiesību pīlāra principus.

11.2. Šis sākotnējās analīzes instruments, kuru papildina padziļinātāka analīze katras valsts līmenī, ir izstrādāts, lai, izmantojot sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājus, izvērtētu Eiropas pīlārā pasludināto sociālo tiesību situāciju. Taču starp visiem sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājiem un sekundārajiem rādītājiem, kas iekļauti valstu ziņojumu statistikas pielikumā, trūkst pamatpakalpojumu saskaņā ar pīlāra 20. galveno principu.

11.3. Tāpēc EESK prasa, lai būtiskie pakalpojumi, uz kuriem attiecas Eiropas sociālo tiesību pīlāra 20. princips, būtu Eiropas pusgada sociālo rezultātu pārskata neatņemama sastāvdaļa.

Briselē, 2019. gada 19. jūnijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER

([12]) 2007. gada 23. oktobra Regula (EK) Nr. 1370/2007.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Ceļā uz labāku ekonomisko konverģenci un konkurētspēju makroreģionos. Eiropas stratēģijas Donavas reģionam piemērs un transnacionālo kopu nozīme"

(izpētes atzinums)

(2019/C 282/03)

Ziņotājs: **Dimitris DIMITRIADIS**

Atzinuma pieprasījums	20.9.2018. Rumānijas deleģētā ministra Eiropas lietās NEGRESCU vēstule
Juridiskais pamats	LESD 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	4.6.2019.
Pieņemts plenārsesijā	19.6.2019.
Plenārsesija Nr.	544
Balsojuma rezultāts (par/pret/atturas)	202/1/2

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) atzīst, ka dažādu reģionu un valstu sadarbība, kuras pamatā ir līdzšinējās vēsturiskās sociāli ekonomiskās un kultūras saiknes, ir atbilde, ko nepieciešams sniegt, saskaroties ar Eiropas Savienības (ES) straujās paplašināšanās izraisītajām problēmām, kuras zināmā mērā ietekmē pastiprināta globālā konkurence un kuru cēlonis ir steidzamā nepieciešamība paplašināt kontrolētos tirgus gan ģeogrāfiskā, gan ekonomiskā ziņā. Ļoti svarīgi ir izveidot savstarpēji savienotu pārrobežu un starpnozaru sadarbības sistēmu, kuras pamatā būtu daudzlīmeņu pārvaldība, kā arī veidot stratēģisku satvaru tematiskajiem centriem ar mērķi finansēt iestādes, lai tās īstenotu mērķorientētus projektus makroreģionā.

1.2. Pirmajos desmit darbības gados četras makroreģionālās stratēģijas ir kalpojušas par lietderīgiem kohēzijas politikas instrumentiem un galvenokārt ļāvušas uzlabot integrāciju un sadarbību, kā arī identificēt būtiskus attīstības procesus, kuros iesaistīti pilsoņi un reģioni. Šīs stratēģijas palīdz veidot dziļāku un plašāku Eiropu, jo tajās ar vienlīdzīgiem konkurences nosacījumiem tiek iesaistītas kandidātvalstis un kaimiņvalstis, turklāt tās veicina pieredzes apmaiņu.

1.3. Tomēr sociālo un teritoriālo atšķirību mazināšanas un vides ilgtspējas veicināšanas rezultāti joprojām ir pieticīgi. Tā cēloņi varētu būt pārvaldības un starpvaldību regulējuma sarežģītība, lielā birokrātija, tas, ka dažādi reģioni atšķirīgi īsteno saskaņotas kopīgās stratēģijas, un nepietiekamā sociālo partneru, sociāli ekonomisko dalībnieku un pilsoniskās sabiedrības organizāciju iesaiste.

1.4. EESK atbalsta viedokli, ka makroreģionālās stratēģijas būtu jāuzskata par laboratorijām augšupējas pieejas veidošanai ar mērķi risināt tās jaunās problēmas, ar kurām saskaras Eiropas sabiedrība un ekonomika. Šīs problēmas ir saistītas ar tādām jomām kā migrācija, ilgtspējīga energoapgāde, darba tirgus, izglītība un digitalizācija; valstis, reģioni un pašvaldības vienas pašas nevar tās atrisināt. Starpreģionu starptautiska sadarbība ir efektīvāka un dod iespēju rast kopīgus risinājumus.

1.5. Makroreģionālās stratēģijas var veicināt Eiropas integrāciju un kalpot par būtisku stratēģisku satvaru kohēzijas un ilgtspējas politikai. Makroreģionālās stratēģijas būtu jāfinansē līdztekus tādām īpašām programmām kā programma "Inovatīvas pilsētvides darbības". Pārskatot procesu, kurš skar kohēzijas politikas plānošanu pēc 2020. gada, būtu vēlams iekļaut prasību, ka tematisks stratēģiskais satvars, kas izriet no makroreģionālajām stratēģijām, obligāti jāizmanto saistībā ar citām politikas jomām un attiecībā uz ES paplašināšanos un kaimiņattiecībām.

1.6. Papildus tam makroreģionālās stratēģijas būtu jāorientē uz virkni politikas jomu, kuras tiek veicinātas ar 2015. gadā pieņemto ANO Ilgtspējīgas attīstības programmu. Tas palielinās starptautisko atpazīstamību, kā arī informētību par reģionālo sadarbību četru makroreģionālo stratēģiju ietvaros un par atbalstu tām.

1.7. Balstoties uz iepriekšminēto jautājumu apspriešanu, EESK šā atzinuma 5. nodaļā ir iekļāvusi konkrētu politikas priekšlikumu sarakstu. Šos priekšlikumus varētu apkopot šādi: i) līdztekus politikas pasākumu stiprināšanai nepieciešams samazināt birokrātijas slogu; ii) jāievieš funkcionāls pašreizējo datubāzu tīkls, savstarpējais saslēgums un pārvaldība un jāpalīdz publikai izmantot pieejamos datus un informāciju; iii) prioritāte dodama sociālo partneru, vietējo ekonomikas un sociālās jomas dalībnieku un pilsoniskās sabiedrības organizāciju tīklu un kopu veidošanai gan teritoriālā nozīmē (starpreģionālās kopas un kopu partnerības), gan nozaru nozīmē (izmantojot četrkāršās spirāles pieeju); iv) makroreģionālās stratēģijas nākotnē gūs lielu labumu no efektīviem izglītojošās darbības tīkliem ražošanas digitalizācijas kontekstā, kā arī no iniciatīvām, kas vērstas uz efektīvām starpreģionālajām pētniecības un inovācijas ekosistēmām fundamentālo un lietišķo pētniecības un izstrādes darbību jomā.

1.8. Makroreģionālo komunikācijas stratēģiju izstrāde un īstenošana ieinteresēto personu interesēs spēcīgi veicina atpazīstamību, sekmē tīklošanos un līdzdalību. Uzklausīšanas pasākumos, kā arī valsts un makroreģionālajā mērogā rīkotajās tā sauktajās līdzdalības dienās būtu jāturpina komunikācijas stiprināšana un jāveido uzticēšanās starp makroreģionālo stratēģiju pamatpārvaldes iestādēm un sociālajiem partneriem, uzņēmējdarbības sektoru un akadēmiskajām aprindām.

2. **Atzinuma priekšvēsture**

2.1. ES makroreģionālās stratēģijas tika ieviestas kā instruments, lai vienkāršotu politikas īstenošanu starpvalstu līmenī un tādējādi stiprinātu kohēziju plašākās ģeogrāfiskās teritorijās. Par vienu no to mērķiem tika noteikta konkurētspējas un sociāli ekonomiskās attīstības palielināšana apgabalos, kas aptver vairākas valstis, tostarp valstis ārpus ES.

2.2. Sākumā šis izpētes atzinums bija paredzēts kā pašiniciatīvas atzinums, kurā tiktu pārskatīti šajā jomā eksistējošie ES politikas dokumenti, tostarp ziņojums par ES makroreģionālo stratēģiju īstenošanu ([1]), un kas būtu balstīts uz EESK jau veiktajiem tādas ES politikas novērtējumiem, kuras mērķis ir uzlabot pārrobežu sadarbību un konverģenci. Pēc prezidentvalsts Rumānijas pieprasījuma temats tika paplašināts, tajā ietverot transnacionālo kopu nozīmi ([2]) konverģences un konkurētspējas veicināšanā makroreģionos. Atzinuma uzmanības centrā ir ieteikumi par to, kā precīzāk noteikt makroreģionālo stratēģiju mērķus un tās īstenot. Tas tiek īstenots, pirmkārt, precīzāk apzinot īpašās vajadzības, kas pastāv visā reģionā, un tādējādi nodrošinot taustāmus rezultātus, un, otrkārt, motivējot ieinteresētās personas aktīvi iesaistīties, vienlaikus ievērojot "3 nē"principu.

2.3. Atzinums atbilst EESK 2018. gada politiskajām prioritātēm, īpaši prioritātei "sociālās un teritoriālās kohēzijas veicināšana un pamattiesību nostiprināšana". Tas atbilst arī komitejas prioritārajiem pasākumiem, kas saistīti ar ES Padomes sešu mēnešu prezidentūru un ar nozaru, akadēmiķu, sociālo partneru un pilsoniskās sabiedrības interesēm makroreģionos.

2.4. Gaidāms, ka atzinums konstruktīvi ietekmēs politikas veidotājus visā Eiropā un sniegs objektīvu analīzi un praktiskus ieteikumus par to, kā uzlabot makroreģionālo stratēģiju īstenošanu. Tajā tiks arī precizēts, vai ir nepieciešams paplašināt to darbības jomu un kādus inovatīvus instrumentus varētu ieteikt ieinteresēto personu sadarbības veicināšanai, kā arī tiks norādītas iespējas, ko rada starpvalstu un starpnozaru kopu veidošana.

3. **Vispārīgas piezīmes: makroreģionālo stratēģiju līdzšinējā attīstība**

3.1. Makroreģionālo stratēģiju veiksmīgu īstenošanu līdz šim ir apgrūtinājusi pārvaldības noteikumu sarežģītība, birokrātijas līmenis dažādās valstīs un kopējo stratēģiju neviendabīgā īstenošana iesaistītajos reģionos. Šo iemeslu dēļ sociālo partneru, sociāli ekonomisko dalībnieku un pilsoniskās sabiedrības organizāciju iesaistīšana nav pietiekama. Tāpēc radās nepieciešamība, izmantojot atbilstošus rādītājus, uzlabot makroreģionālo stratēģiju īstenošanas uzraudzību. Lai to īstenotu, ir nepieciešami ticami un salīdzināmi dati, kuriem savukārt jābūt pietiekami detalizētiem, lai tie atspoguļotu stāvokli visā konkrētajā apgabalā ([3]).

([1]) (2017/2040 (INI).

([2]) Jāpiebilst, ka ar terminu "kopa"mēs apzīmējam tīklu veidošanu un tematisku vai visaptverošu sadarbību starp personām vai iestādēm no privātā sektora, publiskās pārvaldes, akadēmiskajām aprindām un pilsoniskās sabiedrības (šajā gadījumā darbības joma ir plašāka par mazo un vidējo uzņēmumu tīklu veidošanu).

([3]) Sk. http://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/studies/2017/macro-regional-strategies-and-their-links-with-cohesion-policy

3.2. Nesen veiktā analīze liecina, ka četras līdz šim apstiprinātās makroreģionālās stratēģijas – Baltijas jūras stratēģija, Adrijas un Jonijas jūras stratēģija, Donavas stratēģija un Alpu reģiona stratēģija – būtiski atšķiras iesaistīto valstu ekonomiskās attīstības līmeņa ziņā. Atklājās, ka ekonomiskie rezultāti spēcīgi ietekmē gan reģionālās sadarbības līmeni, gan politikas īstenošanas efektivitāti. Turklāt gribas, ieinteresētības, resursu un jo īpaši neefektīvas pārvaldības problēmas noteiktās jomās turpina pastāvēt.

3.3. Neraugoties uz makroekonomisko rezultātu neviendabību, Donavas makroreģiona stratēģiju raksturo spēcīgas attiecības starp dažādām jomā reģionā un apmierinoša integrācija tirdzniecības, ieguldījumu un enerģētikas jomā. Konkurētspējas jomā aina ir citāda – būtiskas atšķirības pastāv īpaši starp pilsētu un lauku teritorijām. Būtiskas atšķirības pastāv arī pārvaldības un institucionālo aspektu ziņā.

3.4. Visas četras makroreģionālās stratēģijas ir veiksmīgi savedušas kopā dažādus dalībniekus, tostarp dažādus privātos dalībniekus, kā arī dažādu pārvaldības līmeņu publiskā sektora iestādes. Jo īpaši ES stratēģija Donavas reģionam (*EUSDR*) ir ļāvusi izveidot augsta līmeņa politisko dialogu un sadarbību, tostarp ar trešām valstīm. Šajā kontekstā jāpiezīmē, ka vislielākais progress sasniegts apgabalos, kur sadarbība pastāvējusi jau iepriekš un balstīta uz dziļākām sociāli ekonomiskām saiknēm.

3.5. Lielās cerības, kas tika liktas uz daudzreģionu sadarbības rezultātiem, acīmredzot kļuva par cēloni tam, ka pārāk maza nozīme tika piešķirta iestāžu spēju veidošanai makroreģionālo stratēģiju izstrādes sākumposmā. Gatavojot sadarbības darba kārtību makroreģionā, ir svarīgi izcelt jautājumus, kuriem, īpaši no institucionālo spēju veidošanas viedokļa, nepieciešama starpnozaru un starpteritoriju koordinācija.

3.6. Kopumā makroreģionālās stratēģijas veiksmi nosaka politikas risinājumu veidošana kopīgiem spēkiem pāri reģionu robežām. Lai garantētu labus rezultātus, ir svarīgi, izmantojot četrkāršās spirāles pieeju, izveidot augšupēju sadarbību, kurā būtu iesaistīti sociālie partneri, sociāli ekonomiskie dalībnieki un pilsoniskās sabiedrības organizācijas, kā arī visa ģeogrāfiskā apgabala ieinteresēti dalībnieki. Šo dalībnieku vidū varētu būt ražotāji, akadēmisko aprindu, pētniecības un izstrādes, varas iestāžu (īpaši vietējo un reģionālo pašvaldību), pilsoniskās sabiedrības un sociālās ekonomikas pārstāvji.

3.7. Ar to saistīts ir fakts, ka Komisija ar dažādu plānošanas satvaru un finanšu instrumentu (*Europe INNOVA*, *Interreg*, ERAF un ESF) palīdzību, īpaši cilvēkkapitāla attīstības un mūžizglītības aspektā, ir lielā mērā atbalstījusi pārrobežu kopas. Tā kā ir iespējams piesaistīt citus vietējos un/vai privātos resursus, šis jau pastāvošais satvars ir papildināts ar tagadējo atbalstu Eiropas stratēģisko kopu partnerībām atbilstoši *COSME* un *INNOSUP-1* kopu projektiem, kuri vērsti uz jaunām rūpnieciskajām vērtības ķēdēm programmā "Apvārsnis 2020" ([4]), kā arī izmantojot tādus instrumentus kā programma *InvestEU* un Eiropas infrastruktūras savienošanas instruments. Ļoti nepieciešama koordinēta darbība, kas būtu vērsta uz birokrātisko šķēršļu samazināšanu un kas ar nodokļu atvieglojumiem, finansiālu atbalstu pētniecības un izstrādes darbībai kopās, kā arī ar visaptverošām pārrobežu tirgvedības stratēģijām tiešā veidā veicinātu uzņēmējdarbības tīklu veidošanu un darbību.

3.8. Kohēzijas politikas *ex post* novērtēšana attiecas uz saikni starp pārdomātu specializāciju un kopām. Attiecīgā pieredze liecina: i) tīklošanas un kopu veidošanas veicināšana uzņēmumu vidū ir viens no visveiksmīgākajiem inovācijas un attīstības veicināšanas līdzekļiem mazo un vidējo uzņēmumu līmenī. Tomēr šis instruments ir izmantots ļoti ierobežotā apmērā. Piemērs ir *DanuBioValNet* projekts, ar kuru tiek veidotas jaunas vērtības ķēdes biobāzētiem produktiem Donavas reģionā; ii) starpniecība konsultāciju un administratīvo pakalpojumu formā (piemēram, izmantojot reģionālās attīstības aģentūras, tirdzniecības kameras, kopu pārvaldītājus u. c.) veicina tīklošanas un kopu veidošanas efektivitāti ([5]).

3.9. Viens no lielākajiem šķēršļiem, kas kavē centralizēti veidotu politikas plānu īstenošanu, ir noteikumu īstenošanas atšķirības starp valstīm. Sadarbības efektivitāti var maksimāli palielināt tikai tad, ja tiek izvēlēti tādi mūsdienīgi paņēmieni kā projektu kopas, projektu ķēdes un projektu platformas un notiek pāreja no komunikācijas uz koordināciju un, visbeidzot, – uz kopīgu radīšanu. Finansēšanas plāniem ir jābūt elastīgiem un jāatbilst reģionālajiem kompetences nosacījumiem un pamatnosacījumiem. Ir svarīgi rūpīgi izskatīt pastāvošo finanšu resursu un instrumentu klāstu, kas ietver arī *IPA II*, proti, instrumentu, kurš ir ļoti svarīgs.

([4]) Kopu veidošanā ir būtiski pieminēt *INNOSUP-1* veiksmīgos rezultātus. Pirmie seši pašreizējie *INNOSUP-2015* projekti, kas uzsākti 2016.–2017. gadā, ir aptvēruši vairāk nekā 2800 MVU (piemēram, rīkoti partneru meklēšanas pasākumi un pausti aicinājumi iesniegt idejas vai īstenot sadarbības projektus u. c.). Tie nodrošina tiešu atbalstu 449 MVU (piemēram, ar inovācijas atbalsta vaučeru palīdzību). Kopumā *INNOSUP-1* kopu projekti palīdzību sniegs 2000 MVU.

([5]) Sk. 2007.–2013. gadā ERAF un Kohēzijas fonda finansēto kohēzijas politikas programmu *ex-post* novērtējumu, 2. darba pakete – "MVU atbalstīšana: pētniecības un inovācijas veicināšana mazajos un vidējos uzņēmumos un MVU attīstība", Līgums Nr. 2014CE16BAT002, noslēguma ziņojums, 10–11. lpp. un 14.–17. lpp.

3.10. Lai uzlabotu makroreģionālo stratēģiju koordināciju un pārvaldību, ir skaidri jādefinē individuālu ieinteresēto personu loma, īpaši saistībā ar finansējumu. Turpmākajām programmām būtu ne tikai jāatbalsta individuāli projekti, bet arī jāvienkāršo transnacionāla sadarbība. No šāda viedokļa raugoties, vietējie dalībnieki varētu koordinēt savu pienesumu pašreizējām sarunām par prioritāro mērķu noteikšanu un par nākamā 2021.–2027. gada plānošanas perioda instrumentiem. Tā būtu lieliska iespēja dot jaunu impulsu visām četrām makroreģionālajām stratēģijām un iekļaut prioritātes, kas izriet no pārdomātas specializācijas koncepcijām.

4. **Īpašas piezīmes: jaunākās tendences, kas ietekmē makroreģionālo stratēģiju nākotni**

4.1. Gandrīz desmit gadus pēc pirmās makroreģionālās stratēģijas uzsākšanas (ES stratēģija Baltijas jūras reģionam – *EUSBSR*) pašreizējo politisko un sociāli ekonomisko kontekstu starptautiskā un reģionālā līmenī raksturo vairākas tendences un/vai vajadzības, kas ir cieši saistītas ar makroreģionālajām stratēģijām. Vispirms pievērsīsimies tām, ko izraisījušas strukturālas sociāli ekonomiskas pārmaiņas, bet vēlāk skatīsim tendences, kuras saistītas ar vides aizsardzību un resursu nepietiekamību.

4.2. Mūsdienu globālie ekonomiskie apstākļi liecina, ka svarīgāk ir savstarpēji savienot ceļus nekā kontrolēt teritoriālu apstākļu noteiktus tirgus un resursu izcelsmi. Tas savukārt izceļ noteikta reģiona nozīmi pasaules mērogā, sākot no Baltijas jūras līdz Austrumeiropai, Melnajai jūrai un [austrumu] Vidusjūrai. Tā kā preču un kapitāla mobilitāte Eiropā un Āzijā ir izšķiroši svarīga turpmākajai ekonomikas [un politikas] struktūrai, palielinās ieinteresētība un spriedze konkrētā plašākā teritorijā. Tas arī apstiprina, ka specifiskas makroreģionālas stratēģijas veidošana ir pamatota. Tas ir arī apliecinājums to veiksmes globālai nozīmei un izceļ pārreģionu prioritātes.

4.3. Ar iepriekšminēto cieši saistīts ir fakts, ka galvenās migrācijas plūsmas šķērso Donavas un Adrijas un Jonijas jūras reģionus. Līdztekus jau minētajai preču un kapitāla mobilitātei cilvēku mobilitāte ir kļuvusi par būtisku sociāli ekonomisku, kultūras un politikas jautājumu. Humanitārie jautājumi, ekonomikas iespējas un drošības problēmas ir tāda kritiski svarīga un sarežģīta temata faktori, kas atbilstoši Eiropas vēsturiskajam sociāli politiskajam *acquis* ir jāiekļauj katras makroreģionālās stratēģijas darba kārtībā.

4.4. Fakts, ka divas ES makroreģionālās stratēģijas ir saistītas ar reģioniem, kuri ieskauj jūru, liecina par jūras saikņu un vides aspektu nozīmi, kā arī par to ekonomikas darbību svarīgumu, kuras saistītas ar jūru. ES stratēģijā Baltijas jūras reģionam (*EUSBSR*) un Eiropas Savienības stratēģijā Adrijas un Jonijas jūras reģionam (*EUSAIR*) iesaistītajiem dalībniekiem tāpēc būtu īpaši jāņem vērā zilās izaugsmes prioritātes un ar zilo ekonomiku saistītie riski un iespējas, uz ko norāda ES, EESK, ANO, Pasaules Dabas fonds u. c.

4.5. Makroreģionālo stratēģiju galvenais stratēģiskais mērķis ir veicināt ekonomisko konverģenci Eiropas Savienībā, un tas ir ārkārtīgi svarīgi ekonomikas ilgtspējai un politiska līdzsvara pakāpeniskai radīšanai valstu un Eiropas līmenī. Diemžēl, neraugoties uz politisko gribu un piešķirto ES budžetu, statistikas dati liecina, ka reģionu sociāli ekonomiskie rādītāji ir atšķirīgi un stimulē politisku nestabilitāti ([6]). Makroreģionālajās stratēģijās, īpaši tajās, kuras vērstas uz Centrāleiropu un Austrumeiropu, tas ir rūpīgi jāņem vērā un aktīvāk jāīsteno politika šajās jomās, reāli iesaistot sociālos partnerus, vietējos sociāli ekonomiskās jomas dalībniekus un pilsoniskās sabiedrības organizācijas. Vienlaikus makroreģionālajās stratēģijās spēcīgs atbalsts ir paredzēts jauno un potenciālo dalībvalstu integrācijai Eiropas Savienībā. To skaidri pierāda to Rietumbalkānu valstu piemērs, kurām ir saikne ar *EUSDR* un *EUSAIR*, kā arī Moldova un Ukraina, kuras saņem atbalstu asociācijas nolīguma ar ES īstenošanai.

4.6. Pētījumi humanitāro zinātņu un sociālo zinātņu jomā ir atklājuši nepieciešamību pāriet no tādas pieejas, kas balstīta uz labklājību, uz pieeju, kura balstīta uz labjutības maksimālu kāpināšanu, un galvenā fokusa pārnešanu no kvantitatīviem apjomradītiem ietaupījumiem uz palielinātu kvalitatīvu daudzveidību. No šāda viedokļa raugoties, Eiropas daudzveidība, ko rada tās vēsture un dabiskās iezīmes, īpaši pašreizējo makroreģionālo stratēģiju reģionos, kļūst par būtisku salīdzinošu priekšrocību jaunajā globalizācijas laikmetā. Tāpēc ir jārūpējas, lai nepieciešamība stiprināt sociāli ekonomisko konverģenci nenovestu pie politikas, kas varētu graut šo sociokulturālo un vides dažādību kā resursu. Savukārt makroreģionālajām stratēģijām būtu jāveicina daudzveidības saglabāšana no kvalitātes viedokļa un jāveicina to projektu īstenošana, kas stimulēs jaunu produktu un pakalpojumu kopīgu radīšanu reģionu savstarpējas sadarbības rezultātā.

([6]) Sk. Zarotiadis un Gkagka (2013), "European Union: A diverging Union?", Journal of Post-Keynesian Economics, Nr. 35, 537.–567. lpp.

4.7. Runājot vispārīgi, pastiprināta starptautiskā konkurence nozīmē, ka tīklošanās kļūst svarīgāka. Tomēr eksponenciāls darba produktivitātes pieaugums, kas nosaka arvien lielāku kvalitatīvas diferenciācijas nozīmi, mudina izvēlēties kopu un sadarbīgu struktūru pieeju, kuras rezultātā tiks izmantoti mērogradīti ieguvumi no horizontālās darbības, piemēram, reklāmas, loģistikas, pārvadājumiem, pētniecības un izstrādes, kas saglabās un pat palielinās spēju nodrošināt specializētus produktus un pakalpojumus. Citiem vārdiem sakot, pašreizējā internacionalizētā tirgus attīstība rada nepieciešamību veidot [daļēji] autonomu ražotāju teritoriālas un starpnozaru kopas. Tai vajadzētu būt vienai no četru makroreģionālo stratēģiju galvenajām prioritātēm ([7]).

4.8. Pievienoto vērtību iespējams gūt, savienojot makroreģionālās stratēģijas, kā tas ir *EUSBSR* un *EUSDR* gadījumā ([8]). To iespējams realizēt īpaši attiecībā uz jautājumiem, kas saistīti ar vides aizsardzību un ierobežoto resursu un enerģijas racionālu izmantošanu. Veiksmīgi tirdzniecības palātu sadarbības gadījumi *EUSDR* un *EUSAIR* ietvaros sniedz tam labu piemēru ([9]).

4.9. Lai veicinātu ekonomisko labklājību, makroreģionālajās stratēģijās arvien lielāku uzmanību vajadzētu pievērst tīru tehnoloģiju iniciatīvām un procesiem, kas atbalsta pāreju no lineāras ekonomikas uz aprites ekonomiku. Piemēru vidū ir *EUSBSR* projekti, kas atbilstoši ES stratēģijai Alpu reģionam (*EUSALP*) tiks īstenoti saistībā ar tādu iniciatīvu kā *Cleaner Growth* un projektiem *CirculAlps* un *AlpLinkBioECO*.

4.10. Klimata pārmaiņas ir problēma, kuru risinot ir nepieciešama laba koordinācija plašākā ģeogrāfiskā teritorijā: mērķorientēti ar vidi saistīti ieguldījumi varētu palīdzēt mazināt ekstremālu laikapstākļu un citu klimata pārmaiņu negatīvās sekas, vienlaikus saglabājot dominējošos ekonomiskos apstākļus un attiecīgo teritoriju ekoloģiskās īpatnības. Cits piemērs: palielinoties pārvadājumiem galvenokārt pa Donavu, varētu samazināties siltumnīcefekta gāzu emisijas un uzlaboties gaisa kvalitāte visās tajās teritorijās, kuras kravu pārvadājumi tiek veikti pa autoceļiem. Makroreģionālas sadarbības rezultātā vajadzētu veidoties piemērotām ilgtspējīgām un visaptverošām pārvadājumu stratēģijām.

4.11. Kā vēl viens no faktoriem, ko rada nepieciešamība samazināt siltumnīcefekta gāzu emisiju (kā norādīts 2015. gada Parīzes nolīgumā), jāpiemin arī atjaunojamo energoresursu ienākšana. Šī enerģētikas pārkārtošana ietver pakāpenisku atteikšanos no fosilā kurināmā spēkstacijām un strauju vēja enerģijas pārveidotāju un fotoelementu enerģijas staciju skaita palielināšanos. Šīs pārkārtošanas rezultātā, ienākot jaunām koncepcijām, būtiski mainīsies enerģijas piegādes sistēma, un tāpēc elektroenerģijas tirdzniecībā starp reģioniem un valstīm palielināsies elastība. Makroreģionālās sadarbības rezultātā būs daudz lielāka iespēja, ka enerģētikas pārkārtošanas jomā tiks pieņemti pareizie lēmumi.

4.12. Iepriekšminētie aspekti, kas liecina par nepieciešamo makroreģionālās stratēģijas orientāciju, kopumā atbilst virknei politikas nostādņu, kuras tiek atbalstītas 2015. gadā visu ANO dalībvalstu pieņemtajā Ilgtspējīgas attīstības programmā 2030. gadam. Jo īpaši makroreģionālajās stratēģijās būtu jāņem vērā pasākumi, kas pašlaik tiek īstenoti dažādu ilgtspējīgas attīstības mērķu īstenošanai, un, iespējams, būtu jāveido saiknes ar pastāvošajiem ilgtspējīgas reģionālās attīstības stratēģijas tīkliem ([10]). Pielāgojot četru makroreģionālo stratēģiju darba kārtības atbilstoši šim satvaram, tiks pilnveidota nepieciešamā visaptveroša pieeja. Tas palielinās ES noteikošās reģionālās sadarbības starptautisko atpazīstamību, informētību par šo reģionālo sadarbību un atbalstu tai.

5. **Priekšlikumi politikas jomā**

5.1. Lai gan ir nepieciešams stiprināt politikas pasākumus un veicināt apņēmīgu darbību makroreģionālo stratēģiju īstenošanā, pastāv arī vajadzība mazināt lielo birokrātisko slogu. Šajā nolūkā būtu iespējams motivēt publiskā sektora ieinteresētās personas īstenot tiešu koordināciju Eiropas teritoriālās sadarbības grupā (ETSG) vai motivēt privātā sektora ieinteresētās personas veidot sadarbību – arī konkrēta tematiskā satura ietvaros.

([7]) Sk. Padomes 2018. gada 12. marta secinājumus, kuros pausts aicinājums turpināt attīstīt Eiropas kopu politiku nolūkā veidot saites starp reģionālām kopām un izvērst tās par Eiropas mēroga pasaules klases kopām, kuru pamatā ir lietpratīgas specializācijas principi, lai tādējādi atbalstītu jaunu vērtības ķēžu radīšanu visā Eiropā.

([8]) Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai par ES makroreģionālo stratēģiju īstenošanu, COM(2019) 21 final

([9]) Donavas Tirdzniecības palātu apvienība ir parakstījusi sadarbības līgumu ar Adrijas un Jonijas jūras Tirdzniecības palātu forumu ar mērķi veikt pieredzes apmaiņu un sadarboties tādos projektos, kuros abas stratēģijas viena otru papildinātu.

([10]) Sk. piemēram jaunizveidoto Melnās jūras Ilgtspējīgas attīstības risinājumu tīklu (http://sdsn-blacksea.auth.gr/un http://unsdsn.org/news/2018/10/31/presenting-a-new-regional-chapter-sdsn-black-sea/), Vidusjūras Ilgtspējīgas attīstības risinājumu tīklu (http://www.sdsn-mediterranean.unisi.it/) un Ziemeļeiropas Ilgtspējīgas attīstības risinājumu tīklu (https://www.unsdsn-ne.org/).

5.2. Trūkst ticamu un detalizētu datu, kas dotu iespēju salīdzināt reģionus un nozares. Pastāv vispārēja vajadzība ieviest darbotiesspējīgu tīklošanos un pastāvošo datubāzu pārvaldību, kas varētu būt balstīta uz lielajiem datiem, kā arī uz specifisku informāciju.

5.3. Vienlaikus tikpat nepieciešams ir nodrošināt publisku piekļuvi šīm savstarpēji savienotajām funkcionālajām datubāzēm, kā arī stiprināt sabiedrības spēju izmantot esošos datus un informāciju. Lai sniegtu atbalstu vietējām un valstu varas iestādēm, privātajiem dalībniekiem un ieinteresētajām personām, ārkārtīgi svarīgi ir makroreģionālajām stratēģijām nodrošināt tehnisko atbalstu un piekļuvi vajadzīgo datu izmantošanai. Tas būtu jāorganizē centralizēti, bet jāpielāgo attiecīgajam reģionam.

5.4. Sociālo partneru, vietējo sociāli ekonomisko dalībnieku un pilsoniskās sabiedrības organizāciju tīklošana teritoriālā un sektorālā nozīmē (izmantojot četrkāršās spirāles pieeju), kā arī to aktīva iesaiste lēmumu pieņemšanā, plānošanā un politikas novērtēšanā, ir ārkārtīgi noderīga makroreģionālo stratēģiju īstenošanai nākotnē ar mērķi veicināt kohēziju un sociālo un vides ilgtspēju.

5.5. Turklāt jāpieņem īpašas politiskas iniciatīvas ar mērķi stiprināt starpreģionālu kopu un kopu partnerību radīšanu un attīstīšanu ([11]):

i) jāpārformulē kritēriji darbībai kopās, kas saņem atbalstu no ES un valstu līdzekļiem. Tā mērķis ir stimulēt veiksmīgāko korporāciju iesaisti, neapdraudot tīklu pašnoteikšanos un iesaistīto partneru relatīvo autonomiju;

ii) finansējums un jo īpaši citi kopu un tīklu atbalsta līdzekļi, piemēram, ar nodokļiem un procesiem saistīti pasākumi, būtu savlaicīgi jāpagarina, lai kopu pastāvēšanas ilgums nebūtu ierobežots jau tās veidojot un netiktu mazinātas to iespējas sasniegt maksimālo iespējamo organizatoriskā brieduma un finansiālās pašpietiekamības līmeni ([12]);

iii) valsts līmeņa un [starp]reģionālajā plānošanā jāņem vērā globālo apstākļu maiņa un jāapsver, kādā veidā šajos apstākļos atbalstīt vietējās kopu darbības. Turklāt ir vajag vairāk iniciatīvu tādu struktūru veidošanai, kas reģionālā un starpnozaru līmenī savstarpēji savienotu pastāvošās kopas. Šajā nolūkā būtu jāizmanto visaptverošu pasākumu komplementārais raksturs;

iv) pamatotais aicinājums rēķināties ar vietējām iezīmēm un specifiku bieži vien ir cēlonis tam, ka kopa paliek bez starptautiskā fokusa, kas būtu plašāks par konkrētā reģiona pārrobežu dimensiju. Šis aspekts ir jāpilnveido un, ņemot vērā uzņēmējdarbības internacionalizāciju, sociāli ekonomiskā darbība būtu ar atbalsta politikas palīdzību jāievirza globālā gultnē. Turklāt šādā veidā tiks saīsināts laiks, kas šķir politisko iniciatīvu un uzņēmējdarbības lēmumu pieņemšanu.

5.6. Pašreizējās un jaunās makroreģionālās stratēģijas gūs ievērojamu labumu no tīklošanas iniciatīvām izglītības un administratīvo pakalpojumu jomā, efektīvas starpreģionālās pētniecības un inovācijas ekosistēmu jomā, kā arī fundamentālās un lietišķās pētniecības un izstrādes jomā. Pašreiz notiekošajās apspriedēs par *EUSDR* plāna pārskatīšanu ir ticis norādīts, ka vietējo un reģionālo pārvaldes iestāžu spējas tiks uzlabotas ar spēju veidošanas iniciatīvām, sadarbības projektiem, savstarpējas mācīšanās tīkliem, ar labas prakses apmaiņu un politikas ieteikumu palīdzību. Tās būtu iespējams atbalstīt ar neliela apjoma finansējuma (vispārēju dotāciju vai citu instrumentu) nodrošināšanu vietējiem dalībniekiem (maziem uzņēmumiem, pilsoniskās sabiedrības organizācijām, jauniešu organizācijām, akadēmiskajām aprindām u. c.). Tas palīdzētu veidot iekļaujošu vidi transnacionāla līmeņa inovācijai.

5.7. Runājot par tīklošanos izglītojošo darbību jomā, pasākumus būtu iespējams iekļaut pastāvošajās struktūrās, piemēram, programmā "Erasmus+". Politikas ieteikumi būtu koncentrēti jāvērš uz galvenajiem konkrētās ģeogrāfiskās teritorijas svarīgākajiem aspektiem ar mērķi, veicinot uzņēmējdarbību, pavērt jaunas perspektīvas uzlabotiem produktiem un pakalpojumiem un visbeidzot atbalstīt vietējo cilvēkresursu mūžizglītību saistībā ar prasībām, ko rada ražošanas digitalizācija.

5.8. Šajos četros makroreģionālo stratēģiju reģionos pastāv senas vēsturiskas, sociāli ekonomiskas, kultūras un politiskas saiknes, kas var būt gan pozitīvas, gan problemātiskas. Šīs saiknes būtu iespējams izmantot konstruktīvi, veicinot alternatīvus starpreģionālus kopu veidošanas un sadarbības instrumentus, piemēram, Eiropas teritoriālās sadarbības grupas (ETSG).

Briselē, 2019. gada 19. jūnijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER

([11]) Īpašie priekšlikumi atbilst pirmajam ziņojumam par progresu Eiropas stratēģisko kopu partnerībā"; ziņojumu sagatavojis Eiropas uzņēmumu puduru un rūpniecības pārmaiņu novērošanas centrs (#EOCIC), kurš nodrošina pārskatu par pirmajiem rezultātiem, pieredzi un labu praksi, ko sniedz otrās paaudzes Eiropas internacionalizācijas stratēģisko kopu partnerības (*ESCP-4i*).

([12]) Šī nepieciešamība savlaicīgi palielināt finansējumu atbilst arī priekšlikumam, kas attiecas uz kopīgām klasteru iniciatīvām vienotā tirgus programmas *COSME* sadaļā.

III

(Sagatavošanā esoši tiesību akti)

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

EESK 544. PLENĀRSESIJA, 19.6.2019.–20.6.2019.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Centrālajai bankai, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai, Reģionu komitejai un Eiropas Investīciju bankai "Investīciju plāns Eiropai – līdzšinējie rezultāti un turpmākā rīcība""

(COM(2018) 771 final)

(2019/C 282/04)

Ziņotājs: **Petr ZAHRADNÍK**

Līdzziņotājs: **Javier DOZ ORRIT**

Apspriešanās	Eiropas Komisija, 18.2.2019.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	4.6.2019.
Pieņemts plenārsesijā	19.6.2019.
Plenārsesija Nr.	544
Balsojuma rezultāts (par/pret/atturas)	180/0/8

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK kopumā atzinīgi vērtē Investīciju plānu Eiropai par tā ieguldījumu investīciju ES veicināšanā un ierobežoto finanšu resursu efektīvākā izmantošanā kā jaunu ES finanšu pārdales veidu, kura mērķis ir nodrošināt Eiropas mēroga stratēģiskas investīcijas. EESK iesaka Eiropas Savienībā noteikt investīciju mērķrādītāju, kas būtu viens no ilgtermiņa un ilgtspējīgas ieguldījumu politikas kritērijiem; investīciju mērķrādītājs varētu būt Eiropas pusgada regulārā cikla daļa un tiktu izvērtēts katru gadu.

1.2. Investīciju plāna Eiropai un, vispārīgāk, publiski stimulētu investīciju nolūkam jābūt ES stratēģisko mērķu atbalstīšanai, tostarp: a) veicināt ilgtspējīgu augšupēju ekonomisko un sociālo konverģenci dalībvalstu vidū; b) ilgtspējīgi ieguldījumi atbilstīgi Apvienoto Nāciju Organizācijas ilgtspējīgas attīstības mērķiem (ANO IAM); c) atvieglot taisnīgu pārkārtošanu, zaļu pārkārtošanu un digitālu pārkārtošanu; d) stiprināt Eiropas valstu ekonomiku izturētspēju; e) attīstīt stratēģisko infrastruktūru; f) veicināt ražīgumu, pētniecību, izstrādi, inovāciju, izglītību un profesionālo apmācību; g) palielināt sociālos ieguldījumus un h) atbalstīt Eiropas ekonomikas konkurētspēju globālā kontekstā. EESK uzskata, ka ir vajadzīgi turpmāki norādījumi, lai sasniegtu šos mērķus ģeogrāfiskā un nozaru aspektā.

1.3. Nekavējoša vienotas klasifikācijas sistēmas un rādītāju izveide, lai noteiktu ilgtspējīga snieguma pakāpi, pamatojoties uz ANO IAM un Eiropadomes 2017. gada 20. jūnija secinājumiem, palīdzētu ieguldītājiem novirzīt ieguldījumu plūsmas uz ilgtspējīgām darbībām ([1]).

1.4. EESK ir pārliecināta par inovatīvo finanšu instrumentu milzīgo potenciālu ietvert tās jomas, uz kurām attiecas ierosinātā *InvestEU* programma. Komiteja tic sinerģijai starp *InvestEU* programmu un turpmākajām centralizēti pārvaldītajām programmām (piemēram, Eiropas infrastruktūras savienošanas instrumentu, "Apvārsnis Eiropa"), priekšroku dodot uz atdevi balstītu instrumentu izmantošanai. Lai to panāktu, ir jāvienkāršo regulējums, ja tiek kombinētas vairākas programmas vai projekti.

1.5. Viens no svarīgākajām *InvestEU* programmas pievienotās vērtības faktoriem ir atbalsts plaša mēroga Eiropas projektiem (*SESAR*, *ERTMS*, ES viedie tīkli), kuru pamatā ir privāto līdzekļu piesaistīšana, taču kuru realizēšanai ir vajadzīga arī Komisijas rīcība, lai izveidotu atbilstīgu regulatīvo un finansiālo satvaru. Komisijai būtu jācenšas iesaistīt dalībvalstis šo būtisko projektu īstenošanā.

1.6. EESK uzskata, ka šoreiz Eiropas Savienībai vajadzētu būt gatavai uzņemties lielāku risku, lai panāktu labākus rezultātus darbvietu radīšanā un dzīves standartu paaugstināšanā. Tādēļ komiteja iesaka šā instrumenta mērķim atvēlēt lielāku DFS daļu.

1.7. EESK pilnībā atbalsta Komisijas centienus noteikt galvenos šķēršļus intensīvākām investīciju darbībām vienotā tirgus vides jomās, integrējot infrastruktūru, izglītības un prasmju prasības un saskaņojot valsts atbalsta noteikumus.

1.8. Tomēr komiteja uzskata – lai pārvarētu ES investīciju deficītu, kas ir viens no nopietnākajiem riskiem Eiropas ekonomikas nākotnei, – Eiropas Savienībai, dalībvalstīm un privātajam sektoram finanšu jomā ir jādara vairāk. Tādēļ tā aicina ES iestādes stiprināt *InvestEU* programmas finanšu spēju 2021.–2027. gada daudzgadu finanšu shēmā.

1.9. No otras puses, komiteja uzskata, ka jāpieliek vairāk pūļu un jāizveido ciešāka saikne starp Eiropas Stratēģisko investīciju fondu (ESIF) (vai attiecīgi *InvestEU* programmu) un citām ES un dalībvalstu investīciju programmām, veicinot nepieciešamās sinerģijas, novēršot šo programmu dublēšanos un pārklāšanos un virzot investīcijas tā, lai tās precīzāk sasniegtu mērķus.

1.10. EESK ierosina paplašināt programmas *InvestEU* darbības jomu, lai Eiropas uzņēmumiem nodrošinātu nepieciešamās garantijas, kas tiem ļautu veikt ieguldījumus ārpus ES teritorijas un veicināt ES tirdzniecību.

1.11. EESK stingri iesaka Komisijai pielikt lielākas pūles, lai labāk informētu Eiropas uzņēmumus un iedzīvotājus par ieguvumiem, īstenojot Investīciju plānu Eiropai, jo īpaši attiecībā uz MVU, tādējādi informējot viņus par ES ieguldījumu.

2. **Priekšlikuma vispārējais konteksts un svarīgākie fakti**

2.1. Šis atzinums ir tieši balstīts uz secinājumiem, kas iekļauti atzinumā par *InvestEU* ([2]) un citos atzinumos par ES daudzgadu finanšu shēmu 2021.–2027. gadam un par ES ekonomisko un investīciju veiktspēju ([3]), un tos papildina. Tādējādi secinājumi, kas pausti minētajos atzinumos, šajā dokumentā netiks atkārtoti, jo komiteja tiem piekrīt.

2.2. Eiropas Komisijas paziņojumā "Investīciju plāns Eiropai – līdzšinējie rezultāti un turpmākā rīcība" tiek pilnībā atbalstīti pieņemtā atzinuma par *InvestEU* ([4]) secinājumi, it īpaši šādos jautājumos:

— investīciju darbība ir vienīgais būtiskais makroekonomikas rādītājs, kas nav sasniedzis 2006.–2007. gada pirmskrīzes līmeni, tādēļ mudinājums izmantot tās atbalstam visus atbilstīgos instrumentus ir pilnībā pamatots un leģitīms,

— tāda finanšu instrumenta izveide, ar ko atbalstīt investīcijas, pamatojoties uz garantiju principu, ir ievērojama inovācija lielu, sabiedrības interesēs īstenotu ieguldījumu projektu finansēšanā,

([1]) Saskaņā ar Eiropas Komisijas Rīcības plānu ilgtspējīgas izaugsmes finansēšanai.
([2]) OV C 62, 15.2.2019., 131. lpp.
([3]) OV C 440, 6.12.2018., 106. lpp., OV C 62, 15.2.2019., 83. lpp., OV C 62, 15.2.2019., 90. lpp., OV C 62, 15.2.2019., 126. lpp., OV C 62, 15.2.2019., 312.lpp. un OV C 159, 10.5.2019., 49. lp.
([4]) OV C 62, 15.2.2019., 131. lpp.

— šajā nolūkā ir ļoti izdevīgi un vēlams iesaistīt privāto kapitālu. Tomēr slikti veidotas publiskā un privātā sektora partnerības (PPP) beigās var izmaksāt vairāk nekā to pašu pakalpojumu tieša nodrošināšana no publiskā sektora puses. Par prioritāti jānosaka publiskie ieguldījumi augstas kvalitātes, cenas ziņā pieņemamos un pieejamos sabiedriskajos pakalpojumos,

— papildus iekšzemes investīcijām būtu jāatbalsta arī investīcijas, kam ir būtiska pārrobežu dimensija. Šo modeli var arī izmantot, lai veiktu ES attīstības investīcijas ārpus ES,

— investīciju darbību ietekmi var palielināt strukturālo reformu īstenošana dalībvalstu līmenī, kā arī Eiropas Savienībā kopumā,

— veiktajās investīcijās būtu jāņem vērā vienotā tirgus vajadzības – attiecīgā gadījumā visās tā dimensijās, finanšu tirgu darbībā, transporta un enerģētikas infrastruktūrā, un cilvēkresursu gatavībā stāties pretī šiem izaicinājumiem.

2.3. Eiropas Komisijas paziņojums ir izvērsts plašāk nekā parasti un pievēršas nepieciešamībai novērst šķēršļus, kas kavē spēcīgāku investīciju atjaunošanu un finanšu instrumentu efektīvāku izmantošanu investīciju atbalstam.

2.4. Regulas projektā par *InvestEU* programmu galvenokārt ir runa par šā instrumenta tehniskajiem parametriem, savukārt Komisijas paziņojums īpaši koncentrējas uz ekonomisko, politisko un sociālo fonu, kā arī vides, kurā instruments tiks izmantots, analīzi un raksturojumu. EESK piekrīt šim vispārīgajam skatījumam.

2.5. Ž. K. Junkera vadītās Komisijas pirmā lielākā prioritāte (no 2014. gada beigām līdz 2015. gada sākumam) bija palīdzēt novērst vai samazināt investīciju nepietiekamību Eiropas Savienībā pēc krīzes. Eiropas turpmāko ekonomisko labklājību un tās spēju ekonomiski konkurēt pasaules līmenī nevar nodrošināt bez pietiekamām un ienesīgām investīcijām. Tādēļ tika pieņemts un praksē ieviests projekts "Investīciju plāns Eiropai", kuru pēc 2020. gada galvenokārt simbolizēs *InvestEU* programma. Tās centrā ir finanšu instruments, kas ir izveidots, pamatojoties uz budžeta garantiju. EESK uzskata, ka šis instruments var tikai nodrošināt investīcijas Eiropas Savienībā, bet arī darboties kā ļoti efektīva ES platforma, kur izstrādāt un atbalstīt investīciju projektus ārpus ES (saistībā ar jaunajiem ES daudzgadu finanšu shēmas 2021.–2027. gadam mērķiem attiecībā uz ārējo darbību, globalizāciju un lielāku ārējo projektu skaitu).

2.6. Investīciju ienesīgums un efektivitāte ir atkarīgi no stabilas ekonomikas struktūras. Tādēļ par priekšnoteikumu, kas nodrošina, ka investīcijas rada gaidīto ietekmi, tiek uzskatītas strukturālās reformas. Nozīmīgas strukturālas nepilnības rada daudz šķēršļu – regulatīvus, administratīvus, šķēršļus godīgai konkurencei utt. Minētie šķēršļi rada nopietnus traucējumus gan valsts, gan pārrobežu līmenī.

2.7. EESK atzinīgi vērtē to, ka ES atbalsta, cik vien iespējams, atvērtu vidi gan investīcijām, gan tirdzniecībai ar nosacījumu, ka tiek ievērotas darba un sociālās tiesības un vides aizsardzība. Taču vienlaikus komiteja pievērš lielu uzmanību augošajam globālajam politiskajam un stratēģiskajam riskam, ar kādu var būt saistītas dažas ārvalstu investīcijas. EESK atzinīgi vērtē un atbalsta aizsargfunkcijas ieviešanu dažām ārvalstu investīcijām, kuru mērķis galvenokārt ir saistīts nevis ar darījumdarbību vai ekonomiku, bet gan ar politiku un varu.

3. **Vispārīgas piezīmes**

3.1. EESK atzinīgi vērtē Investīciju plāna Eiropai sniegtos ieguvumus, jo īpaši šādos aspektos:

— krīzes laikā privātais finansējums tika pārtraukts, tādēļ finanšu vajadzības netika apmierinātas. Investori daudz rūpīgāk un vispusīgāk sāka ņemt vērā riskus. Investīciju plāns Eiropai ir pierādījis, ka tā ir piemērota, droša, praktiska un rūpīgi apsvērta platforma investīciju veicināšanai un privāto finanšu piesaistīšanai,

— Investīciju plāns Eiropai ir devis pozitīvu ieguldījumu mērķtiecīgā un sistemātiskā tirgus nepilnību gadījumu un nelabvēlīgu investīciju situāciju uzraudzībā un palīdzējis pielāgot risku uztveri vajadzībai tos novērst ar tirgu saderīgā veidā,

— Eiropas Komisijas paziņojumā minētie atbalstīto projektu piemēri skaidri pierāda, ka bez Investīciju plāna Eiropai un Eiropas Stratēģisko investīciju fonda (ESIF) privātais kapitāls nekad netiktu novirzīts šāda veida projektiem, ja nebūtu pietiekamu garantiju un atbilstīga riska seguma (ja vien investīcijas nav filantropiski motivētas), un publiskie resursi šādiem darījumiem pēc sava rakstura būtu ierobežoti,

— Investīciju plāna Eiropai un ESIF ietvaros tiek prasīts, lai projekti tiktu pakļauti to tiešās finanšu atdeves testam un tādējādi atbilstu tiem piemērotajam minimālajam kvalitātes standartam.

3.2. Kopējās publiskās un privātās investīcijas Eiropas Savienībā 2018. gadā bija 20,5 % no ES IKP – joprojām par diviem procentpunktiem mazākas nekā 2007. gadā. Lēnā investīciju līmeņa atjaunošanās no 2013. gada ir notikusi, pateicoties gan publiskajām, gan privātajām investīcijām.

3.3. Publiskās investīcijas ES 27 valstīs 2014.–2018. gada periodā vidēji bija 2,86 % no IKP (2,68 % eirozonā) salīdzinājumā ar 3,4 % no IKP laikposmā no 2009. līdz 2013. gadam (3,2 % eirozonā) ([5]). Jo īpaši neto pamatkapitāla veidošana laikposmā no 2014. līdz 2017. gadam galvenokārt bija negatīva, liecinot par valsts pamatkapitāla apjoma samazināšanos. Tā kā makrolīmenī tas ir pretrunā Investīciju plāna Eiropai mērķiem, EESK mudina Eiropas Komisiju veikt pasākumus, ar kuriem popularizē publiskās investīcijas dalībvalstu līmenī. Šie pasākumi būtu jāiekļauj konkrētām valstīm adresētajos ieteikumos kopā ar citiem attiecīgajiem Eiropas pusgada instrumentiem.

3.4. Investīciju trūkuma lielākā daļa ir saistīta ar privāto investīciju nepietiekamību. Ņemot to vērā, Investīciju plāna kopējais apmērs jau sākotnēji ir bijis par mazu. Eiropas Savienība plāno piecu gadu laikā mobilizēt investīcijas 500 miljardu EUR apmērā, proti, 100 miljardus EUR jeb aptuveni 0,6 % no ES IKP gadā.

3.5. EESK apzinās atmaksājamo finanšu instrumentu apjomu, ar ko tiek atbalstītas investīcijas Eiropas Savienībā, un apzinās arī šo instrumentu vēl neizmantoto potenciālu. Šie instrumenti, piemēram, veido pamatu daudz efektīvākai un ērtākai pieejamo līdzekļu izlietošanai. Atšķirībā no subsīdijām tie ir atmaksājami līdzekļi, kurus pēc to atmaksāšanas var izmantot atkal un atkārtoti. Turklāt to pievilcību vēl vairāk var palielināt gaidāmā stingrākā monetārā politika un apgrūtināta kredītu pieejamība. Ja no ekonomikas politikas un pārvaldības viedokļa ar šiem instrumentiem rīkojas pienācīgi, tie sekmē stabila finanšu pamata izveidi, kas ļaus ļoti ilgā termiņā (pat vairākas desmitgades) atbalstīt sabiedriskas nozīmes investīcijas (ir svarīgi noteikt, kas ir sabiedriskas nozīmes investīcijas; saskaņā ar pašreiz valdošo uzskatu finanšu instrumentu izmantošana ir atbilstoša, ja ar tiem tiek novērstas dažādas tirgus nepilnības). Finanšu instrumentu attīstība arī palīdz paplašināt valstu tirgos un Eiropas finanšu starpniecības tirgū pieejamo finanšu produktu klāstu un stiprināt pieejamo finanšu produktu un risinājumu daudzveidību.

3.6. Vienlaikus EESK uzsver, ka nebūt ne katrs projekts ir piemērots finanšu instrumentu atbalsta saņemšanai (vispārējais piemērotības kritērijs ir tirgus vides esamība un dažādu tirgus nepilnību risks). Ja ir konstatēts, ka projektu ir vērts atbalstīt, izmantojot finanšu instrumentus, rezultāts tiek panākts trīs pamatveidos:

— atbalstot projektu, kas spēj panākt papildu un izmērāmus ieguvumus (piemēram, palielināt rentabilitāti vai produktivitāti). Šajā gadījumā atbalsta saņēmēji gandrīz vienmēr ir atsevišķi uzņēmumi vai to apvienības, piemēram, klasteri,

— panākot ietaupījumus notiekošu procesu norisē (piemēram, enerģijas pieprasījuma un izmaksu samazināšana un darbības izmaksu samazināšana, optimizējot procesus). Šajā gadījumā publiskā sektora iestādēm finanšu instrumentu atbalstu var piešķirt tādā pašā veidā kā uzņēmumiem,

— panākot finansiālo līdzdalību attiecībā uz konkrēta produkta vai pakalpojuma patērētājiem. Šo līdzdalību papildus var atbalstīt ar mērķsubsīdijām vai citām valsts vai reģionālām atbalsta programmām, kas nodrošina finanšu instrumenta atmaksāšanu.

3.7. EESK pieņem zināšanai būtisku Eiropas Komisijas paziņojuma daļu, kas attiecas uz pašreizējo šķēršļu apzināšanu. Pirmām kārtām tie ir šķēršļi vienotā tirgus darbībai un nepieciešamība padziļināt vienoto tirgu un likvidēt šķēršļus (gan jānovērš pašreizējie administratīvie un regulatīvie šķēršļi, gan jāveic vienotā tirgus tehnoloģiskā modernizācija, izveidojot digitālo vienoto tirgu un īstenojot saistīto īstenošanas stratēģiju). Apsveram arī potenciālu, kas saistīts ar kapitāla tirgu attīstību un to iekļaušanu kapitāla tirgu savienībā. Ir arī gan šķēršļi, gan potenciāls integrēt transporta un enerģētikas infrastruktūru, vai nu attīstot Eiropas komunikāciju tīklus (*TEN*), vai izmantojot enerģētikas savienību. Ir arī svarīgi neaizmirst cilvēcisko dimensiju un prasības par darbaspēka izglītību un prasmēm (saskaņā ar Eiropas sociālo tiesību pīlāra principiem), kā arī valsts atbalsta noteikumu saskaņošanu. EESK arī norāda, ka jānodrošina maksimāla atbilstība ESI fondiem, lai daudzgadu finanšu shēmā 2021.–2027. gadam uzlabotu sinerģiju.

([5]) Eiropas ekonomikas prognoze. Statistikas pielikums. Eiropas Komisija, 2018. g. novembris.

3.8. EESK uzskata, ka ir jādara vairāk un jāpanāk lielāka saskaņotība starp ESIF (vai attiecīgi *InvestEU* programmu) un citām Eiropas Savienības un dalībvalstu investīciju programmām. Tas palīdzēs veicināt nepieciešamo sinerģiju un novērst programmu pārklāšanos.

3.9. Lai sasniegtu ES stratēģiskos mērķus, publiski stimulētām investīcijām vajadzētu būt novirzītām precīziem uzdevumiem, kas tiek skaidri un stratēģiski noteikti Eiropas līmenī. Atbalstāmās jomas izklāstītas šā dokumenta 1.2. punktā. Ņemot to vērā, EESK uzskata, ka attiecībā uz ESIF un nākamo *InvestEU* programmu jāsniedz papildu norādījumi, it īpaši attiecībā uz kredītu piešķiršanu pa nozarēm.

3.10. Konkrētāk, saistībā ar Eiropas Komisijas Rīcības plānu ilgtspējīgas izaugsmes finansēšanai steidzami jāizveido vienota klasifikācijas sistēma un rādītāji, kas ļautu noteikt ilgtspējas snieguma pakāpi, un tās pamatā jābūt visaptverošai izpratnei par ekonomiskās darbības un investīciju ietekmi uz vides ilgtspēju un resursu efektivitāti, kā arī uz sociālajiem un pārvaldības mērķiem saskaņā ar ANO IAM un Eiropadomes 2017. gada 20. jūnija secinājumiem. Šādai pieejai būtu jāpalīdz ieguldītājiem virzīt ieguldījumu plūsmas uz ilgtspējīgām darbībām, kas ļautu pilnībā, visaptveroši, integrēti un efektīvi īstenot 2030. gada programmu ([6]).

3.11. Ž. K. Junkera sākotnējā Investīciju plānā tika izmantotas garantijas vai atbalsts 21 miljarda EUR apmērā, lai kopumā piesaistītu 315 miljardus EUR. Programmā InvestEU Komisija ierosina nodrošināt atbalstu 38 miljardu EUR apmērā (+ 9,5 miljardus EUR no finanšu partneriem), lai kopumā piesaistītu 650 miljardus EUR. Programmā *InvestEU* ir divkāršots Ž. K. Junkera Investīciju plānā paredzētais apjoms, turklāt tas sniedz iespēju dalībvalstīm 5 % no saviem kohēzijas politikas piešķīrumiem novirzīt četriem garantiju nodalījumiem. EESK atzinīgi vērtē šo uzlaboto instrumentu, taču uzskata, ka ar saistībām 15,2 miljardu EUR apmērā, kas ir 1,2 % no nākamās DFS, nepietiek, lai panāktu, ka investīcijas sasniedz pirmskrīzes līmeni. Piemēram, 2 % saistības (25,5 miljardi EUR) varētu piesaistīt papildu publiskās un privātās investīcijas vairāk nekā 1 triljona EUR apmērā.

3.12. Ir jāveicina un jāatbalsta Eiropas uzņēmumu un konsorciju dalība starptautiskos konkursos un publiskos iepirkumos. Programmas *InvestEU* darbības jomu varētu paplašināt, lai aptvertu visas ģeogrāfiskās teritorijas un nodrošinātu garantijas Eiropas uzņēmumiem, kas investē ārpus ES. Tā varētu būt pirmā praktiskā atbilde iniciatīvai "Viena josla, viens ceļš".

4. **Īpašas piezīmes**

4.1. EESK iesaka pienācīgi gādāt, lai saskaņā ar subsidiaritātes principu tiktu likvidēti šķēršļi valstu un reģionālā līmenī.

4.2. EESK aicina Eiropas Komisiju skaidri un nepārprotami noteikt, kādas ir iespējas integrēt ESIF, nākamo programmu *InvestEU* un ESI fondus. Regulas priekšlikumā daudzviet ir atsauce uz sinerģiju starp DFS sadaļām un programmām, taču faktiskie apstākļi ne tuvu nav tik labvēlīgi šai sinerģijai. Pašreizējā prakse liecina, ka iespēja kombinēt ESIF un ESI fondus ir ierobežota. EESK uzskata, ka šādas situācijas turpināšanās nav vēlama, un iesaka izstrādāt skaidrus noteikumus, kas pavērtu iespēju vienā un tajā pašā projektā izmantot ESI fondus (subsīdiju veidā) un ESIF (finanšu instrumenta veidā).

4.3. EESK aicina Eiropas Komisiju, iestājoties par ESIF paplašināšanu, izmantot visaptverošu pieeju investīcijām. Dalībvalstīm ir jābūt iespējai nodrošināt fiskālos resursus, kas ir nepieciešami publiskām investīcijām. Tā kā izdevumi neizbēgami ir saistīti ar nodokļu ieņēmumiem atbilstoši Eiropas Savienības spēkā esošajiem fiskālajiem noteikumiem, Eiropas Komisijai ir jāuzņemas vadošā loma efektīvu instrumentu mērķtiecīgā izmantošanā, lai cīnītos pret izvairīšanos no nodokļu maksāšanas, nodokļu apiešanu, nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un nodokļu oāžu nelikumīgo darbību. Tas nozīmē izskaust arī negodīgu nodokļu konkurenci, ko pašreiz praktizē dažas dalībvalstis, kuras rada labvēlīgus apstākļus starptautisku uzņēmumu īstenotai agresīvai nodokļu plānošanai.

4.4. Dažu veidu investīcijas, piemēram, investīcijas publiskajā infrastruktūrā, var nodrošināt efektīvāk un ar mazākām izmaksām sabiedrībai, ja tiktu izmantots tikai publiskais sektors, nevis publiskā un privātā sektora partnerības. Šādos gadījumos Eiropas Komisijai būtu jānodrošina iespēja dalībvalstīm veikt pietiekamas investīcijas, nesamazinot sociālos izdevumus. Saskaņā ar ilgstošu racionālo publisko finanšu teoriju un praksi nākamajām paaudzēm, kas gūst labumu no pašreizējām investīcijām, būtu jādod taisnīgs ieguldījums šo investīciju finansēšanā, emitējot valsts obligācijas. Ja publiskās investīcijas ar augstākiem nodokļiem vai mazākiem valdības izdevumiem finansētu tikai tagadējā paaudze, tās pašreizējais slogs būtu pārmērīgi liels. Praksē tas nozīmē, ka Stabilitātes un izaugsmes pakts ir jāpadara elastīgāks, piemērojot t. s. "zelta likumu": aprēķinot budžeta deficīta mērķus, publisko investīciju izdevumi netiks ņemti vērā. Elastīga pieeja nesen koriģētā Stabilitātes un izaugsmes pakta īstenošanai, ko Komisija ieviesa 2014. gadā, ir labvēlīgi ietekmējusi izaugsmi. Tā būtu jāturpina un mērķtiecīgi jāvērš uz investīcijām, kam ir liela sabiedriskā nozīme.

([6]) Sk. Eiropas Parlamenta 2019. gada 28. marta normatīvo rezolūciju par priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par regulējumu izveidi ilgtspējīgu ieguldījumu veicināšanai (COM(2018)0353 – C8-0207/2018 – 2018/0178(COD)).

4.5. Ekonomiskās un monetārās savienības reforma var nodrošināt pārvaldību, kas ir nepieciešama pienācīgai investīciju politikai. It īpaši banku savienības un kapitāla tirgu savienības izveides pabeigšana, sākot minēto savienību instrumentu darbību, var palīdzēt finansēt uzņēmumus, īpaši MVU. EESK uzskata, ka šim jautājumam jāpievēršas steidzami, un pauž nožēlu par Eiropadomes kavēšanos šajā saistībā.

4.6. EESK uzskata, ka attiecībā uz ESIF piešķīrumiem pa nozarēm un nākamo programmu *InvestEU* jāsniedz papildu norādījumi. EESK uzskata, ka investīcijas prioritāri būtu jāpiešķir trim nozarēm: a) zaļas un digitālas Eiropas ekonomikas modeļa izveidei; b) pētniecībai, izstrādei un inovācijai un c) izglītībai un apmācībai. Lai nodrošinātu taisnīgu pāreju uz dzīvotspējīgu zaļu un sociālu modeli, būtu jāveicina sociāla rakstura investīcijas atbilstoši ieteikumiem, ko ir sniegusi augsta līmeņa grupa jautājumos par investīcijām sociālajā palīdzībā un atbalstā ([7]).

4.7. Eiropas Revīzijas palātas un Eiropas Investīciju bankas (EIB) revīzijas dažos projektos, kas tika atbalstīti ESIF infrastruktūras un inovācijas klases ietvaros, liecina, ka aptuveni trešdaļu projektu varēja pilnībā finansēt no citiem avotiem, nevis no ESIF. Projektu virzītāji galvenokārt izvēlas ESIF tāpēc, ka tā finansējumam ir zemākas izmaksas, un daļēji tāpēc, ka aizdevumiem ir garāks termiņš.

4.8. Projekta, ko varētu īstenot ar citu, nevis ESIF, finansējuma avotu atbalstu, uzskatīšana par papildu projektu attiecībā pret ESIF atbilst vispārējai netehniskai izpratnei par papildināmību. Tas rada jautājumus par to, kā reālo ekonomiku ietekmē papildināmības noteikšana un praktiska piemērošana attiecībā uz ESIF regulējumu un darbību. Tādējādi var tikt apdraudēta ESIF – kas ir ļoti nepieciešams – uzticamība. Tādēļ EESK uzskata, ka EIF galvenokārt būtu jāpievēršas projektiem, kas patiesi ir uzskatāmi par papildu projektiem, proti, tie nebūtu tikuši īstenoti bez ESIF finansējuma. Tādējādi tiktu nodrošināta maksimālā ietekme uz reālo ekonomiku un veicināta sabiedrības uzticēšanās ESIF.

4.9. Kā norādījusi Eiropas Revīzijas palāta, ar mobilizēto investīciju aplēšanā izmantoto metodiku dažos gadījumos ir pārāk augstu novērtēts apjoms, kādā ESIF atbalsts faktiski piesaistīja papildu investīcijas reālajā ekonomikā. Turklāt EESK uzskata, ka Eiropas Komisijai būtu jāievēro Eiropas Revīzijas palātas ieteikums visiem ES finanšu instrumentiem un budžeta garantijām izstrādāt salīdzināmus izpildes un uzraudzības rādītājus, lai uzlabotu pārredzamību un spēju novērtēt to rezultātus.

4.10. Eiropas Revīzijas palāta norādījusi, ka ESIF ir arī daļēji aizstājis finansējumu no citiem centralizēti pārvaldītiem ES finanšu instrumentiem, jo īpaši transporta un enerģētikas jomā. Mudinām Komisiju un EIB izvērtēt iespējamu pārklāšanos nākotnē starp ESIF Infrastruktūras un inovācijas klases operācijām un Eiropas strukturālo un investīciju fondu finanšu instrumentiem.

4.11. Lai ESIF mobilizētās investīcijas tiktu pienācīgi novērtētas, EESK mudina Eiropas Komisiju izstrādāt koncepciju sistemātiskai datu vākšanu, kas ir nepieciešama, lai veiktu *ex post* statistikas analīzi, kas ļauj izvērtēt atsevišķu projektu *ex-ante* multiplikatora aplēses. Tas var palīdzēt uzlabot turpmākos *ex ante* aprēķinus.

4.12. EESK uzskata, ka papildus Eiropas Investīciju konsultāciju centram (kas primāri ir paredzēts tādu lielu investīciju projektu atbalstam, kuriem ir skaidra Eiropas pievienotā vērtība) būtu jādarbojas arī valstu un reģionālu konsultatīvo biroju tīklam, kas visā ES piemērotu saskaņotu metodiku un interpretāciju un sniegtu konsultatīvus pakalpojumus, jo īpaši MVU un to reģionāli orientētajiem projektiem.

4.13. EESK atkārtoti uzsver, ka ir jāveic projektu atbilstības tests, pirms tiem, izmantojot finanšu instrumentus, tiek piešķirts atmaksājams finansējums, un iesaka Eiropas Komisijai izveidot ekspertu platformu. Šajā testā jāievēro trīs pamatprasības, kas attiecas uz finanšu instrumentiem: efektivitāte (to nodrošina šo līdzekļu pārvaldītājs, kas veic savus pienākumus, apmierinot sabiedrības intereses kvalitatīvi atšķirīgā veidā salīdzinājumā ar subsīdijām); lietderīgums (tā pamatā ir katras tādas programmas vai tās daļas leģitimitāte, kas tiek iezīmēta atmaksājamo instrumentu atbalsta piešķiršanai) un ekonomiskā, sociālā un vides ilgtspēja (pamatā ir princips, ka apgrozības instrumentiem vajadzētu būt atmaksājamiem).

([7]) Ieguldījums sociālajā aprūpē un atbalstā . A European Imperative (Investīcijas sociālajā aprūpē un atbalstā: Eiropas stūrakmens).

4.14. ESIF regulā nav noteikti ESIF nodrošināto garantiju ģeogrāfiskā sadalījuma kritēriji. Tajā ir noteikts, ka šīs garantijas tiek pārvaldītas pēc pieprasījuma. Tomēr ESIF Valde Infrastruktūras un inovācijas klasei ir noteikusi indikatīvu ģeogrāfisko diversifikāciju un ģeogrāfiskas koncentrācijas ierobežojumu. Regulā nav noteikti koncentrācijas ierobežojumi attiecībā uz MVU satvaru. EESK pauž stingru pārliecību, ka Investīciju plānam Eiropai un nākamajai programmai *InvestEU* ir jābūt instrumentiem, kas starp dalībvalstīm veicina ekonomisko un sociālo konverģenci, nevis atšķirību rašanos. Lai arī Eiropas Komisijas sniegtā informācija liecina, ka 2018. gadā ģeogrāfiskās koncentrācijas tendence tika daļēji koriģēta, šī problēma ir pietiekami svarīga, lai pieņemtu politiskas pamatnostādnes un veiktu regulatīvas izmaiņas, kas ir nepieciešamas, lai šo situāciju izbeigtu. Viens no veidiem, kā uzlabot situāciju un ko EESK vērtē atzinīgi, ir valsts attīstību veicinošu banku un iestāžu izveide valstīs, kurās to nav, tādējādi nodrošinot iespēju sadarboties ar ESIF un EIB, un komiteja mudina visas dalībvalstis šādi rīkoties.

4.15. EESK norāda, ka it īpaši nākamajā fiskālās sistēmas plānošanas periodā būs vēl svarīgāk nodrošināt, lai finanšu instrumentiem būtu specifiska funkcija konkrētam nolūkam un lai ierosinātie noteikumi pieļautu to daudzveidīgu savstarpēju kombinēšanu, tādējādi paverot iespēju izstrādāt individuāliem projektiem pielāgotus risinājumus. Finanšu instrumenti ir daudzveidīgi, un konkrētam projekta veidam var piešķirt aizdevumu, garantiju, tiešu kapitāla ieguldījumu vai projektu obligāciju. Izmantojot šos instrumentus, praksē priekšroka būtu jādod pielāgotiem risinājumiem, tāpēc ka tieši tā var pilnībā izmantot finanšu instrumentu potenciālu.

4.16. Strukturālās reformas kopumā tiek atzītas par svarīgām, lai sasniegtu augstāku investīciju līmeni, taču tās ir skaidri un sīki jāizskaidro. Programmas valstīs, kurās vairāku strukturālu uzlabojumu un reformu īstenošanas laikā bija spēkā taupības politika, tika vēl vairāk pavājināts publiskais un privātais pieprasījums, paaugstināts bezdarba līmenis, palielināta nenoteiktība un pazemināts mājsaimniecību ienākumu līmenis un uzņēmumu prognozētais pārdošanas apjoms. Tādējādi šie uzlabojumi un reformas veicināja investīciju trūkuma palielināšanos. Tādēļ EESK iesaka veicināt tādas reformas, kuras: a) uzlabo uzņēmējdarbības vidi; b) atvieglo uzņēmumu – it īpaši MVU – finansēšanu; c) palielina produktivitāti; d) veicina pētniecību, izstrādi, inovāciju un apmācību; e) veicina kvalitatīvu darbvietu rašanos; f) stiprina kolektīvas sarunas un sociālo dialogu Eiropas un valstu līmenī; g) stiprina iekšzemes pieprasījumu; h) palielina ekonomikas noturību un i) ļauj nodrošināt pienācīgu publisko investīciju līmeni, piemēram, izveidojot efektīvas plānošanas spējas publiskajā sektorā.

4.17. Līdztekus nepieciešamībai uzlabot sinerģiju starp ES un dalībvalstu investīciju programmām ir jāpopularizē arī šo programmu sasniegumi iedzīvotāju vidū: paredzams, ka no ESIF labumu gūs aptuveni 945000 MVU un no programmas *InvestEU* – vēl vairāk. MVU, kas gūst labumu, jāinformē par atbalstu, kas saņemts no ES, piemēram, sniedzot precizējošu skaidrojumu finansēšanas līgumā, kā arī līgumā izmantojot Eiropas Savienības logotipu.

Briselē, 2019. gada 19. jūnijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Eiropadomei (Eurosamitam), Padomei, Eiropas Centrālajai bankai, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Eiropas Reģionu komitejai "Ceļā uz spēcīgāku euro starptautisko nozīmi""

(COM(2018) 796 final)

(2019/C 282/05)

Ziņotājs: **Philip VON BROCKDORFF**

Līdzziņotājs: **Dimitris DIMITRIADIS**

Atzinuma pieprasījums	Eiropas Komisija, 24.1.2019.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	4.6.2019.
Pieņemts plenārsesijā	19.6.2019.
Plenārsesija Nr.	544
Balsojuma rezultāts (par/pret/atturas)	200/3/3

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK norāda, ka euro starptautiskā nozīme vēl nav atjaunota līdz līmenim, kāds bija pirms finanšu krīzes. Lai gan EESK atzinīgi vērtē Eiropas Komisijas paziņojumā ierosinātos pasākumus un uzskata tos par vajadzīgiem, tie, iespējams, nav pietiekami vērienīgi, ņemot vērā eurozonas sociālo un ekonomikas problēmu mērogu. Sociālajai kohēzijai, augšupējai ekonomiskajai konverģencei, kā arī konkurētspējas un inovāciju veicināšanai, jo īpaši mazajiem un vidējiem uzņēmumiem (MVU), vajadzētu būt pamatam, uz kura eurozonas ekonomika uzņem tempu un veicina spēcīgāku euro starptautisko nozīmi.

1.2. EESK mudina ES divkāršot centienus nodrošināt lielāku sociālo kohēziju un ekonomikas konverģenci visā Eiropas Savienībā. Joprojām pastāv būtiskas atšķirības starp dalībvalstīm un dalībvalstīs, un šīs atšķirības darbojas kā šķērslis, kas traucē izmantot ekonomiskās iespējas, kas varētu dot labumu ES kopumā.

1.3. EESK brīdina, ka pašreizējie tehnoloģiskie sasniegumi, piemēram, finanšu tehnoloģijas un digitalizācija, kā arī citu starptautisku valūtu parādīšanās var ilgtermiņā veicināt daudzpolāru sistēmu, kuras pamatā ir vairāk nekā viena galvenā valūta.

1.4. EESK uzskata, ka euro spēj uzlabot savu starptautisko stāvokli. Tomēr vienlaikus EESK ierosina par galveno prioritāti eurozonā, pirmkārt un galvenokārt, izvirzīt savas vides sakārtošanu, kā arī nodrošināt integritāti un labklājību, uzlabojot izaugsmes perspektīvas un atjaunojot publisko finanšu ilgtspēju. Šim procesam, kas cita starpā paredz ekonomiskās un monetārās savienības un banku savienības izveides pabeigšanu, ir jābūt prioritātei, lai nodrošinātu spēcīgāku euro starptautisko nozīmi.

1.5. Lai nodrošinātu ES vienotās valūtas uzticamību, kas ir priekšnoteikums euro starptautiskās nozīmes palielināšanai, ir vajadzīgi turpmāki pasākumi virzībā uz stabilu valsts fiskālo un izaugsmi veicinošu politiku, kā arī turpmāki centieni, lai nodrošinātu veselīgāku finanšu nozari. Šajā saistībā EESK atkārtoti norāda, ka ir svarīgi atbalstīt MVU un vēl vairāk palielināt produktivitāti kā līdzekli, ar ko uzlabot eurozonas konkurētspēju starptautiskajos tirgos.

1.6. EESK uzskata, ka finansiālā nestabilitāte nedrīkst mazināt ieguvumus no tirgus integrācijas, un aicina veikt ilgstspējīgus pasākumus, lai sociāli ilgtspējīgā veidā samazinātu ieņēmumus nenesošus aizdevumus, jo īpaši pēc tam, kad 2018. gada beigās tika panākta politiska vienošanās par kapitāla prasībām banku sliktajiem kredītiem.

1.7. EESK uzskata, ka, lai palielinātu euro kā starptautiskas valūtas nozīmi, būtu jāpievēršas eurozonas valsts obligāciju tirgus sadrumstalotībai, kas būtiski samazina valsts parāda vērtspapīru tirgu dziļumu un likviditāti. EESK mudina Komisiju izpētīt iespējas izveidot likvīdākus un drošākus euro aktīvus.

1.8. Virzību uz spēcīgāku euro starptautisko nozīmi ECB var zināmā mērā veicināt, pirmkārt un galvenokārt, īstenojot savas pilnvaras uzturēt cenu stabilitāti eurozonā. Turklāt ECB atbalsts makroekonomiskajai politikai un padziļinātai ekonomiskajai un monetārajai savienībai un kapitāla tirgu savienībai sniedz papildu stimulu palielināt euro starptautisko nozīmi.

1.9. EESK arī uzskata, ka ir vajadzīgi papildu pasākumi Eiropas finanšu sektora padziļināšanai, tostarp spēcīgākai Eiropas finanšu tirgus infrastruktūrai un stabiliem procentu likmju etaloniem. Turklāt euro plašākas izmantošanas veicināšana stratēģiskās nozarēs arī tiek uzskatīta par izšķirošu euro starptautiskās nozīmes palielināšanai.

1.10. Visbeidzot, EESK mudina dalībvalstis pieņemt vienotāku pieeju starptautiskajā diplomātijā, kas savukārt varētu veicināt tirdzniecības iespējas. Šo vienoto pieeju varētu sekmēt arī aktīvāka nostāja, kuras mērķis ir vispirms un galvenokārt veicināt ES intereses, jo īpaši paredzot Ķīnas un ASV stratēģiskās un diplomātiskās iniciatīvas.

2. **Vispārīga informācija**

2.1. Paziņojumā "Ceļā uz spēcīgāku euro starptautisko nozīmi" ([1]), kas publicēts 2018. gada decembrī, norādīts: ir iespējams, ka euro nozīme pasaulē turpinās attīstīties, lai tā būtu labāk samērojama ar eurozonas politisko, ekonomisko un finansiālo ietekmi. Šā mērķa sasniegšanai būs nepieciešams vēl vairāk stiprināt ekonomikas un monetārās savienības struktūras, tostarp pieņemot visus vēl neizskatītos priekšlikumus par banku savienības izveides pabeigšanu un panākot izšķirošu progresu kapitāla tirgu savienības izveidē.

2.2. Šis darba dokuments saskan ar iepriekšējos EESK atzinumos paustajiem aicinājumiem ([2]) ([3]), kuros uzsvērts, ka ir ļoti svarīgi pabeigt banku savienības, jo īpaši spēcīgāka un vienotāka noguldījumu apdrošināšanas seguma, un kapitāla tirgu savienības izveidi, lai Eiropā nodrošinātu konkurētspējīgu darījumdarbības vidi gan lieliem, gan mazākiem uzņēmumiem un lai izveidotu patiesi vienotu Eiropas valūtu.

2.3. 2017. gada Romas deklarācijā 27 dalībvalstu vadītāji un Eiropadome, Eiropas Parlaments un Eiropas Komisija apliecināja savu apņemšanos padarīt Eiropas Savienību par spēcīgāku pasaules mēroga dalībnieku, paplašinot līdzšinējās partnerattiecības un uzsākot jaunas, veicinot stabilitāti un labklājību reģionālā un pasaules līmenī, veidojot globālus notikumus un uzņemoties starptautiskus pienākumus ([4]).

2.4. Savukārt Eiropas Komisijas priekšsēdētājs savā 2018. gada septembra runā par stāvokli Savienībā uzsvēra euro nozīmi starptautiskajā monetārajā sistēmā un aicināja veikt vairāk pasākumu, lai nodrošinātu, ka tas pilnībā ieņem savu vietu pasaules arēnā ([5]).

2.5. Šajā saistībā Komisija ir izstrādājusi ceļvedi ekonomikas un monetārās savienības padziļināšanai ([6]), kas prasa integrētu un labi funkcionējošu finanšu sistēmu, tostarp banku savienības un kapitāla tirgu savienības (*CMU*) izveides pabeigšanu.

2.6. Paziņojumā par kapitāla tirgu savienību ir norādīts ([7]), ka Eiropas Savienībai ir vajadzīgi labi attīstīti un integrēti kapitāla tirgi, lai stiprinātu euro starptautisko nozīmi. Veiksmīgi izveidota kapitāla tirgu savienība veicinās stabilu finanšu sistēmu, uzlabotu piekļuvi uzņēmumu finansējumam un tādējādi vairāk investīciju iespēju.

([1]) COM(2018) 796 final
([2]) OV C 262, 25.7.2018, 28. lpp.
([3]) OV C 197, 8.6.2018., 1. lpp.
([4]) https://www.consilium.europa.eu/lv/press/press-releases/2017/03/25/rome-declaration/
([5]) https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/soteu2018-speech_lv_0.pdf
([6]) https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/reflection-paper-emu_lv.pdf
([7]) COM(2018) 767 final.

2.7. Līdzīgā kārtā 2016. gada *JRC* ziņojumā "Zinātne politikai" ([8]) norādīts, ka stabila makroekonomikas politika, ES ekonomikas un monetārās savienības padziļināšana un kapitāla tirgu savienības attīstība palīdzēs vēl vairāk stiprināt euro nozīmi pasaules tirdzniecības un finanšu tirgos.

2.8. Eiropas Komisija iesaka ([9]) plašāk izmantot euro ar enerģiju saistītos projektos un finanšu darījumos, lai sasniegtu ES enerģētikas politikas mērķus, samazinot enerģijas piegādes traucējumu risku un tādējādi veicinot Eiropas uzņēmumu lielāku autonomiju.

3. **Vispārīgas piezīmes**

3.1. Euro savā 20 gadu ilgajā pastāvēšanas vēsturē ir veicis tālu ceļu. Tā ļoti ātri kļuva otrā nozīmīgākā starptautiskā valūta pasaulē (pēc ASV dolāra) ([10]). Proti, aptuveni 60 pasaules valstis izmanto euro vai ir piesaistījušas tam savu nacionālo valūtu. Vienlaikus euro veido aptuveni 20 % no ārvalstu centrālo banku starptautiskajām rezervēm, kas tādējādi norāda uz euro kā droša vērtības uzkrājuma nozīmi, un veido vienu piektdaļu no uzņēmumu un ārvalstu valdību emitētajiem starptautiskajiem parādiem. Visbeidzot, ne mazāk svarīgi ir tas, ka euro tiek plaši izmantots starptautiskajiem maksājumiem: 2017. gadā aptuveni viena trešdaļa no starptautisko darījumu vērtības tika norādīti rēķinos vai apmaksāti euro valūtā (salīdzinājumā ar aptuveni divām piektdaļām attiecībā uz ASV dolāru).

3.2. Euro starptautiskā izmantošana ir izdevīga, jo tā: i) samazina valūtas kursa risku un ar to saistītās izmaksas Eiropas uzņēmumiem; ii) uzlabo cenu pārredzamību, kas ļauj uzņēmumiem iegādāties lētākas izejvielas un patērētājiem iegādāties lētākas preces; iii) paredz lielāku inflācijas disciplīnu, kas principā rada zemākas procentu likmes, ko maksā mājsaimniecības un uzņēmumi; iv) uzlabo finansiālo autonomiju un nodrošina piekļuvi finansējumam ar labvēlīgākiem aizņēmuma nosacījumiem Eiropas uzņēmumiem (tostarp MVU) un valdībām, jo Eiropas finanšu tirgi kļūst integrētāki, dziļāki un likvīdāki un v) veicina turpmāku ES iekšējo un starptautisko tirdzniecību.

3.3. Vienlaikus euro starptautiskās nozīmes nostiprināšana tirgus dalībniekus visā pasaulē nodrošinās ar papildu izvēli, tādējādi padarot starptautisko ekonomiku izolētāku no triecieniem, kas saistīti ar daudzu nozaru (piemēram, enerģētika, preču un gaisa kuģu ražošana) spēcīgu atkarību no ASV dolāra.

3.4. Dolāra un euro izplatība pēdējās divās desmitgadēs nav mainījusies. Lai gan atšķirība starp abām valūtām kopš euro ieviešanas pakāpeniski samazinājās, pēc eurozonas krīzes sākuma tā atkal palielinājās. Paredzams, ka šī situācija tuvākajā nākotnē saglabāsies, neraugoties uz to, ka euro emitē pasaules lielākais tirdzniecības bloks. Tādējādi šķiet, ka euro starptautiskās nozīmes nostiprināšana nav tikai ekonomikas lieluma un atvērtības jautājums, bet galvenokārt attiecas uz tās ierobežoto spēju nodrošināt stabilitāti laikā, kad pasaulē valda finanšu grūtības.

3.5. Tomēr joprojām pastāv citi faktori, kas kavē izvērstāku euro izmantošanu starptautiskā mērogā, tostarp:

i) dolāra kā pasaules starptautiskās rezerves valūtas vēsturiski dominējošā loma;

ii) zemākas izmaksas, kas saistītas ar dolāra lietošanu, un tā augstāku likviditāti, jo īpaši naudas tirgus operācijās,; un

iii) Eiropas finanšu tirgu, kas ir vienotās valūtas pamatā, pašreiz nepilnīgo integrāciju;

iv) Turklāt tas, ka vairums starptautisko finanšu sistēmu tirdzniecības, mijieskaita un maksājumu norēķiniem izmanto platformas, kas atrodas ārpus eurozonas vai ko pārvalda uzņēmumi, kuri nav Eiropas uzņēmumi, nebūt nenozīmē, ka euro ir spēcīgāka starptautiskā nozīme.

3.6. Lai stiprinātu euro starptautisko nozīmi, ir nepieciešama vēl stabilāka un elastīgāka ekonomikas vide un finanšu sistēmas vienmērīgāka darbība. Šajā saistībā ir ierosinātas vairākas iniciatīvas, lai veicinātu eurozonas valstu ekonomiku sniegumu ([11]) un labāk absorbētu lielos asimetriskos satricinājumus eurozonā ([12]). Tomēr uzsvars ir jāliek ne tikai uz asimetrisku satricinājumu absorbēšanu, bet arī uz eurozonas dažādajām izpausmēm, kas izriet no ļoti atšķirīgām tās dalībvalstu ekonomiskajām, sociālajām un politiskajām struktūrām. Šī dažādība, jo īpaši fiskālajā politikā, algu attīstības jomā, produktivitātē un pārvaldībā, apdraud euro turpmākās perspektīvas. Bez noteikta mēroga fiskālās savienības kopējās valūtas struktūra paliek nepilnīga un padara eurozonu neaizsargātu pret turpmākajām finanšu un ekonomikas krīzēm.

([8]) http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC96913/lbna27754enn.pdf
([9]) C(2018) 8111 final.
([10]) COM(2018) 767 final.
([11]) https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/communication_-_long-term_budget_for_europes_priorities.pdf
([12]) COM(2018) 387 final.

3.7. No euro turpmākas internacionalizācijas varētu izrietēt lielāks risks, iespējams, radot nevēlamu pagaidu valūtas vērtības palielināšanos, jo īpaši pasaules mēroga satricinājumu laikā. Tas savukārt samazinātu vietējo ražotāju konkurētspēju un nelabvēlīgi ietekmētu eurozonas eksporta rādītājus. Euro pastiprināta starptautiskā izmantošana varētu arī radīt zināmas izmaksas, bet tās atsvērtu citi ieguvumi, piemēram, lielāka monetārās politikas autonomija un spēcīgāka monetārās politikas starptautiskā nodošana.

3.8. Euro starptautisko nozīmi zināmā mērā ir ietekmējusi pati eurozona, un eurozonas ieguldītāji ir nozīmīgi eurozonā neietilpstošo valstu emitēto euro obligāciju pircēji. Tomēr euro starptautisko nozīmi raksturo spēcīga reģionālā uzmanība, kas ir izteiktākā valstīs, kuras atrodas tiešā eurozonas tuvumā. Proti, ir pietiekami daudz pierādījumu tam, ka Londonai ir būtiska ietekme euro denominēto obligāciju tirgū, kuras emitējuši ārpus eurozonas rezidenti, neatkarīgi no tā, vai tie darbojas piedāvājuma pusē, pieprasījuma pusē vai kā starpnieki. Šajā kontekstā *Brexit* varētu ietekmēt šo tirgu.

3.9. Plašākā perspektīvā raugoties, euro starptautiskā nozīme tiktu pastiprināta, ja ES īstenotu vienotāku ārpolitiku un iestātos par pastāvīgu daudzpusēju pieeju tirdzniecībai. ES valūta var sasniegt augstu starptautiskās pozīcijas līmeni tikai tad, ja ES darbojas vienoti un ja šīs darbības atbalsta tās kolektīvie diplomātiskie un ekonomiskie centieni. Tas būtu jāpiemēro tādās nozarēs kā enerģētika, transports, rūpniecība un citās nozarēs, kurās ES un visas eurozonas interesēm ir jākļūst par prioritāti. Ļoti svarīgi ir arī tas, lai ES paustu vienotu nostāju par tādām ģeopolitiskām tendencēm kā Ķīnas pieaugošā ietekme starptautiskajā tirdzniecībā, īstenojot iniciatīvu "Viena josla, viens ceļš" – ekonomisku un diplomātisku programmu, kas Āzijā un citviet pasaulē varētu pārveidot tirdzniecību un dominēt tajā. Eiropas Savienībai ir rūpīgi jāizvērtē šīs ekonomiskās un diplomātiskās programmas ietekme, jo tā veicinātu Ķīnas globālo ekonomisko klātbūtni. ES un jo īpaši eurozona nevar atļauties neko nedarīt laikā, kad šī programma vēršas plašumā.

4. **Īpašas piezīmes**

4.1. Ņemot vērā ar euro saistītos ieguvumus, kā minēts 3.2. punktā, var šķist pārsteidzoši, ka ne visas dalībvalstis ir pievienojušās eurozonai. Iemesli nepievienoties var būt dažādi, un tie var ietvert attiecīgo dalībvalstu sagatavotības pakāpi un to atbilstību ekonomikas kritērijiem, kas vajadzīgi, lai pievienotos eurozonai, kā arī dažos gadījumos – atlikušos juridiskos šķēršļus šādu kritēriju izpildei. Kopumā nepiedalīšanās atspoguļo atšķirības, kas Eiropas Savienībā joprojām pastāv sociālās kohēzijas un ekonomiskās konverģences ziņā. Šīs atšķirības ir jānovērš, lai eurozonas paplašināšanās rezultātā varētu panākt lielāku ekonomisko stabilitāti eurozonā un padarīt to noturīgāku pret ārējiem ekonomikas satricinājumiem. Tas savukārt stiprinātu ES kā globālas lielvaras statusu un vēl vairāk palielinātu euro starptautisko lomu.

4.2. Fiskālās un monetārās politikas mijiedarbība eurozonā ir būtiska euro nākotnei un tā starptautiskajai nozīmei. Tomēr stabili makroekonomiskie apstākļi ir atkarīgi gan no fiskālās, gan monetārās nostājas, kas nodrošina pāreju uz valsts parāda ilgtspējības problēmu risināšanu un vairo izaugsmes iespējas. Arī eurozonā stāvoklis ir dažāds, jo pēc globālās finanšu krīzes fiskālās, strukturālās un monetārās politikas darbība bija nepietiekama, kas izraisīja nevienlīdzīgu pielāgošanās slogu eurozonas dalībvalstu starpā. Tas atspoguļo pašreizējo institucionālo struktūru, uz kuras tika izveidots euro, kura darbojas kā ierobežojums atsevišķām dalībvalstīm un kurā trūkst instrumentu, lai nodrošinātu efektīvu koordinētu ekonomikas un fiskālās politikas nostāju visā eurozonā.

4.3. Tas daļēji izskaidro, kāpēc eurozonā valda nelīdzsvarotība un nevienlīdzība un kāpēc tiek uzskatīts, ka ir jāpaātrina augšupēja konverģence. Tas palīdzētu uzlabot ekonomisko sniegumu, kā arī veicināt sociālo un politisko stabilitāti, kas ir būtiski euro starptautiskās nozīmes stiprināšanā. Pašreiz ekonomikas zonā, kurā dalībvalstu ekonomiskie un sociālie apstākļi ir tik dažādi, monetārās politikas izaicinājumi ir ļoti nopietni.

4.4. Ir arī jāveic pasākumi, lai risinātu ieņēmumus nenesošu aizdevumu (INA) problēmu. INA rada ievērojamu slogu ES ekonomikas finansēšanai, jo tie kropļo kredītu piešķiršanu, mazina uzticību tirgum un galu galā palēnina ekonomikas izaugsmi. Ir jāatzīst, ka eurozonas valstu banku sektoros joprojām pastāv ievērojams risks, kas kavē kopīgas noguldījumu apdrošināšanas sistēmas attīstību. Saprotams, ka INA samazināšana un banku rekapitalizācija rada izmaksas gan valdībām, gan privātajam sektoram. Saskaņā ar savu iepriekšējo atzinumu ([13]) EESK aicina kredītiestādes izsniegt aizdevumus atbildīgi un uzsver, ka valstu un Eiropas iestādēm ir jāapvieno spēki un jāturpina progress centienos veidot visaptverošu un uzticamu ES satvaru ar INA saistīto problēmu risināšanai.

4.5. Banku savienības izveides pabeigšana, kā arī kapitāla tirgu savienības turpmāka integrācija tiek uzskatīta par izšķiroši nozīmīgu makroekonomiskās stabilitātes nodrošināšanai. Banku savienība ir būtiska, lai gūtu labumu no pārrobežu banku darbības monetārajā savienībā. Lai gan ir panākta ievērojama virzība, banku savienības izveide vēl nav pabeigta. Eurozonā ir jāturpina virzīties uz priekšu arī ar citām svarīgām iniciatīvām, lai panāktu pilnīgāku finanšu savienību. Kapitāla tirgu savienība palīdzēs veicināt pārrobežu finanšu integrāciju, un bankas un kapitāla tirgi var papildināt cits citu eurozonas ekonomikas finansēšanā.

([13]) OV C 367, 10.10.2018., 43. lpp.

4.6. Darbojoties kopīgi, banku savienība un kapitāla tirgu savienība var nodrošināt finanšu pakalpojumu vienotā tirgus pāreju uz nākamo līmeni divu galveno iemeslu dēļ: i) veselīgāku, dziļāku un integrētāku finanšu tirgu klātbūtne ļautu uzņēmumiem piekļūt kredītiem ar izdevīgākiem nosacījumiem, ļaujot tiem veikt rentablus ieguldījumus; ii) finanšu tirgu integrācija uzlabotu finansēšanas vidi, jo īpaši attiecībā uz MVU, kas bieži tiek uzskatīti par Eiropas ekonomikas mugurkaulu darbvietu radīšanas, inovāciju un ekonomiskās izaugsmes ziņā. Integrētā finanšu tirgū bankas varētu vieglāk izmantot apjomradītus ietaupījumus, piedāvājot līdzīgus vai pat tos pašus produktus un pakalpojumus vairākās dalībvalstīs. Turklāt tās, iespējams, palielinātu savu pārrobežu kapitāla daļu un spētu veidot lielākus un daudzveidīgākus nodrošinājuma portfeļus vērtspapīros pārvērstiem produktiem un segtajām obligācijām.

4.7. Tiek uzskatīts, ka labi funkcionējošam un integrētam kapitāla tirgum ir ļoti liela nozīme funkcionējošā monetārajā zonā, tāpēc prioritātei vajadzētu būt pašreizējo trūkumu pārvarēšanai Eiropas kapitāla tirgos, jo īpaši *Brexit* bez vienošanās gadījumā. Tomēr ir jāņem vērā, ka kapitāla tirgu savienības projekts ietver ļoti daudzveidīgu pieeju kopumu, no kurām dažas, iespējams, nav radījušas vēlamo rezultātu, kā tas sākotnēji bija paredzēts. Šādi piemēri ir Eiropas privātās pensijas un iniciatīva attiecībā uz vērtspapīrošanas tirgu, lai gan attiecībā uz pensijām EESK atzīst valsts pensiju nozīmi cilvēkiem, kuri nevar atļauties privātās pensijas. Kapitāla tirgu savienības panākumi līdz šim patiešām ir bijuši visai neviennozīmīgi. Tomēr šīs iniciatīvas lēni, bet noteikti veicinās euro starptautiskās lomas nostiprināšanos.

4.8. Turklāt pēc finanšu krīzes ir svarīgi saprast, ka euro starptautiskās nozīmes turpmāka stiprināšana ir atkarīga no eurozonas finanšu stabilitātes. Kopīgu eurozonas parādzīmju, vekseļu un obligāciju kā drošu aktīvu emisija, līdzīgi ASV Valsts kases departamenta emitētajiem vērtspapīriem, kā arī atbilstīga pārvaldības struktūra (tostarp stabils un uzticams fiskālās politikas satvars) veicinātu lielāku stabilitāti, nodrošinot drošus un likvīdus parāda instrumentus, kas piemēroti publisko izdevumu negaidītu palielinājumu finansēšanai.

4.9. Kopīgu eurozonas obligāciju emisijai jo īpaši būtu jāiet roku rokā ar uzlabotu uzraudzības sistēmu. Ir jāapsver šādu produktu riska elements, iespējams, apvienojot riskus un garantijas, jo īpaši saistībā ar ļoti integrētu kapitāla tirgu savienību.

4.10. Euro starptautiskās nozīmes palielināšana, jo īpaši, lai konkurētu ar ASV dolāru kā rezerves valūtu, nav jāuzskata par vienvirziena darbību, lai iegūtu konkurences priekšrocības. Tas var arī radīt globālu spiedienu uz eurozonas iekšējo ekonomiku salīdzinājumā ar ekonomisko attīstību konkurentu valstīs. Tomēr, efektīvi un vienoti reaģējot, eurozonā varētu veidoties lielāka sociālā kohēzija un ekonomiskā konverģence. Sagaidāms, ka Eiropas iniciatīvas, kuru mērķis ir veicināt sadarbību aizsardzības un starptautisko attiecību jomā, arī palielinās ES ģeopolitisko lomu un veicinās euro globālo ietekmi.

4.11. Sarežģīto virzību uz spēcīgāku euro starptautisko nozīmi ECB var zināmā mērā veicināt, pirmkārt un galvenokārt, īstenojot savas pilnvaras uzturēt cenu stabilitāti eurozonā. Turklāt ECB atbalsts makroekonomiskajai politikai un padziļinātai EMS un KTS sniedz papildu stimulu palielināt euro starptautisko nozīmi.

Briselē, 2019. gada 19. jūnijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinuma par tematu "Priekšlikums Padomes lēmumam par dalībvalstu nodarbinātības politikas pamatnostādnēm"

(COM(2019) 151 final)

(2019/C 282/06)

Ziņotāja: **Ana BONTEA**

Atzinuma pieprasījums	Eiropas Savienības Padome, 12.3.2019.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 148. panta 2. punkts
Atbildīgā specializētā nodaļa	Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	5.6.2019.
Pieņemts plenārsesijā	20.6.2019.
Plenārsesija Nr.	544
Balsojuma rezultāts (par/pret/atturas)	211/3/10

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atkārtoti norāda uz iepriekšējiem Komitejas secinājumiem un ieteikumiem saistībā ar dalībvalstu nodarbinātības politikas pamatnostādnēm, lai tās tiktu īstenotas ([1]).

1.2. EESK atzinīgi vērtē ES un valstu pasākumus, kas veicinājuši progresu nodarbinātības jomā, un iesaka turpināt to īstenošanu un pilnveidošanu ar mērķi veicināt ekonomikas dzīvotspēju un sociālo ilgtspēju, kvalificētu, apmācītu un tātad tehnoloģiju attīstībai labāk sagatavotu darbaspēku, uz ekonomikas pārmaiņām reaģējošu darba tirgu, vispārējas nodarbinātības un sociālā progresa mērķu sasniegšanu, atšķirību mazināšanu, iespēju vienlīdzību visiem, sociālo iekļaušanu un nabadzības apkarošanu nolūkā novērst dzīves un darba apstākļu atšķirības reģionos un stiprināt darba tirgus darbību un sociālā dialoga efektivitāti.

1.3. EESK atkārtoti norāda, ka darba tirgus un sociālo tiesību reglamentējošo politiku izstrādē ir saskaņoti jāapvieno konkurētspējas, ražīguma un sociālās ilgtspējas/darba ņēmēju tiesību dimensijas, kuras ir savstarpēji saistītas. Visās ES, valstu un vietējo iestāžu īstenotajās politikās vajadzētu paredzēt pienācīgu līdzsvaru starp ekonomisko, sociālo un vides ilgtspēju.

1.4. Ir jāīsteno tāda politika un strukturālas reformas, kas veicinātu kvalitatīvu darbvietu radīšanu, atbildīgu uzņēmējdarbību, MVU un sociālo uzņēmumu attīstību.

1.5. EESK uzsver, ka ir svarīgi garantēt iekļaujošu, vienlīdzīgu un augstas kvalitātes tehnisko, profesionālo un terciāro izglītību, tostarp augstāko izglītību, nodrošināt tādas augsta līmeņa prasmes un zināšanas, kādas vajadzīgas darba dzīvē, kvalitatīvās darbvietās un uzņēmējdarbībā, kā arī veicināt mūžizglītības iespējas visiem.

1.6. Lai uzlabotu reformu izstrādi, īstenošanu un uzraudzību, svarīga nozīme ir sociālā dialoga efektīvai darbībai ([2]).

1.7. EESK joprojām iesaka turpināt darbu, ar kuru paredzēts novērst atšķirības, un norāda, ka augšupēja konverģence ir transversāls princips, kas jāņem vērā un jāiekļauj visās ES politikas jomās.

1.8. EESK vēlreiz norāda uz saviem secinājumiem un ieteikumiem attiecībā uz Eiropas sociālo tiesību pīlāru ([3]).

([1]) OV C 237, 6.7.2018., 57. lpp.
([2]) OV C 159, 10.5.2019., 1. lpp.; OV C 434, 15.12.2017., 30. lpp.
([3]) OV C 262, 25.7.2018., 1. lpp.; OV C 81, 2.3.2018., 145. lpp.; OV C 125, 21.4.2017., 10. lpp.

2. **Vispārīgas piezīmes**

2.1. Priekšlikumā Padomes lēmumam paredzēts 2019. gadā saglabāt četras dalībvalstu nodarbinātības politikas pamatnostādnes, kas iekļautas Lēmuma (ES) 2018/1215 ([4]) pielikumā.

2.2. Iepriekšējos atzinumos ([5]) EESK jau ir formulējusi secinājumus un ieteikumus par dalībvalstu nodarbinātības politikas pamatnostādnēm, un norāda uz tiem arī šajā atzinumā, lai tās tiktu īstenotas.

2.3. EESK atzinīgi vērtē ES un valstu pasākumus, kas veicinājuši progresu ([6]), un iesaka turpināt to īstenošanu un pilnveidošanu, vienlaikus turpinot uzlabot nodarbinātības kvalitāti un samazināt nevienlīdzību (jo darba tirgū joprojām vērojamas atšķirības starp dalībvalstīm, reģioniem un personu grupām, izaugsme nedod vienādu labumu visām valstīm, reģioniem un iedzīvotājiem, jo dažās valstīs joprojām ir augsts bezdarba līmenis, mājsaimniecību reālie ienākumi ir zemāki nekā pirms krīzes, kā arī augsts nabadzības līmenis).

2.4. Līdz 2020. gadam dalībvalstīm un Savienībai, vienojoties ar sociālajiem partneriem, ir jāizstrādā jauna saskaņota nodarbinātības stratēģija, kura cita starpā veicinātu ekonomisko dzīvotspēju un sociālo ilgtspēju, kvalificētu, apmācītu un tātad tehnoloģiju attīstībai labāk sagatavotu darbaspēku, uz ekonomikas pārmaiņām reaģējošu darba tirgu, vispārējas nodarbinātības un sociālā progresa mērķu sasniegšanu, atšķirību mazināšanu, un stiprinātu darba tirgus darbību un sociālā dialoga efektivitāti.

3. **Īpašas piezīmes**

3.1. *Palielināt pieprasījumu pēc darbaspēka un ieguldījumu apjomu*

3.1.1. "Kā norādīts 2019. gada valstu ziņojumos, visas dalībvalstis ir saskārušās ar šķēršļiem ieguldījumiem dažādās politikas jomās". "Piemēram, liels regulatīvais un administratīvais slogs, tiesiskā regulējuma neparedzamība, tiesu sistēmu efektivitāte un neefektīva valsts pārvalde" ([7]) (reformu īstenošanai un ieguldījumu veikšanai ir vajadzīgas pietiekamas administratīvās un tehniskās spējas, lai dalībvalstis varētu sasniegt plānotos rezultātus), apgrūtinošas un ilgstošas apstiprināšanas procedūras, nemaz nerunājot par prasmju trūkumu izglītības un apmācības sistēmu nepilnību dēļ. Vairākos pārskatos par valstīm minēts, ka prasmju nepietiekamība ir faktors, kas apgrūtina vai kavē ieguldījumus. Neraugoties uz nesenajiem centieniem un panākumiem ([8]) saistībā ar dažiem finanšu sistēmas trūkumiem, jāmin arī joprojām vērojamās investīciju finansējuma pieejamības problēmas, ar kurām saskaras uzņēmumi, it sevišķi MVU ([9]). Lai novērstu šīs nepilnības, kurām ir būtiskas pārrobežu sekas, ir vajadzīga atbilstoša rīcība ES un valstu līmenī, lai Savienība un tās dalībvalstis sasniegtu investīciju pirmskrīzes līmeni un mērķus, kas stratēģijā "Eiropa 2020" izvirzīti attiecībā uz pētniecību un izstrādi uzņēmumos un uz personāla apmācību.

3.1.2. Ir jāpieņem mērķtiecīgāka ieguldījumu politika, ko papildina vairākas labi izstrādātas strukturālās reformas, ar kurām paredzēts veicināt kvalitatīvu darbvietu radīšanu, atbildīgu uzņēmējdarbību un reālu pašnodarbinātību, kā arī atbalstu MVU un sociālo uzņēmumu izveidei un izaugsmei.

3.1.3. Ir jāpieņem iekļaujoša, saskaņota, mazajiem un vidējiem uzņēmumiem labvēlīga horizontāla ES politika un jāpāriet no principa "vispirms domāt par mazajiem uzņēmumiem" (*Think Small First*) uz pieeju "vispirms rīkoties mazo uzņēmumu interesēs" (*Act Small First*). EESK atkārtoti norāda uz iepriekš formulētajiem Komitejas ieteikumiem ([10]), to skaitā par tāda rādītāja izstrādi, ar kuru varētu izvērtēt apstākļus, kas veicina uzņēmējdarbību.

([4]) Padomes 2018. gada 16. jūlija Lēmums (ES) 2018/1215 par dalībvalstu nodarbinātības politikas pamatnostādnēm (OV L 224, 5.9.2018., 4. lpp.):
— palielināt pieprasījumu pēc darbaspēka,
— stiprināt darbaspēka piedāvājumu un uzlabot piekļuvi nodarbinātībai, prasmēm un kompetencēm,
— uzlabot darba tirgu darbību un sociālā dialoga efektivitāti,
— veicināt vienlīdzīgas iespējas visiem, sekmēt sociālo iekļaušanu un apkarot nabadzību.

([5]) OV C 332, 8.10.2015., 68. lpp., OV C 237, 6.7.2018., 57. lpp.

([6]) Paziņojums COM(2019) 150 final – Eiropas Savienībā septīto gadu pēc kārtas vērojama ekonomikas izaugsme. Ekonomikas atlabšana, kas turpinās, pozitīvi ietekmē darba tirgu un sociālo progresu. Stāvoklis nodarbinātības jomā turpina uzlaboties; 2018. gada ceturtajā ceturksnī darba tirgū iesaistījās 240 miljoni cilvēku, bet bezdarba līmenis (6,6 %) pazeminājās līdz 2000. gada līmenim. 2017. gadā vien no nabadzības un sociālās atstumtības izkļuva vairāk nekā pieci miljoni cilvēku.

([7]) Paziņojums COM(2019) 150 final (4. papildinājums); sk. arī paziņojumu COM(2019) 500 final .

([8]) "MVU un vidējas kapitalizācijas uzņēmumu piekļuve finansējumam 2014.–2020. gadā: iespējas un problēmas"(informatīvs ziņojums); OV C 345, 13.10.2017., 15. lpp.; OV C 197, 8.6.2018., 1. lpp.

([9]) Skatīt 8. zemsvītras piezīmi.

([10]) COM(2019) 150 final.

3.1.4. Ņemot vērā demogrāfiskās tendences, ražīguma pieaugumam ir izšķiroša nozīme ilgtspējīgas ekonomiskās izaugsmes turpmākā nodrošināšanā visās dalībvalstīs. Politikas veidotāju un sociālo partneru galvenais uzdevums ir stimulēt ražīguma pieaugumu Eiropā ([11]), veicot mērķtiecīgākus ieguldījumus fiziskajā kapitālā un cilvēkkapitālā un tehnoloģiju progresa izmantošanā ražošanas un pakalpojumu nozarē, palielinot produktīvus ieguldījumus inovācijā, pētniecībā un izstrādē, izaugsmi veicinošos projektos, kā arī fiziskajā un sociālajā infrastruktūrā, piemēram, IKT tīklos un aprūpes struktūrās. Ir vairāk jācenšas ieguldīt kvalitatīvu darbvietu izveidē un nestabilas nodarbinātības mazināšanā, jo arī tā ierobežo produktivitāti.

3.2. *Uzlabot piekļuvi nodarbinātībai, prasmēm un kompetencēm* ([12])

3.2.1. Viens no iemesliem bažām 2019. gadā ir apstiprinājums, ka strukturālās kompetences neatbilst darba tirgus prasībām un tādēļ ES uzņēmumiem ir arvien grūtāk atrast darbiniekus. Tas izskaidrojams ar atbilstīgu prasmju nepietiekamību Eiropas Savienībā, tādējādi palielinot spiedienu uz ražošanas jaudu. Prasmju nepietiekamība skar ne tikai valstis ar augstu nodarbinātības līmeni, bet arī valstis, kurās ir augsts bezdarba līmenis, un īpaši izteikta tā ir tādās nozarēs kā būvniecība, IKT pakalpojumi, inženierija un finanšu pakalpojumi ([13]). Lai šo situāciju pārvarētu, ir jāpieņem iedarbīgāki pasākumi, lielākajā daļā valstu prioritārā kārtībā reformējot izglītības un apmācības sistēmas un veicinot pieeju, kuras pamatā ir augstākās izglītības rezultāti.

3.2.2. Prioritātes ir šādas: garantēt taisnīgas un vienlīdzīgas iespējas, vienlīdzīgu piekļuvi kvalitatīvai izglītībai un augstam prasmju un zināšanu līmenim, kā arī iegūto zināšanu taisnīgu sadali.

3.2.3. Izglītības iestādēm un pasniedzējiem būtu vajadzīgs atbalsts, telpa un rīki, kas nepieciešami, lai demokrātijas, aktīva pilsoniskuma, kritiskās domāšanas, tolerances un miera vērtības saistītu ar problēmām, ko rada migrantu un bēgļu integrācija, labo spēku ekstrēmisms un populistisks nacionālisms.

3.2.4. Uz duālo izglītību balstītu profesionālās izglītības un apmācības sistēmu efektīva darbība veicina jauniešu nodarbinātību.

3.2.5. Lai visiem skolotājiem un skolēniem, kā arī iedzīvotājiem, to skaitā marginalizētu teritoriju iedzīvotājiem, būtu pilnīga digitālā pratība, ir jāparedz atbilstīgi publiskie līdzekļi, mūsdienīgs aprīkojums un jāpieņem darbā kompetents tehniskais personāls.

3.2.6. Prasmju trūkuma novēršana ir daudzpusīgs uzdevums, kura īstenošanā ir jāiegulda milzīgs darbs. Visos līmeņos ir jāveicina radošums, uzņemējdarbības gars un mobilitāte izglītībā un apmācībā, kā arī mūžizglītība un ciešāka saikne starp uzņēmumiem un izglītības pakalpojumu sniedzējiem. Svarīga nozīme šajā ziņā ir arī sociālajiem partneriem.

3.2.7. Personām ar invaliditāti un citām grupām, kas saskaras ar nelabvēlīgiem apstākļiem, ir vajadzīga ne tikai piekļuve kvalitatīvai izglītībai un profesionālai apmācībai, bet arī mērķorientēti pasākumi un atbalsts, kas viņiem nodrošinātu labāku piekļuvi darba tirgum.

3.3. *Palielināt sociālā dialoga efektivitāti valstu un ES līmenī* ([14])

3.3.1. Labi funkcionējošam sociālajam dialogam ir svarīga nozīme iepriekš minēto augšupejas sociālās konverģences, kvalitatīvas nodarbinātības, kvalifikācijas un prasmju pieejamības mērķu sasniegšanā un ar tiem saistīto reformu izstrādes un īstenošanas uzlabošanā, jo tas palielinātu ieinteresētību.

3.3.2. Visā Eiropas pusgada procesā ir plaši un savlaicīgi jāiesaista sociālie partneri, lai plašāk iesaistītu tos politikā un tādējādi sekmētu politikas īstenošanu, ievērojot gan darba ņēmēju, gan darba devēju intereses. Sociālo partneru sadarbība var sekmēt ekonomikas, nodarbinātības un sociālās iekļaušanas politiku veiksmīgu īstenošanu, to ilgtspēju un iekļautību.

([11]) Sk. 10. zemsvītras piezīmi.
([12]) SOC/622 (izstrādes procesā); OV C 62, 15.2.2019., 136. lpp.; OV C 228, 5.7.2019., 16. lpp., OV C 237, 6.7.2018., 8. lpp.; OV C 81, 2.3.2018., 167. lpp.; OV C 13, 15.1.2016., 57. lpp.; OV C 161, 6.6.2013., 67. lpp.
([13]) Skatīt EESK pasūtīto pētījumu "Prasmju neatbilstība", 2018. gads.
([14]) OV C 159, 10.5.2019., 1. lpp.; OV C 434, 15.12.2017., 30. lpp.

3.3.3. Sociālie partneri var rast inovatīvus risinājumus, kas ļautu reaģēt uz pārmaiņām sabiedrībā un darba tirgū, uz demogrāfiskajām pārmaiņām, digitalizāciju un globalizācijas sekām. Valstu un Eiropas tiesiskajā regulējumā būtu jānodrošina inovācijas iespējas uzņēmumu, nozaru un dalībvalstu līmenī ar mērķi stimulēt sociālo partneru attīstību. Četrpusējā paziņojumā "Jauns sākums sociālajam dialogam" (2016) apstiprināts, ka Eiropas Sociālajam fondam (ESF) ir svarīga nozīme sociālo partneru spēju stiprināšanā, un EESK mudina Komisiju un dalībvalstis nodrošināt, lai tiktu īstenoti sociālo partneru ieteikumi ([15]).

3.3.4. Sociālo partneru līdzdalībai Eiropas pusgadā ir vajadzīgs papildu atbalsts spēju stiprināšanai, kas dotu iespēju piedalīties dažādos procesa posmos, tostarp reformu īstenošanā. Dažās valstīs sociālo partneru spēju stiprināšana ir svarīga, lai transponētu Eiropas sociālā dialoga rezultātus.

3.3.5. 2019. gada pārskatos par valstīm uzsvērts, ka pozitīva attīstība atsevišķās valstīs kontrastē ar regresu citās valstīs. Dažās dalībvalstīs sociālo partneru līdzdalība valsts līmenī ir faktiski samazinājusies. Apspriešanās ar sociālajiem partneriem būtu jāizvirza par obligātu prasību.

3.3.6. Reformu izstrādē, īstenošanā un uzraudzībā lielāka nozīme būtu jāpiešķir sociālajam dialogam. Ir jāpanāk, ka sociālo partneru vienošanās, kurās norādīti neatliekamie uzdevumi un politiskie faktori darba tirgus uzlabošanai, tiktu ņemti vērā tikpat lielā mērā kā pārskati par valstīm un rezultātu pārskati par rādītājiem sociālajā jomā.

3.4. *Veicināt vienlīdzīgas iespējas visiem, sekmēt sociālo iekļaušanu un apkarot nabadzību* ([16])

3.4.1. EESK atkārtoti norāda, ka darba tirgus un sociālo tiesību reglamentējošo politiku izstrādē ir saskaņoti jāapvieno konkurētspējas, ražīguma un sociālās ilgtspējas/darba ņēmēju tiesību dimensijas, kuras ir savstarpēji saistītas. Visiem dalībniekiem ir jāapņemas veicināt iekļaujošu izaugsmi un vienlaikus radīt labvēlīgus apstākļus uzņēmējdarbībai, lai radītu vairāk un labākas kvalitātes darbvietas. Taisnīgāku sabiedrību varēs izveidot tikai tad, ja tiks radīta izaugsme un ilgtspējīgākas un iekļaujošākas darbvietas, lai garantētu iedzīvotājiem pienācīgus darba apstākļus, pietiekamu darba samaksu un pensijas un iespēju īstenot savas tiesības.

3.4.2. Lai gan situācija visā Eiropā uzlabojas, darba tirgū joprojām saglabājas atšķirības starp dalībvalstīm, reģioniem un dažādām iedzīvotāju grupām. Izaugsme nesniedz vienādu labumu visām valstīm, reģioniem un iedzīvotājiem. Dažās dalībvalstīs joprojām ir liels bezdarbs, mājsaimniecību ienākumu līmenis ir zemāks nekā pirms krīzes, un nabadzības līmenis ir augsts. Atšķirības starp reģioniem joprojām ir lielas, turklāt dažās dalībvalstīs tās pieaug.

3.4.3. Konkrētām valstīm adresētie ieteikumi ([17]) var būtiski uzlabot nodarbinātības politikas un Eiropas sociālo tiesību pīlāra pamatnostādņu efektivitāti, tādējādi nodrošinot iespēju veidot valstu politikas saskaņā ar pamatnostādnēm un pīlāra principiem nolūkā gūt kopīgus rezultātus. Ar šiem ieteikumiem būtu jāsamazina minētās atšķirības un jāpalielina attiecīgie resursi, virzot tos uz šā mērķa sasniegšanu.

3.4.4. Dažās dalībvalstīs bezdarba līmenis nav pazeminājies līdz agrākajam līmenim un joprojām pārsniedz 10 %. Vairākās valstīs jauniešu situācija joprojām ir problemātiska: lielais skaits jauniešu, kuri nav nedz nodarbināti, nedz iesaistīti izglītībā vai apmācībā, rada bažas par viņu pašreizējo un turpmāko nodarbināmību ([18]). Citās valstīs turpmāko izaugsmi kavē arvien lielāks darbaspēka trūkums.

3.4.5. Kopumā, neraugoties uz sieviešu nodarbinātības līmeņa pieaugumu, joprojām vērojamas nodarbinātības līmeņa atšķirības starp dzimumiem un darba samaksas atšķirības ([19]). Īpaši grūti atrast darbu ir mazkvalificētām un migrantu izcelsmes personām ([20]). Arī personas ar invaliditāti joprojām ir nelabvēlīgā situācijā ([21]). Turklāt daudzās dalībvalstīs vērojamas ļoti lielas reģionālās atšķirības saistībā ar dalību darba tirgū. Demogrāfiskās pārmaiņas un tehnoloģiju attīstība pārveido Eiropas darba tirgu. Lai šīs problēmas atrisinātu, ir jāpieņem likumdošanas un administratīvie pasākumi un jāveido attiecīgo iestāžu sadarbība ar sociālajiem partneriem.

([15]) Eiropas Savienības Padomes prezidentvalsts, Eiropas Komisijas un Eiropas sociālo partneru paziņojums "Jauns sākums sociālajam dialogam", 2016.

([16]) OV C 367, 10.10.2018., 15. lpp.; OV C 237, 6.7.2018., 1. lpp.; OV C 440, 6.12.2018., 135. lpp.; SOC/620 (izstrādes procesā); OV C 228, 5.7.2019., 7. lpp.

([17]) Konkrētām valstīm adresēti ieteikumi.

([18]) OV C 62, 15.2.2019., 142. lpp.

([19]) SOC/610(OV C 240, 16.7.2019., 3. lpp.); OV C 110, 22.3.2018., 26. lpp.; OV C 440, 6.12.2018., 37. lpp.; OV C 262, 25.7.2018., 101. lpp.; OV C 110, 22.3.2019., 20. lpp.

([20]) "Imigrācijas un integrācijas neesamības izmaksas" (informatīvs ziņojums); OV C 264, 20.7.2016., 19. lpp.; OV C 71, 24.2.2016., 46. lpp.

([21]) OV C 34, 2.2.2017., 15. lpp.; OV C 367, 10.10.2018., 20. lpp.; SOC/616 (izstrādes procesā).

3.5. *Eiropas sociālo tiesību pīlārs*

3.5.1. Eiropas sociālo tiesību pīlāram ir svarīga nozīme darba apstākļu, atalgojuma un sociālās aizsardzības sistēmu uzlabošanā Eiropā. Turklāt tam ir būtiska nozīme, lai garantētu darba un privātās dzīves līdzsvaru un uzlabotu sociālos standartus un ES dalībvalstu konverģenci, konkrēti, darba koplīguma slēgšanu un sociālo pakalpojumu pieejamību. EESK atkārtoti norāda uz secinājumiem un ieteikumiem, ko tā jau formulējusi iepriekšējos atzinumos par Eiropas sociālo tiesību pīlāru ([22]).

3.5.2. Publicētajos 2019. gada ziņojumos par valstīm īpaša uzmanība pievērsta dalībvalstu rezultātiem dažādu Eiropas sociālo tiesību pīlāra dimensiju īstenošanā. Pīlāra īstenošana ir orientieris iekļaujošas, taisnīgas un ilgtspējīgas izaugsmes panākšanai.

3.5.3. Darba tirgus nākotni vajadzētu izvirzīt par galveno tematiku debatēs par sociālo tiesību pīlāru, un tajās būtu jāapspriež būtiskās pārmaiņas darba tirgū, kā arī jāpieņem saskaņota ES stratēģija nodarbinātības jomā, kas ietvertu šādus jautājumus:

— ieguldījumi un inovācija,

— nodarbinātība un kvalitatīvu darbvietu izveide,

— taisnīgi darba apstākļi visiem,

— taisnīga un vienmērīga pāreja, kas balstīta uz aktīvu darba tirgus politiku,

— visu ieinteresēto personu, īpaši sociālo partneru, iesaiste.

3.5.4. Visām ieinteresētajam personām ir jāsadarbojas, lai nākotnē nodrošinātu taisnīgu un iekļaujošu darba vidi, kas piedāvā nodarbinātības iespējas visiem un sekmē sociālo progresu, kvalificētu un motivētu darbaspēku, kuram ir pienācīgs atalgojums un pieejamas kvalitatīvas darbvietas.

3.5.5. Šis progress ir jāfinansē: dalībvalstīs pīlāru varēs efektīvi īstenot tikai tad, ja tiks piešķirti pietiekami līdzekļi ieguldījumiem sociālajā politikā, kuras mērķis ir piemērot tiesības un principus ar konkrētu politisko iniciatīvu palīdzību. Šajā nolūkā ir jāizmanto tādi mehānismi kā Eiropas Sociālais fonds un Eiropas Stratēģisko investīciju fonds.

3.6. *ES finansējums* ([23])

3.6.1. EESK atzinīgi vērtē ESF+ regulas projektā formulēto nodomu stiprināt ESF saikni ar Eiropas pusgada procesu, īpaši konkrētai valstij adresēto ieteikumu īstenošanu.

3.6.2. Dažās dalībvalstīs ES finansējums veido būtisku daļu no publiskajiem ieguldījumiem. ES finansējuma labāka pielāgošana Eiropas pusgada analīzei un ieteikumiem, dotu iespēju uzlabot rezultātus un nostiprināt kohēzijas politikas finansējuma ietekmi.

3.6.3. Tādi instrumenti kā Eiropas Stratēģisko investīciju fonds un Eiropas strukturālie un investīciju fondi būtu jāveido tā, lai tiem būtu izšķirīga nozīme darbvietu radīšanā un izaugsmē, kā arī teritoriālās un sociālās kohēzijas veicināšanā. EESK uzskata, ka šie fondi ir jāizmanto efektīvāk un lietderīgāk un ka par prioritāti jāizvirza ES ilgtermiņa ieguldījumi kvalitatīvā sociālajā infrastruktūrā un pakalpojumos, tostarp izmantojot Eiropas Stratēģisko investīciju fonda un Eiropas Investīciju bankas līdzekļus, un tas jāsasaista ar pīlāra īstenošanu.

3.7. *Digitalizācija*

3.7.1. Vairākos atzinumos EESK ir apskatījusi jautājumu par digitalizāciju un tās ietekmi uz darba organizēšanu un nodarbinātību ([24]).

([22]) OV C 125, 21.4.2017., 10. lpp.; OV C 81, 2.3.2018., 145. lpp.; SOC/614 (izstrādes procesā).
([23]) OV C 62, 15.2.2019., 165. lpp.
([24]) OV C 237, 6.7.2018., 8. lpp.; OV C 129, 11.4.2018., 7. lpp.; OV C 237, 6.7.2018., 1. lpp.; OV C 434, 15.12.2017., 36. lpp.; OV C 434, 15.12.2017., 30. lpp.; OV C 173, 31.5.2017., 45. lpp.; OV C 303, 19.8.2016., 54. lpp.; OV C 13, 15.1.2016., 161. lpp.; OV C 128, 18.5.2010., 74. lpp.; SOC/622 (izstrādes procesā).

3.7.2. Pateicoties panāktajam progresam tādās jomās kā ģenētika, mākslīgais intelekts, robotika, nanotehnoloģijas, 3D drukāšana un biotehnoloģija, ceturtā rūpniecības revolūcija būtiski mainīs patēriņa, ražošanas un nodarbinātības modeļus, un līdz ar to uzņēmumiem, publiskās pārvaldes iestādēm un iedzīvotājiem būs proaktīvi jāpielāgojas, lai risinātu būtiskos problēmjautājumus. Līdztekus tehnoloģiju revolūcijai būtiska ietekme ir vairākiem ar šīm pārmaiņām saistītiem sociālekonomiskiem, ģeopolitiskiem un demogrāfiskiem faktoriem, jo tie darbojas vairākos virzienos un pastiprina viens otru. Līdz ar visas rūpniecības pielāgošanos lielākajā daļā profesiju notiek krasas pārmaiņas.

3.7.3. Dažas darbvietas vairs nebūs vajadzīgas, savukārt citas – strauji attīstīsies, tomēr arī pašreizējās darbvietās ir vajadzīgas jaunas prasmes. Īpaši pasākumi ir vajadzīgi, lai novērstu prasmju trūkumu, masu bezdarbu un pieaugošo nevienlīdzību, šajā nolūkā paredzot darba ņēmēju pārkvalificēšanos un prasmju pilnveidošanu, proaktīvu pieeju mūžizglītībai, stimulējošus pasākumus un atbilstīgu aprīkojumu, kā arī daudznozaru partnerības.

3.7.4. Labāka izpratne par pārmaiņām darba raksturā un darba attiecībās digitālajā laikmetā dotu iespēju palielināt ES nodarbinātības politikas efektivitāti.

3.7.5. Par prioritāti jāizvirza mūžizglītība, pārkvalificēšanās un prasmju pilnveidošana, lai ikvienam būtu iespēja atrast darbu globalizētā progresīvo tehnoloģiju darba vidē un būtu pieejama informācija un pakalpojumi, tostarp pamatpakalpojumi.

3.7.6. Digitālajā laikmetā ir svarīgi garantēt piekļuvi tīkliem un digitālās pratības apmācībai personām, kuras pakļautas riskam, un nodrošināt tām iespēju īstenot savas tiesības un piekļūt sociālajiem pakalpojumiem, it īpaši pamatpakalpojumiem.

3.7.7. Arī digitālā atstumtība var būt viens no iemesliem, kas rada jaunus nevienlīdzības veidus un sociālos riskus, kas saistīti ar digitālo revolūciju, jo atsevišķām iedzīvotāju grupām nav IT prasmju un pamatzināšanu, kas vajadzīgas, lai piekļūtu informācijai un pakalpojumiem, tostarp pamatpakalpojumiem.

Briselē, 2019. gada 20. jūnijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER

PIELIKUMS

Šis specializētās nodaļas atzinuma punkts tika grozīts, lai atspoguļotu pilnsapulces apstiprināto grozījumu, taču sākotnējais formulējums saņēma vairāk nekā vienu ceturto daļu nodoto balsu (Reglamenta 59. panta 4. punkts):

1.4. Ir jāīsteno strukturālas politikas un reformas, kas veicinātu kvalitatīvu darbvietu radīšanu, atbildīgu uzņēmējdarbību, MVU un sociālo uzņēmumu attīstību un principa "vispirms domāt par mazajiem uzņēmumiem" (*Think Small First*) aizstāšanu ar pieeju "vispirms rīkoties mazo uzņēmumu interesēs" (*Act Small First*).

Balsojuma rezultāts:

Par: 117

Pret: 86

Atturas: 15

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Eiropas Padomei un Padomei "Tiesiskuma turpmāka stiprināšana Savienībā. Pašreizējā situācija un iespējamie turpmākie pasākumi""

(COM(2019) 163 final)

(2019/C 282/07)

Ziņotāji:

Jukka AHTELA

Karolina DRESZER-SMALEC

José Antonio MORENO DÍAZ

Apspriešanās	Eiropas Komisija, 10.5.2019.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 62. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	5.6.2019.
Pieņemts plenārsesijā	19.6.2019.
Plenārsesija Nr.	544
Balsojuma rezultāts (par/pret/atturas)	190/11/12

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atzinīgi vērtē Komisijas paziņojumu un Komisijas apņēmību izmantot citus instrumentus, lai stiprinātu tiesiskumu. Ir svarīgi pēc iespējas labāk stiprināt tiesiskuma aspektu šajos instrumentos, jo daudziem no tiem ir atšķirīgi mērķi, un šo instrumentu īstenošanā pēc iespējas iesaistīt pilsonisko sabiedrību.

1.2. EESK uzskata, ka pilsoniskās sabiedrības un plašsaziņas līdzekļu un politiskajiem jautājumiem paziņojumā būtu bijis jāpievērš lielāka vērība, lai kļūtu skaidrs konteksts un iesaistītu tos, kuri ietekmi izjūt spēcīgāk.

1.3. EESK skatījumā pārdomu periodam būtu vajadzējis būt ilgākam, lai nodrošinātu iespēju īstenot plašāku apspriešanos ar pilsonisko sabiedrību dalībvalstīs un tās līdzdalību, un ka ilgākā termiņā Komisijai būtu jāierosina sistemātiskāks mehānisms pilsoniskās sabiedrības organizāciju (PSO) iztaujāšanai par situāciju pamattiesību jomā un par tiesiskuma ievērošanu dalībvalstīs.

1.4. Ir vajadzīgi risinājumi, lai aizsargātu uzrauga funkcijas veicošās PSO, pētnieciskos žurnālistus un neatkarīgos plašsaziņas līdzekļus, un priekšlikumos, ko Komisija iesniegs pārdomu perioda beigās, ir jāuzsver ierosmes attiecībā uz viņu aizsardzību un aktīvo lomu agrīnās brīdināšanas jomā.

1.5. EESK atzinīgi vērtē faktu, ka jaunajā daudzgadu finanšu shēmā nostiprināta PSO piekļuve finansējumam, taču uzskata, ka summa, kas Komisijas priekšlikumā iedalīta tiesiskuma un pamattiesību stiprināšanai, kā arī PSO paredzētā summa nav pietiekama ([1]). Turklāt ES būtu jāapsver iespējas, kā nodrošināt lielāku pamatfinansējumu tām PSO, kuras veic uzrauga, izpratnes palielināšanas, aizstāvības un tiesāšanās funkcijas attiecībā uz pamattiesībām un tiesiskumu visās dalībvalstīs.

([1]) OV C 367, 10.10.2018., 88. lpp.

1.6. EESK joprojām atbalsta ES līmeņa mehānisma izveidi, lai uzraudzītu tiesiskuma un pamattiesību ievērošanu. EESK uzskata, ka ārkārtīgi svarīgi ir izveidot tiesiski saistošu Eiropas mehānismu – sistēmu aktīvai Komisijas, Parlamenta un Padomes iesaistei, kurā EESK būtu jāpilda nozīmīgs pilsoniskās sabiedrības pārstāvības uzdevums. Šajā mehānismā būtu jāietver preventīva komponente, kas ekspertiem un pilsoniskai sabiedrībai dotu iespēju iedarbināt agrīnās brīdināšanas mehānismu saistībā ar norisēm un, ietverot visas atbilstīgās ieinteresētās personas, apspriest priekšlikumus par risinājumiem. Šāds mehānisms palīdzētu arī sadalīt slogu iestāžu starpā un palielināt kopīgo atbildību par ES darbībām.

1.7. EESK ierosina arī atzīt un stiprināt pašreizējās pilsoniskās sabiedrības platformas un izveidot gadskārtēju ES līmeņa pamattiesību un tiesiskuma platformu, kurā būtu iesaistīta EESK, lai, pirmkārt, dotu iespēju ES lēmumu pieņēmējiem tieši no ieinteresētajām personām, tostarp vietējā līmeņa organizācijām, saņemt agrīnu brīdinājumu par jaunām problēmām saistībā ar LES 2. pantā noteiktajām vērtībām, un, otrkārt, lai sekmētu savstarpēju mācīšanos un valstu un transnacionālu sadarbību starp attiecīgajām ieinteresētajām personām (uzņēmumiem, arodbiedrībām, PSO, valstu cilvēktiesību organizācijām un publiskajām iestādēm).

1.8. EESK uzskata, ka pašreizējā situācijā ir nepieciešams, lai būtu dzirdams vairāk pašreizējo platformu un vietējā līmeņa organizāciju viedokļu. EESK ir unikāla struktūra, kas nodrošina iespēju veidot patiesu dialogu starp PSO dalībniekiem, tostarp sociālajiem partneriem no visām dalībvalstīm. Tādējādi, veicinot pilsoniskās sabiedrības daudzveidību un rosīgumu, tiek radīta pievienotā vērtība. Šāds forums dotu iespēju PSO sniegt agrīnu brīdinājumu.

1.9. Kā apliecina nesenā judikatūra, tiesiskumam apdraudējums var mazināt savstarpējo uzticēšanos, kas ir ES pamats. Neatkarīgas valsts tiesas veic sarga funkciju, kas nodrošina ES, tostarp tās iekšējā tirgus, netraucētu darbību.

1.10. Būtu jāņem vērā arī tiesiskuma ekonomiskie aspekti. Savstarpējā uzticēšanās ir vērtība, kuras ekonomisko vērtību ir sarežģīti aprēķināt, taču ir skaidrs, ka ar politisko ietekmi tiesu sistēmā vai ar korupciju saistīts uzticēšanās trūkums negatīvi ietekmē ekonomiku. Šim aspektam jāpievērš lielāka vērība, un šajā jomā jāvāc vairāk datu un jāveic izpēte ES līmenī.

1.11. Gan formālai, gan neformālai izglītībai ir būtiska nozīme demokrātijas un tiesiskuma kultūras veidošanā. Demokrātijai un tiesiskumam vajadzētu būt visu Eiropas iedzīvotāju sirdīs un prātos; EESK aicina Eiropas Komisiju ierosināt tālejošu komunikācijas, izglītības un pilsoņu izpratnes veidošanas stratēģiju pamattiesību, tiesiskuma un demokrātijas jomā.

2. Ievads un paziņojuma pārskats

2.1. Situācija pamattiesību un tiesiskuma ievērošanas jomā ir ļoti satraucoša visā ES, jo īpaši ņemot vērā to, ka tā dažos gadījumos ir bijis iemesls LES 7. panta piemērošanai. Ņemot to vērā, ar šo Komisijas paziņojumu tiek iesāktas pārdomas par to, kā situāciju tiesiskuma jomā ES būtu iespējams uzlabot.

2.2. Paziņojumā atgādināts, cik būtiska nozīme ir tiesiskumam kā Eiropas Savienības pamatvērtībai, kas ir pamats demokrātiskai sistēmai un priekšnosacījums pamattiesību aizsardzībai. Tiesiskums cita starpā ietver tādus principus kā likumība, kas nozīmē pārredzamu, atbildīgu, demokrātisku un plurālistisku tiesību aktu ieviešanas procesu; juridisko noteiktību; izpildvaras patvaļas aizliegumu; efektīvu tiesību aizsardzību neatkarīgās un objektīvās tiesās, efektīvu pārskatīšanu tiesā, tostarp pamattiesību aizsardzību; varas dalīšanu un vienlīdzību likuma priekšā.

2.3. Komisija ir paredzējusi trīs pīlārus tiesiskuma efektīvai īstenošanai Eiropas Savienībā, un tie ir: veicināšana – zināšanu par tiesiskumu vairošana un vienotas tiesiskuma kultūras radīšana; prevencija – sadarbība un atbalsts tiesiskuma stiprināšanai valsts līmenī; kā arī atbilde – izpildes darbības Savienības līmenī gadījumos, kad valstu mehānismi nav efektīvi. Proti, Komisija uzstāj, ka jāstiprina tiesiskuma standarti, jāatpazīst brīdinājuma signāli, jāpadziļina zināšanas par dalībvalstīm raksturīgiem aspektiem, jāuzlabo kopējās spējas reaģēt situācijas pasliktināšanās gadījumā un ilgtermiņā jānovērš trūkumi, īstenojot strukturālās reformas.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. EESK atzinīgi vērtē apspriešanos, jo tā atzīst, ka nesenās tiesiskuma problēmas ES ir ļoti svarīgas. Pēdējos gados šādu problēmu ir kļuvis vairāk, un tas liecina, ka pastāv pilna mēroga krīzes risks tiesiskuma un demokrātijas jomā, jo īpaši dažās dalībvalstīs. Šī krīze būtu pilnībā jāapzinās, un būtu jāveic attiecīgi atbildes pasākumi. Tostarp ir apņēmīgi jāatkārto ES vērtības un ir nepieciešami spēcīgi instrumenti tiesiskuma tālākas pasliktināšanās novēršanai un stāvokļa uzlabošanai.

3.2. EESK jau ir paudusi nopietnas bažas par situāciju pamattiesību un tiesiskuma ievērošanas jomā un jau kopš 2016. gada aicina veikt stingrākus pasākumus ([2]).

3.3. Ir svarīgi atgādināt, ka Eiropas Savienība nav tikai kopējs tirgus, – kā noteikts Līguma 2. pantā, tā ir uz kopīgām vērtībām balstīta savienība. Turklāt tā atzīst tiesības, brīvības un principus, kas noteikti Eiropas Savienības Pamattiesību hartā. Šīs vērtības, balstoties uz kurām ir dibināta Eiropas Savienība, ir integrācijas pamats un daļa no Eiropas Savienības identitātes. Tā kā tās ir arī pievienošanās kritēriji, dalībvalstīm tās ir jāievēro praksē arī vēlāk.

3.4. Tiesiskumu ar pamattiesībām un demokrātiju vieno savstarpēji atkarīgas, nedalāmas, trīspusējas attiecības. Vienīgi garantējot minētās trīs vērtības to savstarpējā saistībā, ir iespējams novērst valsts varas ļaunprātīgu izmantošanu. Pamattiesību aizsardzība ir pīlārs, kura pilnveide būtu jāturpina, izmantojot piemērotus instrumentus (tostarp ANO konvencijas un Eiropas Cilvēktiesību konvenciju), nostiprinot sadarbību starp ES iestādēm un uzlabojot atbalstu vietējām aizsardzības organizācijām visā Eiropā.

3.5. EESK pauž nožēlu par to, ka ES Līgumos nav nepārprotami noteikts, ka visām dalībvalstīm ir jāpilda Kopenhāgenas kritēriji ([3]). Tie būtu vienādi un pastāvīgi jāievēro gan jaunajām, gan vecajām ES dalībvalstīm. EESK norāda, ka ES iestāžu rīcībā nav pietiekami spēcīgu un labi pielāgotu instrumentu, kas spētu aizsargāt pret pašreizējiem draudiem tiesiskumam, pamattiesībām un plurālistiskai demokrātijai dalībvalstīs.

3.6. Pašreizējās problēmas nav savlaicīgi risinātas, kā arī nav bijusi efektīva atbildes rīcība valsts un ES līmenī – pašreizējiem instrumentiem ir bijusi tikai ierobežota ietekme uz minēto izaicinājumu cēloņiem.

3.7. Nopietnākie izaicinājumi konstatēti dažās dalībvalstīs, kurās ietekmīgi politiskās jomas pārstāvji ir vērsušies pret tiesu varas neatkarību un pret iestādēm un organizācijām, kuras veido un uztur plurālistisku demokrātijas sistēmu. Paziņojumā šis būtiskais aspekts nav pietiekami skatīts un ir izvēlēts redzējums, saskaņā ar kuru iestādes, proti, parlamenti, valdības un ministrijas, konstitucionālās tiesas un profesionālās struktūras, ir nodalītas no politiskās konkurences un sacensības vēlēšanās. Šāda "neiejaukšanās"pieeja attiecībā uz partiju politiku un vēlēšanām nesniedz skaidrojumu, kādēļ spēcīgi dalībnieki vēršas pret tiesiskumu un demokrātiju un kādēļ tie vienlaikus ir populāri un neapturami. Tiesiskuma politiskie, kultūras un socioloģiskie aspekti, kas ietekmē demokrātiskās valstis, ir ļoti svarīga joma, kas pagaidām ES analīzē un atbildes pasākumos ir ignorēti. Tas daļēji ļauj saprast pašreizējās pieejas un instrumentu, tostarp 7. panta 1. punkta procedūras, nepilnības. Pateicoties pilsoniskai sabiedrībai visā kopumā, tostarp sociālajiem partneriem, EESK pozīcijas ir īpaši izdevīgas, lai piedāvātu telpu labākai analīzei, debatēm un atbildes pasākumiem demokrātijas un tiesiskuma problēmu politiskajiem, socioloģiskajiem un kultūras aspektiem.

3.8. Komisija pēdējos gados ir virzījusies uz to, lai izveidotu savstarpēji papildinošus kumulatīvas ietekmes mehānismus nolūkā aizpildīt tukšumu starp nerīkošanos un galējiem līdzekļiem. Taču šķiet, ka tie nav pietiekami, lai risinātu pašreizējās problēmas, proti, saskaņotu darbību ar mērķi sagrābt varu iestādēs, tostarp tiesu iestādēs, – šādu rīcību neatbalsta vēlētāji, taču tai ir spēcīgs atbalsts partiju organizāciju un partiju "klientūras"vidū. Arī stabilas demokrātiskas valstis nav pasargātas no autoritārisma palielināšanās un tiesiskuma vājināšanās. Drošības problēmas arvien biežāk tiek izmantotas, lai atsāktu diskusijas par demokrātiskajām garantijām un tās apturētu. Dažu valstu valdības nevis piedāvā darbību stimulējošus apstākļus, bet gan sarežģī vairāku vadošo PSO darbu. Tādēļ ir ļoti svarīgi, lai ES piemērotu proaktīvu un preventīvu pieeju.

3.9. EESK piekrīt Komisijai, ka, ņemot vērā nesenās populistiskās un autokrātiskās tendences, ir jārīkojas visām ES struktūrām un ES pilsoniskajai sabiedrībai kopumā, lai nodrošinātu vērtību, uz ko balstīta ES, saglabāšanu. EESK stingri iebilst pret jebkāda veida neliberālu demokrātiju.

3.10. Tādēļ EESK arī uzskata, ka pārdomu periodam būtu vajadzējis būt ilgākam, lai būtu bijis iespējams rīkot padziļinātas apspriešanās ar pilsoniskās sabiedrības organizācijām un nodrošināt to līdzdalību dalībvalstīs.

([2]) OV C 34, 2.2.2017., 8. lpp.
([3]) Noteikusi Eiropadome Kopenhāgenā 1993. gadā.

3.11. Daudzas PSO ir informējušas EESK, ka īsie apspriešanās periodi bieži vien rada problēmas, kas saistītas ar pārredzamības un jēgpilnas apspriešanās trūkumu, un šāda situācija apdraud tiesību aktu kvalitāti un tiesiskumu dalībvalstīs. Ņemot to vērā, EESK uzskata, ka Komisijai būtu bijis jāparedz pilnvērtīgāka apspriešanās ar pilsonisko sabiedrību, ko minētā problēma skar tieši.

3.12. Pilsoniskās sabiedrības organizācijas, cilvēktiesību aizstāvji, trauksmes cēlēji un žurnālisti ir pirmie, kas reaģē, pasliktinoties situācijai tiesiskuma jomā, turklāt viņi nonāk ļoti sarežģītā situācijā, ja kādā dalībvalstī tiek pārkāpti tiesību akti. Tieši viņi uzrauga situāciju un ziņo par pārkāpumiem, kā arī vietējā līmenī var raidīt ārpasaulei adresētus agrīnus brīdinājuma signālus. Tādēļ EESK uzskata, ka PSO, tāpat kā plašsaziņas līdzekļiem un pētnieciskajiem žurnālistiem, ir īpaši liela nozīme. Ņemot to vērā, lai panāktu stabilu virzību uz priekšu, ir vajadzīgi risinājumi PSO un plašsaziņas līdzekļu aizsardzībai. Priekšlikumos, ko Komisija iesniegs pārdomu perioda beigās, ir jābūt uzsvērtām ierosmēm attiecībā uz to lomu.

3.13. Jaunajā daudzgadu finanšu shēmā būtu jāpalielina atbalsts pilsoniskās sabiedrības organizācijām, īpaši tām, kuras rūpējas par 2. panta noteikumu aizsardzību. Visos līmeņos – vietējā, valsts, Eiropas – pilsoniskās sabiedrības organizācijām būtu jāpiešķir pamatfinansējums spēju veidošanai un darbībai izpratnes veidošanas, uzraudzības un dokumentēšanas, aizstāvības un tiesvedības jomā. Lai nostiprinātu ES atbalstu PSO lomai Eiropā, jaunajā daudzgadu finanšu shēmā būtu jānodrošina, lai visos ES fondos, īpaši sociālās, ekonomiskās un kohēzijas politikas jomā un to izstrādē, īstenošanā un pārraudzībā tiktu paredzēta spēcīga pilsoniskās sabiedrības loma. ES būtu arī jāpalielina finansiālais atbalsts plašsaziņas līdzekļu neatkarībai un plurālismam Eiropā un visi šie jautājumi jāiekļauj attiecīgās ES politikas, tostarp konkurences politikas, nostādnēs. Lai nodrošinātu pietiekami prioritāru šo jautājumu risināšanu, nākamajam Eiropas Komisijas priekšsēdētājam, kurš atbildēs par pamattiesību jautājumiem, būtu jāatbild arī par tādas vides pārraudzību, kas veicinātu pilsoniskās sabiedrības, cilvēktiesību aizstāvju un žurnālistu darbību. EESK arī atgādina savu aicinājumu iecelt ES mediatoru pilsoniskās telpas brīvību jautājumos, kuram tās dalībnieki varētu ziņot par incidentiem, kas saistīti ar iebiedēšanu vai viņu darbības ierobežošanu ([4]).

3.14. Atbilstīgi pilnvarām, kas LESD paredzētas EESK kā organizētas pilsoniskās sabiedrības pārstāvei, tai jābūt cieši iesaistītai iestāžu iniciatīvu turpmākajā veidošanā šajā jomā.

3.15. Tai ir īpašas funkcijas un pienākums rīkoties, ja ES ir apdraudēta tās dalībnieku darbība un pilsoniskā sabiedrība kopumā. EESK var būt izšķirīga nozīme un tai būt jāveicina informācijas apmaiņa visu ieinteresēto personu vidū par situāciju tiesiskuma jomā dalībvalstīs pilsoniskās sabiedrības skatījumā, un tai jārīkojas kā starpniekam (agrīnās brīdināšanas tīkls), pirms vēl parādījušās pirmās pazīmes, kas liecina par problēmām pamattiesību un tiesiskuma jomā.

3.16. EESK 2016. gadā pieņēma pašiniciatīvas atzinumu, kurā tā aicināja stiprināt Eiropas Savienības darbību attiecībā uz pamattiesību un tiesiskuma ievērošanu dalībvalstīs, un pēc tam 2018. gada aprīlī tika izveidota īpaša darba grupa, lai vērtētu, kā organizēta pilsoniskā sabiedrība varētu vislabāk piedalīties ar savu devumu.

3.17. Tiesiskuma apdraudējums var mazināt savstarpējo uzticēšanos, kas ir ES pamats. Nesens piemērs, kas skaidri apliecina šo situāciju, ir ES Tiesas spriedums, kurā noteikts, ka valsts tiesnesim nav obligāti jāievēro Eiropas apcietināšanas orderis (*EAW*), ko izsniegusi kāda no ES dalībvalstīm, ja attiecīgajā dalībvalstī konstatētas sistēmiskas vai vispārējas nepilnības tiesiskuma jomā un ja tās var ietekmēt tiesu varas neatkarību izdevējā dalībvalstī un apsūdzētā pamattiesības uz taisnīgu tiesu ([5]).

3.18. Neatkarīgas valsts tiesas veic sarga funkciju un rūpējas, lai iedzīvotāji varētu paļauties uz savu ES tiesību piemērošanu, lai Eiropas uzņēmēji varētu nodarboties ar pārrobežu tirdzniecību bez bažām par līgumu objektīvu un neatkarīgu izpildi, lai tiktu īstenotas kaimiņvalstī strādājošo darba ņēmēju tiesības un PSO varētu brīvi darboties pāri robežām un būt drošas, ka ārvalstu solidaritātes finansējums netiks diskriminējoši aplikts ar nodokļiem. PSO, sociālie partneri un ārvalstu investoru padomes ir paudušas bažas EESK par situācijas tiesiskuma jomā pasliktināšanos un tās būtiskajām ekonomiskajām sekām.

([4]) OV C 81, 2.3.2018., 9. lpp.

([5]) Eiropas Kopienu Tiesa, Tiesas spriedums (Virspalāta) – Lieta C-216/18 PPU, 2018. gada 25. jūlijs.

3.19. Gan formālai, gan neformālai izglītībai ir būtiska nozīme demokrātijas un tiesiskuma kultūras veidošanā. Uzdevumu sarežģī politiskās kultūras daudzveidība Eiropā. Tomēr eksistē tādi vēsturiski piemēri, kas liecina par veiksmīgu demokrātijas vērtību mācīšanu, izplatīšanu un nostiprināšanu. Ilgtermiņā labākais garants pret stāvokļa pasliktināšanos demokrātijas un tiesiskuma jomā ir aktīvi, izglītoti un iesaistīti pilsoņi. Liberālai demokrātijai, kas definēta iepriekšējā EESK atzinumā ([6]) un tiesiskumam vajadzētu būt visu Eiropas pilsoņu sirdīs un prātos, un ES vajadzētu uzņemties vadību šā mērķa sasniegšanā, piemēram, tai vajadzētu stimulēt šo tematu iekļaušanu skolu un augstākās izglītības programmās, kā arī veicināt akadēmisku un profesionālu apmaiņu starp pilsoņiem un šajās jomās aktīvām PSO. EESK aicina Eiropas Komisiju ierosināt tālejošu komunikācijas, izglītības un pilsoņu izpratnes veicināšanas stratēģiju par pamattiesībām, tiesiskumu un demokrātiju.

4. **Piezīmes par pašreizējiem instrumentiem**

4.1. EESK norāda uz trūkumiem ES iestāžu rīcībā esošajos 2. panta vērtību aizsardzības pašreizējos instrumentos. Pārkāpuma procedūru fokuss bieži vien ir pārāk sašaurināts, lai novērstu vai koriģētu sistemātiskus uzbrukumus tiesiskumam. Ir izrādījies ārkārtīgi sarežģīti panākt pietiekamu politisko gribu, lai piemērotu LES 7. pantā paredzēto procedūru.

4.2. Kas attiecas uz Eiropas Komisijas 2014. gada paziņojumu "Jauns ES mehānisms tiesiskuma nostiprināšanai" ([7]), lai gan pārkāpuma procedūru ir vieglāk uzsākt nekā 7. pantu, tās efektivitāte ir apšaubāma, saskaroties ar valdībām, kas nevēlas sadarboties. Turklāt tās aktivizēšanai noteiktās robežvērtības ir pārāk augstas un novēlotas. EESK iesaka uzlabot tiesiskuma satvaru un šajā nolūkā arī noteikt skaidrākas atsauces, rādītājus un termiņus, kas dotu iespēju labāk novērtēt attiecīgās iestādes atbildi un ES papildu pasākumus.

4.3. *Pienākumu neizpildes procedūras un prejudiciāli nolēmumi*

4.3.1. Komisija pēdējos dažos gados ir uzsākusi vairākas ar vērtībām saistītas pienākumu neizpildes procedūras saistībā ar tiesiskumu ([8]). Šādas procedūras būtu jāizmanto, kad vien iespējams, taču ar tām vien nepietiek, jo ne visi pārkāpumi ir saistīti ar ES tiesībām. Taču vairāki zinātnieki ierosina pienākumu neizpildes procedūras uzsākt tieši saskaņā ar LESD 258. pantu par LES 2. panta pārkāpumu ([9]), un šī varētu būt viena no iespējām, kas jāizpēta.

4.3.2. Arī prejudiciāls nolēmums var būt noderīgs instruments. Taču ir dažādi šķēršļi, kas liedz valsts tiesām ar prejudiciāliem jautājumiem vērsties Tiesā, turklāt procedūra bieži vien ir ilga.

4.4. *Eiropas pusgads*

4.4.1. Eiropas pusgada galvenais mērķis ir nodrošināt satvaru ekonomikas politikas koordinēšanai ES, taču tas aptver arī cīņu pret korupciju, efektīvu tiesu sistēmu īstenošanu un valsts pārvaldes reformas, kuru saistībā var tikt sagatavoti konkrētām valstīm adresēti ieteikumi ([10]). Taču ne vienmēr tiek nodrošināti efektīvi turpmākie pasākumi.

4.4.2. Eiropas pusgads tiek kritizēts par to, ka norisēs netiek pietiekami iesaistīti ES un dalībvalstu līmeņa sociālie partneri ([11]) un ka dalībvalstis pašreiz apmierinoši īsteno tikai 20 % no konkrētām valstīm adresētajiem ieteikumiem ([12]).

4.4.3. Eiropas pusgads ir galvenokārt ekonomikas un sociālās politikas instruments, kas sniedz ievirzes un atbalstu reformām dalībvalstīs. Tomēr tā lomu tiesiskuma jautājumu uzraudzīšanā un veicināšanā būtu iespējams stiprināt, ja saistībā ar tādiem jautājumiem kā juridiskā noteiktība un uzņēmumu un darbinieku piekļuve tiesiskās aizsardzības līdzekļiem uzskatāmāk tiktu iekļauti tiesiskuma rādītāji. Būtu jāpilnveido arī pilsoniskās sabiedrības iesaistīšana, un ar mērķi uzlabot ievērošanu jānodrošina labāka pārraudzība.

([6]) SOC/605 – "Spēcīga un daudzveidīga pilsoniskā sabiedrība – noturīgas demokrātijas veidotāja"(OV C 228, 5.7.2019., 24. lpp.).
([7]) Eiropas Komisija, "Jauns ES mehānisms tiesiskuma nostiprināšanai", 2014. gada 11. marts
([8]) Eiropas Komisija, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-19-1957_EN.htm, 2019. gada 3. aprīlis.
([9]) Michel Waelbroeck un Peter Oliver, "Enforcing the Rule of Law in the EU: What can be done about Hungary and Poland?"(Tiesiskuma stiprināšana ES: kā rīkoties Ungārijas un Polijas gadījumā?, 2018. gada 9. februāris.
([10]) Eiropas Komisija, "Tiesiskuma turpmāka stiprināšana Savienībā. Pašreizējā situācija un iespējamie turpmākie pasākumi", 2019. gada 3. aprīlis.
([11]) Eiropas Arodbiedrību konfederācija, Paziņojums presei "Eiropas Arodbiedrību konfederācija par Eiropas pusgada ziemas dokumentu kopumu", 2019. gada 27. februāris.
([12]) Eiropas Biznesa konfederācija, Informatīvais biļetens Nr. 2019-13 "A renewed role for the European Semester"(Atjaunota Eiropas pusgada loma), 2019. gada 11. aprīlis.

4.5. *Eiropas Savienības rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā*

4.5.1. ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā sniedz informāciju par tiesu sistēmu visās dalībvalstīs, un, ņemot to vērā, Eiropas pusgada ietvaros var tikt sagatavoti konkrētām valstīm adresēti ieteikumi. ES rezultātu apkopojuma pamatā ir iedzīvotāju un uzņēmumu apsekojums ar mērķi novērtēt tiesu sistēmas neatkarību ([13]). EESK iesaka šajā apsekojumā iekļaut arī PSO.

4.6. *Sadarbības un pārbaudes mehānisms*

4.6.1. Sadarbības un pārbaudes mehānisms ([14]) tika izveidots kā pārejas pasākums, lai Rumānijai un Bulgārijai pēc to pievienošanās Eiropas Savienībai palīdzētu novērst vairākus tiesu reformas trūkumus, kā arī korupciju un organizēto noziedzību (Bulgārijā). Mehānismā ir noteikts kritēriju kopums, ko Komisija novērtē un katru gadu ziņo par panākto progresu.

4.6.2. Šis mehānisms ir izrādījies efektīvs instruments. Taču pēdējā ziņojumā par Rumāniju tika norādīts uz progresa trūkumu, lai gan tika sagaidīts, ka process ļoti ātri tiks pabeigts. Šāda situācija liek šaubīties par to, vai prasība panākt progresu ir pietiekami stingra un vai pārmaiņas līdz sadarbības un pārbaudes mehānisma darbības beigšanai ir labāk jānostiprina.

4.6.3. Rūpīgāk jānovērtē sadarbības un pārbaudes mehānisma nozīme tiesiskuma problēmu risināšanā citās dalībvalstīs. Neskatoties uz abu valstu dažādo valdošo partiju atšķirīgo ieinteresētības līmeni, instrumenta pieejamība nodrošina iespēju īstenot strukturētu un pastāvīgu dialogu starp EK un dalībvalsti.

4.7. *Komisijas Strukturālo reformu atbalsta dienests*

4.7.1. Strukturālo reformu atbalsta dienests sniedz tiešu atbalstu valsts iestādēm (pārskatīšanas metodes, mācības, analīze, ekspertu padomi) un aptver pārvaldības un valsts pārvaldes jomu, tostarp pārredzamību un korupcijas novēršanu, taču tas galvenokārt ir makroekonomikas instruments. Tikai daži projekti ir bijuši saistīti galvenokārt ar tiesiskumu ([15]).

4.7.2. EESK iesaka biežāk izmantot īpašos uzdevumus, kad kādai no dalībvalstīm ir sniegti konkrētām valstīm adresētie ieteikumi tiesiskuma jomā, kā arī nodrošināt PSO iesaisti reformu programmās.

4.8. *Eiropas strukturālie un investīciju fondi un fondi tieslietu un drošības politikas atbalstam*

4.8.1. Viena no ES nozīmīgākajām svirām, lai panāktu tiesiskuma ievērošanu, ir finansējums. Eiropas Parlaments 2019. gada 17. janvārī balsoja par mehānismu (Eiropas vērtību instruments), lai palielinātu finansējumu ES programmai "Tiesības un vērtības". Komisijas priekšlikums attiecībā uz Tiesiskuma, tiesību un vērtību fondu nenodrošina visu nepieciešamo finansējumu.

4.8.2. EESK atzinīgi vērtē finansējumu, kas paredzēts, lai veicinātu PSO piekļuvi finansējumam jaunajā daudzgadu finanšu shēmā, taču uzskata, ka summa, kas paredzēta tiesiskuma un pamattiesību stiprināšanai, kā arī PSO noteiktā summa nav pietiekama ([16]).

4.9. *Jauns mehānisms Savienības budžeta aizsardzībai, ja vispārēji trūkumi saistībā ar tiesiskumu dalībvalstīs ietekmē vai draud ietekmēt budžetu*

4.9.1. EESK atzinīgi vērtē priekšlikumu un iesaka nodrošināt aktīvāku EESK iesaisti ([17]). EESK iesaka arī grozīt priekšlikumu un iekļaut tajā plašāku tiesiskuma jēdzienu, kas ietvertu pamattiesību aizsardzību un garantijas plurālistiskas demokrātijas aizsardzībai.

([13]) Eiropas Komisija, "2019. gada ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā", 2019. gads, 63. lpp.: 3.3.3. "Kopsavilkums par tiesu neatkarību".

([14]) https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/effectivse-justice/rule-law/assistance-bulgaria-and-romania-under-cvm_en

([15]) Tikai seši no strukturālo reformu atbalsta dienesta minētajiem piemēriem ir saistīti ar tiesiskumu, un tie ir: Bulgārijas prokuratūras neatkarīga analīze; invaliditātes noteikšanas sistēmas reforma Čehijas Republikā, Grieķijā un Polijā; tiesu sistēmas efektivitātes stiprināšana Horvātijā; iekšējo revīziju koordinēšanas uzlabošana Rumānijā; trauksmes celšanas gadījumu izskatīšanas uzlabošana Itālijā; kā arī atbalsts jauniešu migrantu un bēgļu integrācijai Austrijā.

([16]) OV C 62, 15.2.2019., 178. lpp.

([17]) OV C 62, 15.2.2019., 173. lpp.

4.9.2. Taču EESK iesaka ievērot īpašu piesardzību šajā saistībā un rūpēties, lai netiktu skarti galasaņēmēji. Ir svarīgi atcerēties par neatkarīgajām organizācijām, kuras savā dalībvalstī ir īpaši nedrošā situācijā, un nodrošināt tām īpašus atbalsta mehānismus.

4.10. *Eiropas Birojs krāpšanas apkarošanai (OLAF) un Eiropas Prokuratūra (EPPO)*

4.10.1. Korupcija ir viens no tiesiskuma apdraudējumiem. Tādēļ ES jānodrošina, lai finansējums netiktu izmantots ļaunprātīgi un neveicinātu korupciju.

4.10.2. Pašreiz par *OLAF* veiktām izmeklēšanām lietas var ierosināt tikai dalībvalstu prokurori ([18]), un tikai 45 % gadījumu, kad veikta izmeklēšana, tiek ierosināta lieta ([19]). Tādēļ EESK atbalsta jauno Eiropas Prokuratūru (*EPPO*) ([20]) un aicina visas ES dalībvalstis iesaistīties ([21]).

4.10.3. Pilsoniskās sabiedrības organizācijām, cilvēktiesību aizstāvjiem, trauksmes cēlējiem un žurnālistiem ir svarīga loma, jo viņi atklāj krāpšanu, un tāpēc EESK atkārtoti uzsver, ka svarīgs ir strukturēts dialogs ar pilsonisko sabiedrību un palielināts finansiālais un politiskais atbalsts šīm personām.

4.11. *Pievienošanās Eiropas Savienībai process un kaimiņattiecību politika*

4.11.1. ES 2011. gadā ieviesa jaunu pieeju Eiropas kaimiņattiecību politikas (EKP) finansējuma izlietojumam, lai mudinātu partnervalstis uzņemties ES vērtību ievērošanu un politisko reformu īstenošanu ([22]).

4.11.2. Politiskie nosacījumi ir pozitīvs EKP aspekts, kas tiek veiksmīgi izmantots sadarbībā ar tām valstīm, kuras ir ieinteresētas īstenot reformas.

4.11.3. ES ir stingri jāsaglabā apņemšanās piemērot politiskos nosacījumus kaimiņattiecību politikā un pievienošanās ES procesā. Lai saglabātu ticamību, vienādi kritēriji jāpiemēro arī ES dalībvalstīm. Ir ļoti svarīgi, lai ikviena valsts, kas vēlas pievienoties Eiropas Savienībai, stingri apņemtos ievērot Eiropas vērtības. Kandidātvalstīm ir jāizpilda Kopenhāgenas kritēriji ([23]). Ir svarīgi, lai ES šīs prasības izvirzītu ļoti stingri. Tiesiskuma stiprināšana nav tikai institucionāls jautājums. Lai to realizētu, ir nepieciešamas pārmaiņas visā sabiedrībā.

5. **Ieteikums nākotnei**

5.1. EESK kopš 2016. gada atbalsta ES līmeņa mehānisma izveidi, lai uzraudzītu tiesiskuma un pamattiesību ievērošanu ([24]).

5.2. EESK uzskata, ka ārkārtīgi svarīgi ir izveidot tiesiski saistošu Eiropas mehānismu – sistēmu aktīvai Komisijas, Parlamenta un Padomes iesaistei, kurā EESK būtu nozīmīgs pilsoniskās sabiedrības pārstāvības uzdevums. Šis mehānisms papildinās pastāvošos instrumentus ([25]) un tam būtu jāietver preventīvs mehānisms, kas visām iesaistītajām personām (uzņēmumiem, arodbiedrībām, pilsoniskās sabiedrības organizācijām, valstu cilvēktiesību aizsardzības organizācijām un publiskajām iestādēm) un ekspertiem dotu iespēju identificēt problēmas, tiklīdz tās rodas valsts līmenī, un nekavējoties apspriest risinājumu. Šāds mehānisms palīdzētu arī sadalīt slogu iestāžu starpā un palielināt kopīgo atbildību par ES darbībām šajā jomā.

5.3. EESK nozīme šajā jomā būtu jāvērtē, ņemot vērā tās unikālo sastāvu un sasaisti starp ES un valstu līmenī. EESK kā pilsoniskās sabiedrības galvenā pārstāve aptver organizācijas, kuras ir aktīvi iesaistījušās tiesiskuma un pamattiesību jautājumu risināšanā, kā arī sociālos partnerus un citus nozīmīgus ekonomiskos un sociālos dalībniekus, kuri iesaistās norisēs valsts un ES līmenī. Tādējādi EESK kā vietējā līmenī iegūtu unikālu datu un uzskatu avots var nodrošināt uzskatāmu pievienoto vērtību saistībā ar veicināšanu, prevenciju un atbildi, nedublējot citus nozīmīgus avotus.

([18]) Eiropas Revīzijas palāta, Īpašais ziņojums 1/2019 "Cīņa pret krāpšanu ES līdzekļu izlietojuma jomā: ir jārīkojas".
([19]) Organizētās noziedzības un korupcijas ziņošanas projekts, EK pieņem jaunu krāpšanas apkarošanas stratēģiju, 2019. gada 1. maijs.
([20]) Eiropas Komisija, Komisijas stratēģija krāpšanas apkarošanai – pastiprināta rīcība ES budžeta aizsardzībai, 2019. gada 29. aprīlis.
([21]) Eiropas Prokuratūra, politikas tīmekļa vietne.
([22]) Momin Badarna, "The ENP and its Political Conditionality Instrument: is it ineffective?, Young European Federalists"("Eiropas kaimiņattiecību instruments un politisko nosacījumu instruments: vai tas ir neefektīvs?"Eiropas Jaunie federālisti, 2018. gada 15. septembris.
([23]) Eiropas Komisija, "2018. gada paziņojums par ES paplašināšanās politiku", 2018. gada 17. aprīlis.
([24]) OV C 34, 2.2.2017., 8. lpp.
([25]) Kā ierosinājis Eiropas Parlaments savā 2014. gada 27. janvāra rezolūcijā par stāvokli pamattiesību jomā Eiropas Savienībā 2012. gadā, P7_TA(2014)1773, 9. punkts, referents: *Louis Michel*, 22. novembris.

5.4. EESK jau ir spērusi pirmo soli un jau ir sākusi organizēt faktu konstatēšanas braucienus, lai gūtu priekšstatu par to, kā problēmu vērtē pilsoniskā sabiedrība konkrētās dalībvalstīs. EESK ir iecerējusi apmeklēt visas 28 dalībvalstis ([26]), taču ziņojumu par secinājumiem pirmo piecu valstu apmeklējumu laikā sagatavos rudenī. Lai gan šie braucieni nav uzskatāmi par uzraudzības mehānismu daļu, tie sniedz būtisku devumu, jo tiek uzklausīts valstu PSO viedoklis. Ņemot to vērā, EESK kā nākamo pasākumu ierosina atzīt un stiprināt pašreizējās pilsoniskās sabiedrības platformas un vietējā līmeņa organizācijas. Pašreizējos apstākļos ir nepieciešams, lai būtu dzirdams vairāk to viedokļu.

5.5. Turklāt Eiropas līmenī un iesaistot EESK būtu jāizveido ikgadēja Pamattiesību un tiesiskuma platforma ar mērķi, pirmkārt, nodrošināt, lai ES lēmumu pieņēmēji varētu tieši no vietējām organizācijām savlaicīgi saņemt brīdinājumu par LES 2. panta vērtību apdraudējumu un, otrkārt, vienkāršot savstarpējo mācīšanos, uzticības veicināšanu un sadarbību starp tādām valstu ieinteresētajām personām kā uzņēmumi, arodbiedrības, pilsoniskās sabiedrības organizācijas, cilvēktiesību aizsardzības organizācijas un publiskās pārvaldes iestādes. Šīs ieinteresēto personu platformas forma un darbības kārtība būtu jāveido pēc pastāvošā Eiropas Migrācijas foruma un Eiropas aprites ekonomikas jautājumos ieinteresēto personu platformas parauga. EESK nodrošinās šīs platformas sekretariāta funkcijas un dos telpas tās sanāksmēm, kas tiks rīkotas kopā ar Eiropas Komisiju.

5.6. EESK uzskata, ka pašreizējā situācijā ir nepieciešams dzirdēt vairāk viedokļu, turklāt tas dotu iespēju PSO sniegt agrīnus brīdinājumus. Atšķirībā no ikgadējā kolokvija pamattiesību jomā, kurā iesaistās ierobežots skaits galveno ieinteresēto personu, EESK platforma ir paredzēta kā atvērts forums publisko debašu veicināšanai. Diemžēl Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūras pilnvaras iejaukties LES 2. panta pārkāpumu gadījumā ierobežo hartas 51. pants. Tās forumā piedalās galvenokārt cilvēktiesību organizācijas, savukārt EESK platforma aptver organizācijas, kas veic darbu ne tikai cilvēktiesību, bet arī citās jomās, tostarp sociālie partneri, un EESK ir ieguvusi pieredzi sadarbībā ar organizācijām gan Eiropas, gan arī valsts un vietējā līmenī, risinot visdažādākos jautājumus. Tādējādi, veicinot pilsoniskās sabiedrības daudzveidību un rosīgumu, tiek radīta pievienotā vērtība.

5.7. Būtu jāņem vērā arī tiesiskuma ekonomiskie aspekti. Savstarpējā uzticēšanās ir vērtība, kuras ekonomisko vērtību ir sarežģīti aprēķināt, taču ir skaidrs, ka uzticēšanās trūkumam, kas saistīts ar politisko ietekmi tiesu sistēmā vai korupciju, ir negatīva ietekme uz ekonomiku. EESK aicina Eiropas Komisiju lielāku uzsvaru likt uz to, kā tiesiskuma mazināšanās ietekmē visas ieinteresētās personas, tostarp uzņēmējdarbības nozari, kā arī iegūt vairāk datu par to un tos analizēt. Juridiskā nenoteiktība, nepārredzama likumdošana, negodīga konkurence, diskriminējoša piekļuve publiskajam iepirkumam un reālu korekcijas līdzekļu nepieejamība ir piemēri dažām sekām, ko rada tiesiskuma neesamība uzņēmējdarbības nozarē – veicot analīzi ES līmenī tās būtu rūpīgāk jāievēro un tām būtu jāsniedz risinājumi, tostarp Eiropas pusgada ietvaros.

5.8. Īpašs jautājums ir nepieciešamība nodrošināt lielāku atbalstu pilsoniskās sabiedrības organizācijām (pamatfinansējumu organizācijām, kuras veic uzrauga funkciju). Ir svarīgi, lai ES novērtētu iespējas atbalstīt PSO, pētniecisko žurnālistiku un plašsaziņas līdzekļus, kas veic uzraudzību un ziņo par jaunām problēmām saistībā ar 2. pantu. EESK uzskata, ka ir vajadzīgs finansēšanas instruments to pilsoniskās sabiedrības organizāciju atbalstam, kas popularizē 2. pantā noteiktās vērtības dalībvalstīs, veidojot vietējā līmeņa atbalstu minētajām vērtībām sabiedrībā. Šajā saistībā EESK atsaucas uz savu atzinumu par priekšlikumiem attiecībā uz jaunu Tiesiskuma, tiesību un vērtību fondu ([27]) un aicina Padomi un Eiropas Parlamentu saskaņā ar lēmumu par daudzgadu finanšu shēmu laikposmam pēc 2020. gada ievērojami palielināt šī fonda līdzekļus.

Briselē, 2019. gada 19. jūnijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER

([26]) Pēc Apvienotās Karalistes izstāšanās no ES – 27 dalībvalstis.
([27]) OV C 62, 15.2.2019., 178. lpp. par COM(2018) 383 final un COM(2018) 384.

PIELIKUMS

Turpmāk minētie grozījumi ieguva vismaz vienu ceturto daļu nodoto balsu, taču tika noraidīti debatēs (Reglamenta 59. panta 3. punkts).

3.7. punkts

~~*Nopietnākie izaicinājumi konstatēti dažās dalībvalstīs, kurās ietekmīgi politiskās jomas pārstāvji ir vērsušies pret tiesu varas neatkarību un pret iestādēm un organizācijām, kuras veido un uztur plurālistisku demokrātijas sistēmu. Paziņojumā šis būtiskais aspekts nav pietiekami skatīts un ir izvēlēts redzējums, saskaņā ar kuru iestādes, proti, parlamenti, valdības un ministrijas, konstitucionālās tiesas un profesionālās struktūras, ir nodalītas no politiskās konkurences un sacensības vēlēšanās. Šāda "neiejaukšanās" pieeja attiecībā uz partiju politiku un vēlēšanām nesniedz skaidrojumu, kādēļ spēcīgi dalībnieki vēršas pret tiesiskumu un demokrātiju un kādēļ tie vienlaikus ir populāri un neapturami.~~]* *Tiesiskuma politiskie, kultūras un socioloģiskie aspekti, kas ietekmē demokrātiskās valstis, ir ļoti svarīga joma, kas pagaidām ES analīzē un atbildes pasākumos ir ignorēti. Tas daļēji ļauj saprast pašreizējās pieejas un instrumentu, tostarp 7. panta 1. punkta procedūras, nepilnības. Pateicoties pilsoniskai sabiedrībai visā kopumā, tostarp sociālajiem partneriem, EESK pozīcijas ir īpaši izdevīgas, lai piedāvātu telpu labākai analīzei, debatēm un atbildes pasākumiem demokrātijas un tiesiskuma problēmu politiskajiem, socioloģiskajiem un kultūras aspektiem.*

Pamatojums

Atzinuma autori dalībvalstu iestāžu novērtējumā iet pārāk tālu. Ierosināto formulējumu var uzskatīt par aizskarošu iestādēm, kuru uzdevums ir nodrošināt plurālistisku sistēmu. Šā punkta otrā daļa atspoguļo ekspektācijas attiecībā uz analīzēm, ko ES īsteno tiesiskuma jomā.

Balsošana

Par: 47

Pret: 141

Atturas: 19

punkts

EESK uzskata, ka ārkārtīgi svarīgi ir izveidot tiesiski saistošu Eiropas mehānismu – sistēmu aktīvai Komisijas, Parlamenta un Padomes iesaistei, kurā EESK būtu jāpilda nozīmīgs pilsoniskās sabiedrības pārstāvības uzdevums. Šis mehānisms papildinās pastāvošos instrumentus ([1])*un tam būtu jāietver preventīvs mehānisms, kas visām iesaistītajām personām (uzņēmumiem, arodbiedrībām, pilsoniskās sabiedrības organizācijām, valstu cilvēktiesību aizsardzības organizācijām un publiskajām iestādēm) un ekspertiem dotu iespēju identificēt problēmas, tiklīdz tās rodas valsts līmenī, un nekavējoties apspriest risinājumu. Šāds mehānisms palīdzētu arī sadalīt slogu iestāžu starpā un palielināt kopīgo atbildību par ES darbībām šajā jomā. Lai izvairītos no minētā instrumenta izmantošanas pašreizējiem politiskajiem mērķiem un novērstu kultūru konfliktus, tas būtu jāpiemēro piesardzīgi.*

Pamatojums

Ierosinātais papildinājums nenosaka, ka EESK atbalsts piemērojams tikai jaunajam mehānismam. Teksts drīzāk tiek papildināts ar piezīmi par politisko neitralitāti un kultūras daudzveidības atzīšanu.

Balsošana

Par: 42

Pret: 153

Atturas: 23

([1]) Kā ierosinājis Eiropas Parlaments savā 2014. gada 27. februāra rezolūcijā par stāvokli pamattiesību jomā Eiropas Savienībā 2012. gadā, 9. punkts, referents: Louis Michel, 22. novembris.

punkts

EESK joprojām atbalsta ES līmeņa mehānisma izveidi, lai uzraudzītu tiesiskuma un pamattiesību ievērošanu. EESK uzskata, ka ārkārtīgi svarīgi ir izveidot tiesiski saistošu Eiropas mehānismu – sistēmu aktīvai Komisijas, Parlamenta un Padomes iesaistei, kurā EESK būtu jāpilda nozīmīgs pilsoniskās sabiedrības pārstāvības uzdevums. Šajā mehānismā būtu jāietver preventīva komponente, kas ekspertiem un pilsoniskai sabiedrībai dotu iespēju iedarbināt agrīnās brīdināšanas mehānismu saistībā ar norisēm un, ietverot visas atbilstīgās ieinteresētās personas, apspriest priekšlikumus par risinājumiem. Šāds mehānisms palīdzētu arī sadalīt slogu iestāžu starpā un palielināt kopīgo atbildību par ES darbībām. Lai izvairītos no mehānisma iekļaušanas pašreizējos politiskajos mērķos un neradītu kultūras konfliktus, ir jāievēro piesardzība tā izmantošanā.

Pamatojums

Ierosinātais papildinājums nenosaka, ka EESK atbalsts piemērojams tikai jaunajam mehānismam. Atbalstu papildina komentārs, kurā uzvērts apolitiskums un atzīta kultūras daudzveidība, ar ko mēs lepojamies.

Balsošana

Par: 42

Pret: 153

Atturas: 23

Šis specializētās nodaļas atzinuma punkts tika grozīts, lai atspoguļotu pilnsapulces apstiprināto grozījumu, lai gan sākotnējais formulējums saņēma vairāk nekā vienu ceturto daļu nodoto balsu (Reglamenta 59. panta 4. punkts):

3.12. punkts

Pilsoniskās sabiedrības organizācijas, cilvēktiesību aizstāvji, trauksmes cēlēji un žurnālisti ir pirmie, kas reaģē, pasliktinoties situācijai tiesiskuma jomā, turklāt viņi nonāk ļoti sarežģītā situācijā, ja kādā dalībvalstī tiek pārkāpti tiesību akti. Tieši viņi ~~stiprina tiesību ievērošanu~~, uzrauga situāciju un ziņo par pārkāpumiem, kā arī vietējā līmenī var raidīt ārpasaulei adresētus agrīnus brīdinājuma signālus. Tādēļ EESK uzskata, ka PSO, tāpat kā plašsaziņas līdzekļiem un pētnieciskajiem žurnālistiem, ir īpaši liela nozīme. Ņemot to vērā, lai panāktu stabilu virzību uz priekšu, ir vajadzīgi risinājumi PSO un plašsaziņas līdzekļu aizsardzībai. Priekšlikumos, ko Komisija iesniegs pārdomu perioda beigās, ir jābūt uzsvērtām ierosmēm attiecībā uz to lomu.

Balsošana

Par: 122

Pret: 73

Atturas: 20

punkts

Gan formālai, gan neformālai izglītībai ir būtiska nozīme demokrātijas un tiesiskuma kultūras veidošanā. ~~Liberālajai d~~Demokrātijai un tiesiskumam vajadzētu būt visu Eiropas iedzīvotāju sirdīs un prātos; EESK aicina Eiropas Komisiju ierosināt tālejošu komunikācijas, izglītības un pilsoņu izpratnes veidošanas stratēģiju pamattiesību, tiesiskuma un demokrātijas jomā.

Balsošana

Par: 119

Pret: 73

Atturas: 21

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam, ar ko groza Lēmumu Nr. 1313/2013/ES par Savienības civilās aizsardzības mehānismu"

(COM(2019) 125 final – 2019/0070 (COD))

(2019/C 282/08)

Ziņotājs: **Panagiotis GKOFAS**

Apspriešanās	Parlaments, 14.3.2019. Padome, 27.3.2019.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	23.5.2019.
Pieņemts plenārsesijā	19.6.2019.
Plenārsesija Nr.	544
Balsojuma rezultāts (par/pret/atturas)	171/01/04

1. Vispārīga informācija

1.1. Ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2019. gada 13. marta lēmumu, kas groza Lēmumu 1313/2013/ES, tika apstiprināts jauns Savienības civilās aizsardzības mehānisms (turpmāk – Savienības mehānisms). Savienības civilās aizsardzības mehānismu izmanto palīdzības sniegšanas un sadarbības nolūkā, reaģējot uz liela mēroga ārkārtas situācijām Eiropas Savienībā un ārpus tās. Kopš 2001. gada ES civilās aizsardzības mehānisms ir izmantots vairāk nekā 300 reižu. Civilās aizsardzības mehānismā ir iesaistītas visas ES dalībvalstis, EEZ valstis (Islande un Norvēģija), kā arī Melnkalne, Serbija, bijusī Dienvidslāvijas Maķedonijas Republika un Turcija, tāpat arī Apvienoto Nāciju Organizācija (Sendai ietvarprogramma katastrofu riska mazināšanai 2015.–2030. gadam) un attiecīgās starptautiskās organizācijas. Ar tiesību aktu izveido resursu papildu rezervi (*rescEU*), lai varētu sniegt palīdzību situācijās, kad vispārējās spējas nav pietiekamas. *rescEU* ietvaros paredzēta, piemēram, meža ugunsgrēku dzēšana no gaisa, kā arī resursi reaģēt uz neatliekamiem medicīniskiem gadījumiem un ķīmiskiem, bioloģiskiem, radioloģiskiem un nukleāriem incidentiem. Stratēģisks faktors, kurš ļaus nodrošināt sagatavotību un profilaksi, būs arī Civilās aizsardzības zināšanu tīkls, kas paredzēts apmācības un zināšanu apmaiņas jautājumiem.

1.2. Ierosinātajam grozījumam vajadzētu uzlabot riska novēršanu, jo tas paredz, ka dalībvalstīm jāturpina novērtēt savu riska pārvaldības spēju un riska pārvaldības plānošanu, jo īpaši gadījumos, kad tādas pašas katastrofas skar vairākas dalībvalstis vienlaikus – neatkarīgi no tā, vai tās būtu dabas katastrofas vai cilvēka izraisītas katastrofas, vai ar neparedzētām klimata pārmaiņām saistītas katastrofas, vai arī neprognozējamas, spēcīgas zemestrīces, kuras bieži atkārtojas un kuru rezultātā cilvēki zaudē dzīvību un masveidā tiek iznīcinātas ekosistēmas, kā arī civilā un publiskā sektora infrastruktūra, saimnieciskā darbība un mazie uzņēmumi ([1]).

2. Secinājumi

2.1. EESK atzinīgi vērtē minēto priekšlikumu, ar ko paredz pārskatīt un nostiprināt pašreizējo Savienības mehānisma satvaru.

2.2. Lai nodrošinātu vienādus nosacījumus Savienības mehānisma īstenošanai, kā arī izveidotu un strukturētu Civilās aizsardzības zināšanu tīklu, EESK varētu sniegt ieguldījumu, piedaloties īpašās konsultantu grupās, kas periodiski pārskatītu riska kartēšanas pamatnostādnes, un kopā ar atzītiem un reprezentatīviem sociālekonomiskajiem partneriem un reģionāliem pārrobežu noturīgu pilsētu tīkliem iesaistoties atbilstīgās starpiestāžu iniciatīvās, piemēram, gadskārtējā pilsoniskās sabiedrības forumā par riska novērtēšanu, mazināšanu un novēršanu, kā arī gatavību tam.

([1]) Šajā sakarā runa ir par semināru, kas notika 2018. gada 10. februārī Neapolē un ko kopīgi organizēja EESK un Eiropas Komisija (Civilās aizsardzības un humānās palīdzības operāciju ĢD) sadarbībā ar Eiropas Arodbiedrību konfederācijas un Eiropas Amatniecības, mazo un vidējo uzņēmumu asociācijas pārstāvjiem, RK pārstāvjiem, pilsoniskās sabiedrības organizācijām (*WWF*, *CIME*), valstu MVU organizācijām (*GSEVEE*, *CMA Corse*, *CNA*) un arodbiedrībām, kā arī ES un valstu akadēmisko aprindu speciālistiem, pētniecības un apmācības tīkliem (*Sapienza* Universitāte, *Federico II* universitāte, Neapoles Vulkanoloģijas institūts (*INGV*), Aviņonas MVU akadēmija, *Anodos Centre*), kā arī ar izturīgspējīgu ES pilsētu un reģionu tīkliem (Atēnas, Neapole un Saloniki), plašsaziņas līdzekļu un specializētas preses pārstāvjiem.

2.3. EESK aicina Padomi, Parlamentu un Komisiju izpētīt, vai būtu iespējams izveidot Eiropas Mācību un zināšanu centru, un plānot tā izveidi; šāds centrs būtu saistīts ar esošajām valstu un reģionālajām struktūrām, tostarp izcilības centriem, specializētiem neatkarīgiem pētniecības tīkliem un citiem ekspertiem, kas spētu sniegt nekavējošu intervences analīzi par neparastām katastrofām. Minētais centrs un zināšanu kontaktpunkts varētu kalpot kā pastāvīgi atjaunināts, konkrēts un pieejams instruments, kas paredzēts tam, lai efektīvas riska mazināšanas pamatprasmes apgūtu jauni speciālisti un arī pieredzējuši brīvprātīgie tādā jomā kā vietējo izturētspējīgo kopienu apmācība par ārkārtas situāciju pārvarēšanu; attiecīgos gadījumos to varētu izmantot arī trešās valstis, jo īpaši kaimiņvalstis, neaizsargātās iedzīvotāju grupas izolētās teritorijās, kā arī mobilitātes un tūrisma jomas dalībnieki, plašsaziņas līdzekļi utt.

2.4. EESK uzskata, ka jaunie Savienības mehānisma mērķi un koncepcija ir atbilstoši jāintegrē pašreizējā strukturālajā un investīciju rīcībpolitikā. Ir svarīgi nodrošināt atbilstīgu teritoriālo un uz sabiedrības iesaisti orientētu dimensiju (jo īpaši attālos, salu, kalnu un lauku apgabalos). Ar vietējās sabiedrības īstenotiem pasākumiem var visātrāk un visefektīvāk ierobežot katastrofu radīto kaitējumu.

Briselē, 2019. gada 19. jūnijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Eiropadomei, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai, Reģionu komitejai un Eiropas Investīciju bankai

"Tīru planētu – visiem! Stratēģisks Eiropas ilgtermiņa redzējums par pārticīgu, modernu, konkurētspējīgu un klimatneitrālu ekonomiku""

(COM(2018) 773 final)

(2019/C 282/09)

Ziņotājs: **Pierre Jean COULON**

Līdzziņotājs: **Stefan BACK**

Atzinuma pieprasījums	Eiropas Komisija, 17.6.2019.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Atbildīgās specializētās nodaļas	Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa
Pieņemts plenārsesijā	20.6.2019.
Plenārsesija Nr.	544
Balsojuma rezultāts (par/pret/atturas)	152/1/1

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK piekrīt, ka globālās sasilšanas risks – proti, drīz pēc 2060. gada iespējamais temperatūras pieaugums par 2° C, pārsniedzot Parīzes nolīgumā noteikto maksimālo līmeni, – radīs nopietnu negatīvu ietekmi uz dzīves apstākļiem un ekonomiku Eiropā. Tādēļ EESK stingri atbalsta mērķi sociāli taisnīgā un efektīvā veidā līdz 2050. gadam panākt, lai ES ekonomika kļūtu klimatneitrāla. Šāda pāreja ir iespējama un lietderīga Eiropai.

1.2. Tādēļ nekavējoties ir jāveic pasākumi klimata jomā. EESK atbalsta Eiropas Komisijas paziņojumā izklāstītās prioritātes. Komiteja aicina dalībvalstis atbalstīt mērķi panākt, ka līdz 2050. gadam Eiropas Savienība kļūst par klimatneitrālu ekonomiku. EESK aicina uzņēmumus, arodbiedrības, NVO un valstu ekonomikas un sociālo lietu komitejas atbalstīt šo mērķi.

1.3. EESK atzinīgi vērtē labos rezultātus, kas ir sagaidāmi, īstenojot dažādus jau pieņemtus pasākumus, un tiek lēsts, ka līdz 2030. gadam siltumnīcefekta gāzu emisijas samazināsies par 45 %, kas ir vairāk nekā 40 % saistības, kuras ES uzņēmās saskaņā ar Parīzes nolīgumu, un līdz 2050. gadam samazināsies par 60 %.

1.4. EESK uzskata: kaut gan ar to nepietiek, lai līdz 2050. gadam sasniegtu mērķi izveidot klimatneitrālu sabiedrību, prognozes par 2030. gadā paredzamajiem jau apstiprināto pasākumu rezultātiem liecina, ka, veicot jebkādus jaunus pasākumus, jāņem vērā, ka ir nepieciešama prognozējamība, lai varētu nodrošināt labu plānošanu un izvairīties no aktīvu zaudēšanas. Tāpēc EESK norāda, ka ir svarīgi, lai uzņēmumiem, jo īpaši MVU, tiktu sūtīti skaidri un savlaicīgi signāli.

1.5. Šo pašu iemeslu dēļ EESK uzskata, ka ir ātri jādefinē stratēģija laikposmam pēc 2030. gada, lai līdz 2050. gadam panāktu pāreju uz klimatneitrālu sabiedrību.

1.6. EESK uzsver, ka pāreja uz klimatneitrālu sabiedrību ir jāīsteno, izmantojot konkurētspējīgu, sociāli taisnīgu un daudzpusēju pieeju, un ka ir jāievieš piemēroti instrumenti, lai panāktu pilsoniskās sabiedrības, tostarp visu iedzīvotāju, uzņēmumu un organizāciju, pilnīgu iesaistīšanos un atbalstu. Tas ietver oglekļa cenas noteikšanu un ieviešanu, ņemot vērā tās ietekmi uz uzņēmumiem un iedzīvotājiem.

1.7. EESK uzsver, ka svarīga nozīme ir pasākumiem, kas tiek veikti vietējā un reģionālajā līmenī, un ka ir svarīgi pilnībā iesaistīt vietējās un reģionālās pašvaldības.

1.8. EESK uzsver, cik svarīga loma ir aprites ekonomikai, bioekonomikai, digitalizācijai un sadarbīgajai ekonomikai, kas dod galveno ieguldījumu, lai uzlabotu resursu efektivitāti un samazinātu emisijas.

1.9. EESK arī atgādina paziņojumā atzīto mobilitātes svarīgo nozīmi ES iekšējā tirgus darbībā un uzsver, ka ir svarīgi rast risinājumus, kas mazina mobilitātes, tostarp aviācijas, oglekļa pēdu, neapdraudot mobilitātes būtisko nozīmi visai ES ekonomikai un sabiedrībai, fiziskām personām un uzņēmumiem.

1.10. EESK piekrīt tam, ka ir svarīgi ražot elektroenerģiju no visiem pašreiz pieejamajiem un nākotnes bezemisiju avotiem. Tīklu starpsavienojumiem, enerģijas uzkrāšanai un pieprasījumreakcijai ir būtiska nozīme, lai nodrošinātu tādas elektroenerģijas piegādi, kas arvien vairāk tiek iegūta no atjaunojamiem energoresursiem.

1.11. Agrīna plānošana un mērķu agrīna noteikšana ir svarīgi elementi, lai nodrošinātu uzņēmējdarbības plānošanas drošību, veicinātu pētniecību un izstrādi un radītu labvēlīgus apstākļus, kas ļautu Eiropai, tostarp Eiropas rūpniecībai un uzņēmumiem kopumā, gūt labumu no tā, ka Eiropa šo pāreju īsteno pirmā, un saglabāt savu konkurētspēju. Šajā sakarā EESK uzsver, ka svarīgas ir attiecības ar trešām valstīm, lai iesaistītu vairāk valstu proaktīvā klimata stratēģijā, kā arī lai nodrošinātu vienlīdzīgus konkurences apstākļus Eiropas rūpniecībai un ietekmētu standartu noteikšanu.

1.12. Finansējums ir būtisks plānotās stratēģijas īstenošanas elements. Tāpēc EESK atkārtoti norāda uz saviem ieteikumiem par to, ka ir jānodrošina pietiekami budžeta līdzekļi, lai atbalstītu pētniecību, izstrādi un ieviešanu rūpniecībā.

1.13. EESK norāda, ka finansējums ir izšķirošs jautājums. Tas ir ne tikai publiskā finansējuma jautājums, un tāpēc ir svarīgi veicināt mehānismus, kuru mērķis ir rosināt zaļās investīcijas.

1.14. EESK norāda, ka pāreja uz klimatneitrālu ekonomiku nebūs iespējama bez tālejošas pētniecības un inovācijas. Ir vajadzīgas visu veidu inovācijas, tostarp jaunu ieradumu un darījumdarbības modeļu, sociālo normu, procesu, metožu, tirgvedības un tehnoloģiju jomā.

1.15. EESK norāda uz bioenerģijas nozīmīgo lomu oglekļa uztveršanā un uzglabāšanā un dabīgajām oglekļa piesaistītājsistēmām, tādām kā meži un daudzi lauksaimniecības prakses veidi, kas piesaista oglekli, piemēram, pļavas, ganības, kūdrāji u. c. Daļa no risinājuma ir ilgtspējīgi apsaimniekot mežus un izmantot lauksaimniecības zemei piemītošo oglekļa piesaistes potenciālu.

1.16. EESK norāda, ka Eiropā dzīvo aptuveni 7 % no pasaules iedzīvotāju skaita, tā ražo 20 % no pasaules IKP un laiž klajā 30 % no pasaules līmeņa augstas kvalitātes zinātniskajām publikācijām. Tā kā pārejai uz klimatneitrālu ekonomiku ir jābalstās uz globāliem centieniem klimata pārmaiņu apkarošanas jomā, EESK uzskata, ka ES var panākt lielāko ietekmi, pierādot pārējai pasaulei, ka šāda pāreja ir īstenojama un labvēlīga sabiedrībai. Panākot, ka līdz 2030. gadam 100 Eiropas pilsētas kļūst klimatneitrālas, varētu parādīt, ka pāreja uz klimatneitrālu ekonomiku var kļūt par realitāti un uzlabot dzīves kvalitāti.

1.17. EESK uzskata, ka Eiropai ir vajadzīgs sociāls pakts par pāreju uz klimatneitrālu ekonomiku, par ko jāvienojas Eiropas Savienībai, dalībvalstīm, reģioniem, pilsētām, sociālajiem partneriem un organizētās pilsoniskās sabiedrības dalībniekiem, lai nodrošinātu, ka pārejā neviens netiek atstāts novārtā. Šajā nolūkā Eiropas Sociālais fonds un Eiropas Globalizācijas pielāgošanās fonds būtu pienācīgi jāizstrādā un jāfinansē. Pāreja uz klimatneitrālu ekonomiku ir arī iespēja izskaust enerģētisko nabadzību un uzlabot dzīves kvalitāti, darbvietu radīšanu un sociālo iekļaušanu, kā arī nodrošināt visiem Eiropas iedzīvotājiem vienlīdzīgu piekļuvi pamata energopakalpojumiem.

1.18. EESK aicina Eiropas Parlamentu izveidot neatkarīgu ES Klimata pārmaiņu komiteju, kuras uzdevums būtu sniegt zinātniski pamatotus novērtējumus un ieteikumus politikas jomā. EESK aicina dalībvalstis izveidot līdzīgas komitejas valsts līmenī –ja šādas komitejas vēl nav izveidotas – un nodrošināt, ka tās ziņo valstu parlamentiem un ekonomikas un sociālo lietu komitejām, ņemot vērā valstu īpatnības.

1.19. Visbeidzot, EESK vēlreiz uzsver, ka ir steidzami nepieciešams izveidot efektīvu dialoga procesu, lai varētu sniegt noderīgu ieguldījumu un līdz ar to pilnībā pieņemt un atbalstīt stratēģiju, kas jāformulē un jāiesniedz līdz 2020. gadam. Tāpēc EESK ierosina izveidot pastāvīgu pilsoņu dialogu kā obligātu elementu, kas jāievēro, gatavojot visus svarīgākos politiskos lēmumus un visas attiecīgās likumdošanas iniciatīvas ES, valstu un vietējā līmenī. Ieguldījumam dialogā un tam, kā šis ieguldījums tiek ņemts vērā, vajadzētu būt publiski redzamam. Dialoga redzamība būtu jānodrošina, nosakot, ka par to atbildība jāuzņemas komisāra līmenī.

2. **Vispārīgas piezīmes**

2.1. EESK uzskata, ka klimata pārmaiņas ir nopietns apdraudējums sabiedrībai. Vidējās temperatūras pasaulē drīz pēc 2060. gada var pieaugt par 2° C – krietni virs Parīzes nolīgumā noteiktā maksimālā līmeņa – radot nopietnu negatīvu ietekmi uz pasaules ekonomiku un dzīves apstākļiem visā pasaulē. Kā uzsvērts Klimata pārmaiņu starpvaldību padomes (*IPCC*) 2018. gada ziņojumā ([1]) un Eiropas Komisijas paziņojumā "Tīru planētu – visiem" (COM(2018) 773) ("Paziņojumā"), ir vajadzīga steidzama rīcība, lai aizsargātu planētu un Eiropas iedzīvotājus no klimata pārmaiņām.

2.2. EESK norāda: lai gan pāreja uz klimatneitrālu ekonomiku ir saistīta ar izmaksām, arī bezdarbība rada izmaksas. Paziņojumā norādīts, ka ar laika apstākļiem saistītas katastrofas 2017. gadā radīja zaudējumus 283 miljardu EUR apmērā un upju plūdi Eiropā ik gadus varētu radīt zaudējumus līdz pat 112 miljardu EUR apmērā.

2.3. EESK stingri atbalsta mērķi līdz 2050. gadam panākt, lai ES ekonomika kļūtu klimatneitrāla (t. i., siltumnīcefekta gāzu neto emisijas būtu nulles līmenī), īstenojot sociāli taisnīgu un izmaksu ziņā efektīvu pāreju. Kā redzams paziņojumā, šāda pāreja ir iespējama un lietderīga. Turklāt tas ir saskaņā ar ES vispārējām saistībām saskaņā ar Parīzes nolīgumu un ANO ilgtspējīgas attīstības mērķiem.

2.4. EESK atzinīgi vērtē to, ka paketē "Tīra enerģija visiem Eiropas iedzīvotājiem" ir palielināti līdz 2030. gadam sasniedzamie ES mērķi enerģētikas jomā gan attiecībā uz atjaunojamiem energoresursiem (no 27 % līdz 32 %), gan energoefektivitāti (no 27 % līdz 32,5 %). Paziņojumā norādīts, ka tas nozīmē līdz 2030. gadam samazināt siltumnīcefekta gāzu emisijas par 45 % – kas ir vairāk nekā 40 % saistības, kuras ES uzņēmusies saskaņā ar Parīzes nolīgumu –, un sagaidāmu samazinājumu par 60 % līdz 2050. gadam. Ar to netiks līdz 2050. gadam panākta klimatneitralitāte. Tāpēc EESK piekrīt, ka noteikti ir vajadzīgs redzējums par ekonomiskajām un sabiedrības pārveidēm, kā izklāstīts paziņojumā.

2.5. EESK uzsver, ka ir svarīgi nodrošināt paredzamību, lai atvieglotu plānošanu un izvairītos no līdzekļi izšķērdēšanas. EESK atzinīgi vērtē paziņojumā pausto norādi, ka patlaban nav plānots izstrādāt jaunas politikas nostādnes un pārskatīt 2030. gada mērķus, un norāda, ka ir svarīgi sniegt skaidrus un savlaicīgus signālus uzņēmumiem, jo īpaši MVU.

2.6. EESK piekrīt, ka klimatneitralitātes mērķa sasniegšanai ir nepieciešamas strukturālas pārmaiņas visās sabiedrības jomās. Tās skars visus iedzīvotājus, uzņēmumus un struktūras. Tāpēc ir svarīgi, lai pilsoniskā sabiedrība tiktu pilnībā iesaistīta, mobilizēta un nodrošināta ar atbilstīgiem instrumentiem tādu pasākumu ietekmēšanai, kādi ir nepieciešami, lai panāktu klimatneitralitāti. EESK arī atgādina, ka pielāgošanos klimata pārmaiņām ir būtiski iekļaut ilgtermiņa plānošanā, lai nodrošinātu sociālo un ekonomisko attīstību.

2.7. EESK uzsver, ka ir steidzami nepieciešams pastiprināt ES rīcību un izrādīt līderību, lai izmantotu pirmiesācējas priekšrocības.

2.8. EESK pieņem zināšanai definīciju par septiņiem "galvenajiem stratēģiskajiem principiem", kur norādītas jomas, kurās būtu jāveic pasākumi, un izstrādāts veicinošais satvars.

([1]) *IPCC* īpašais ziņojums, pieņemts 2018. gada oktobrī.

2.9. EESK atbalsta pieeju, kas paredz vispārējas un visaptverošas 12 svarīgākās prioritātes, pēc kurām vajadzētu vadīties nulles emisiju mērķa sasniegšanā, un īpaši ņem vērā paziņojumu, ka dalībvalstis, uzņēmumi un iedzīvotāji varēs izvēlēties un pielāgot iespējas valstu apstākļiem, lai panāktu tālejošas sabiedriskas un ekonomiskas pārmaiņas visās tautsaimniecības nozarēs.

2.10. EESK īpaši uzsver, cik būtiskas ir debates valsts, vietējā, ieinteresēto personu un iedzīvotāju līmenī, lai demokrātiski kopīgi izstrādātu dažādus pasākumus, kas veicina pāreju uz klimatneitrālu ekonomiku, tostarp ieradumu modeļu maiņu. Šādas debates arī palīdzēs noteikt pasākumus, kas var gūt sabiedrības atbalstu un iesaistīt pilsonisko sabiedrību un iedzīvotājus saskaņā ar valsts īpatnībām.

2.11. EESK pauž nožēlu par to, ka nav skaidrs, vai un kādā mērā dalībvalstis varēs brīvi pielāgot īstenošanas pasākumus saviem konkrētajiem apstākļiem. Plānotās apspriešanās laikā būtu ļoti lietderīgi to precizēt. Šajā sakarā pārbaudījums ir Enerģētikas savienības pārvaldības regulas īstenošana.

2.12. EESK vērš uzmanību uz to, ka vairums jautājumu, kas ir izklāstīti visaptverošajās prioritātēs, jau ir tikuši vai vēl tiek izskatīti Komisijā un ka EESK ir atbalstījusi šīs iniciatīvas un ierosinājusi priekšlikumus, tostarp izveidojot kontaktu forumus un uzsverot sociālo aspektu un pārvaldības nozīmi.

2.13. EESK atbalsta šīs prioritātes un uzsver, ka tās ir jāuztver kā kopums. EESK īpaši uzsver finansējuma nozīmi, iedzīvotāju, ražojošo patērētāju un pārējo patērētāju lomu, ka arī sociālā aspekta nozīmi, lai nodrošinātu, ka neviens netiek atstāts novārtā. Iedzīvotāju pozitīvu iesaistīšanos var jo īpaši nodrošināt tad, ja iedzīvotājiem ļaus gūt labumu no pārejas ekonomiskajiem ieguvumiem. Tas, piemēram, varētu ietvert dalītu īpašumtiesību aktīvu veicināšanu attiecībā uz tādiem atjaunojamās enerģijas decentralizētas ražošanas veidiem kā saules un vēja enerģija. Ir svarīgi nodrošināt sabiedrības atbalstu, neraugoties uz jebkādu slogu, kas rodas, piemēram, saistībā ar oglekļa cenām.

2.14. EESK atkārtoti uzsver, cik būtiski ir izveidot un uzlabot kontaktus starp pārvaldi un nevalstiskā sektora dalībniekiem, un atsaucas uz saviem priekšlikumiem izveidot politikas, pārvaldes un pilsoniskās sabiedrības aliansi ([2]).

3. **Vajadzība pēc patiesas, visaptverošas ES rūpniecības politikas pārejai uz klimatneitrālu ekonomiku, ko atbalsta, īstenojot vērienīgu pētniecības un inovācijas politiku, sociālo paktu un demokrātiju**

3.1. *Piezīmes par 12 prioritātēm*

3.1.1. EESK atzīst energoefektivitātes un atjaunojamo energoresursu būtisko nozīmi virzībā uz Eiropas pilnīgu dekarbonizāciju. Šie risinājumi sevi jau ir apliecinājuši.

3.1.2. Elektroenerģijas kā dekarbonizācijas dzinējspēka potenciāls ir ievērojams vairākās jomās, tostarp apkures un dzesēšanas jomā (proti, attiecībā uz siltumsūkņiem, kā arī centralizētu siltumapgādi un centralizētu aukstumapgādi), e-degvielu ražošanā un elektromobilitātes jomā. EESK norāda, ka 55 % no Eiropas Savienības elektroenerģijas jau tiek iegūti no bezoglekļa avotiem (proti, 25 % no kodolenerģijas, 30 % no vēja, hidroenerģijas, saules un citiem atjaunojamiem energoresursiem), un piekrīt paziņojumā paustajam viedoklim, ka saražotā elektroenerģija ir pēc iespējas vairāk jāiegūst no tīriem, klimatneitrāliem, bezemisiju avotiem.

3.1.3. EESK stingri atbalsta atjaunojamās enerģijas decentralizētas ražošanas attīstību, piemēram, izmantojot enerģijas kooperatīvus un ražojošos patērētājus ([3]). Nākotnē svarīga loma būs viedu un elastīgu digitalizēto sistēmu attīstībai, lai pārvaldītu pieprasījumu un piedāvājumu decentralizētā elektroenerģijas sistēmā, kuras pamatā ir atjaunojamie energoresursi un kurā svarīga loma ir ražojošiem patērētājiem. Lai plaša mērogā ieviestu atjaunojamos energoresursus, svarīga nozīme ir arī enerģijas uzglabāšanai, ņemot vērā ražošanas līmeņa atšķirības gan vienas dienas, gan gada laikā.

([2]) EESK atzinums par tematu "Pilsoniskās sabiedrības un vietējo un reģionālo pašvaldību alianses izveide ar mērķi nodrošināt Parīzes nolīgumā paredzēto saistību izpildi" (OV C389, 21.10.2016., 20. lpp.), un par tematu "Veicināt nevalstisko dalībnieku pasākumus klimata jomā" (OV C 227, 28.6.2018., 35. lpp.).

([3]) EESK atzinums par aprites ekonomikas direktīvas pārskatīšanu (OV C 246, 28.7.2017., 55. lpp.).

3.1.4. EESK atbalsta centienus attīstīt tīru mobilitāti, izmantojot alternatīvus transporta veidus, tostarp sabiedrisko transportu, un izmantojot alternatīvas dzinēju sistēmas visiem transporta veidiem, iekļaujot elektrifikāciju un ilgtspējīgu ūdeņradi, gāzi un biodegvielu, tostarp lielas noslodzes transportlīdzekļos, kuģniecībā un aviācijā, panākot lielāku efektivitāti, ko nodrošina digitalizācija, elektrifikācija un sadarbības sistēmas. Tas ļauj panākt labāku un efektīvāku transporta sistēmu ar mazāku vides pēdas nospiedumu. Tāpēc EESK aicina izstrādāt jaunu transporta politikas balto grāmatu, kas aizstātu pašreizējo baltu grāmatu. EESK norāda uz ierobežotajiem SEG emisiju samazināšanas mērķiem ETS neaptvertajos sektoros, tostarp transporta jomā, par kuriem Eiropadome vienojās 2014. gada oktobrī ([4]). Nodokļi un maksas, tostarp ārējo izmaksu internalizācija, būtu jāizmanto kā stimuli labākai efektivitātei, ir jānodrošina to pieņemamība personām, uz kurām tie attiecas, un tie nedrīkst palielināt kopējo nodokļu līmeni.

3.1.5. EESK piekrīt, ka konkurētspējīga ES rūpniecības nozare un aprites ekonomika ir nozīmīgi SEG samazināšanas elementi, tostarp pārejā uz alternatīvām degvielām, oglekļa uztveršanu un izmantošanu. EESK vēlētos redzēt skaidru atsauci uz Rūpniecību 4.0, digitalizāciju un sadarbīgās ekonomikas attīstību kā galvenajiem faktoriem virzībā uz energoefektivitātes uzlabošanu un emisiju samazināšanu ([5]). EESK uzsver, ka aprites ekonomika ir nozīmīga svira klimata pārmaiņu mazināšanā un pārejā uz klimatneitrālu ekonomiku. Aprites ekonomikas stratēģijas, piemēram, pasākumi, lai samazinātu neapstrādātu materiālu izmantošanu, uzlabotu pašreizējo resursu izmantošanu un samazinātu radīto atkritumu daudzumu, būtiski palīdzēs mazināt klimata pārmaiņas un veidot klimatneitrālu ekonomiku ([6]).

3.1.6. Ilgtspējīgu pārtikas sistēmu veicināšana mazinās siltumnīcefekta gāzu emisijas, tostarp radot vairāk oglekļa dioksīda piesaistītājsistēmu un tās aizsargājot. EESK atkārtoti pauž viedokli, ka pārtikas sistēmu ietekmi uz vidi var samazināt, veicinot vienkāršu uzturu ([7]), sezonas pārtikas ražošanu un patēriņu. Pārtikas izplatīšanas ķēdes būtu jāsaīsina, un jāsamazina iepakojums.

3.1.7. Eiropas rūpniecība ir apliecinājusi spēju izstrādāt tīras enerģijas alternatīvas. ES rūpniecība joprojām ir priekšgalā tādās svarīgās nozarēs kā vēja ģeneratori, bet citās nozarēs, piemēram, saules enerģijas paneļu ražošanā, tai vairs nav vadoša pozīcija un ražošana ir aizvirzījusies prom no Eiropas, daļēji tāpēc, ka iepriekšējās valstu valdības nav veidojušas atbilstošu uz sabiedrību vērstu politiku. Eiropā patlaban ražo tikai aptuveni 1 % no pasaulē saražotajiem litija akumulatoriem. Lai neatkārtotu šādas kļūdas jaunajās nozarēs, EESK atzinīgi vērtē tādas iniciatīvas kā Rīcības plāns akumulatoru nozares veicināšanai Eiropas Savienībā un plānu konkretizēšana ar mērķi īstenot Eiropas Akumulatoru aliansi, to attiecinot arī uz jaunu tehnoloģiju izstrādi ([8]).

3.1.8. EESK vērš uzmanību uz to, cik svarīgi ir noteikt standartus starptautiskos forumos, kur Eiropas Savienība var uzņemties vadību, ņemot vērā ar to saistītās priekšrocības konkurētspējas sekmēšanā.

3.1.9. EESK piekrīt, ka ir svarīgi veltīt uzmanību citām nozīmīgākajām un jaunajām tirgus ekonomikas valstīm un radīt pozitīvu dinamiku. Šajā sakarā EESK uzsver, ka ir svarīgi nodrošināt godīgu konkurenci un vienlīdzīgus konkurences apstākļus attiecībā uz trešām valstīm. Konkurētspējas saglabāšanai jābūt svarīgam elementam visos attiecīgajos politikas lēmumos.

3.1.10. EESK uzsver nepieciešamību veikt ļoti lielus ieguldījumus un nodrošināt sadarbību pārrobežu un starpnozaru plānošanā, lai ieviestu viedos tīklus, tostarp viedos skaitītājus, un enerģijas uzglabāšanas infrastruktūru, jo tas ir būtisks priekšnoteikums, lai efektīvi īstenotu līdzšinējos un turpmākos tīkla plānus un risinātu ar svārstībām alternatīvās enerģijas ražošanā saistītās problēmas.

3.1.11. EESK norāda, ka oglekļa uztveršana un uzglabāšana (*CCS*) ir septītais stratēģiskais princips un ka tas vismaz pašreiz joprojām ir viens no galvenajiem faktoriem, lai līdz 2050. gadam varētu izveidot klimatneitrālu sabiedrību, jo īpaši, izmantojot bioenerģiju ar *CCS*. EESK norāda: Eiropas Revīzijas palātas veiktajā analīzē ir secināts, ka pašreizējie ES finansēšanas instrumenti, kas paredzēti, lai atbalstītu *CCS*, piemēram, *NER 300*, nav nodrošinājuši "neviena veiksmīga oglekļa dioksīda uztveršanas un uzglabāšanas projekta īstenošanu". Tādējādi ir daudz neskaidrību par *CCS* tehnoloģisko iespējamību, un nav pārliecības par sabiedrības atbalstu *CCS* īstenošanai.

([4]) Eiropadomes secinājumi, 23.–24.10.2014., EUCO 169/14, I daļas 2.1., 2.2., 2.10.–2.13. punkts.

([5]) EESK atzinums par tematu "Investīcijas gudrā, novatoriskā un ilgtspējīgā rūpniecībā. Atjaunināta ES rūpniecības politikas stratēģija" (OV C 227, 28.6.2018., 70. lpp.), atzinums "Rūpniecības politikas stratēģiskā attīstība līdz 2030. gadam" (OV C 62, 15.2.2019., 16. lpp.), atzinums "Eiropas sadarbīgās ekonomikas programma" (OV C 75, 10.3.2017., 33. lpp.).

([6]) Aprites ekonomika un *Ecofys* ziņojums Economy: A key lever in bridging the emissions gap to a 1.5 °C pathway (Aprites ekonomika: nozīmīga svira emisiju starpības samazināšanai līdz 1,5 °C).

([7]) EESK atzinums "Pilsoniskās sabiedrības ieguldījums visaptverošas pārtikas politikas veidošanā Eiropas Savienībā" (OV C 129, 11.4.2018., 18. lpp.).

([8]) Eiropas Komisijas priekšsēdētāja vietnieka *Maroš Šefčovič* 2019. gada aprīļa paziņojums presei, kopīga preses konference ar *Peter Altmaier* un *Bruno Le Maire*, 2019. gada 2. maijs.

3.1.12. EESK uzsver, ka liela nozīme ir dabīgajiem oglekļa piesaistītājiem, tādiem kā meži un daudzi lauksaimniecības prakses veidi, kas piesaista oglekli, piemēram, pļavām, ganībām, kūdrājiem u. c. Ilgtspējīga mežu apsaimniekošana apvienojumā ar tādu koksnes produktu, kuri uzglabā oglekli, un aizstāj fosilā kurināmā materiālus un enerģiju, izmantošanu ilgtermiņā mazina klimata pārmaiņu ietekmi un uzlabo mežu spēju pielāgoties klimata pārmaiņām. Ir svarīgi izmantot lauksaimniecības zemei piemītošo spēju piesaistīt oglekli. Daļa no risinājuma ir ilgtspējīgi apsaimniekot mežus un izmantot lauksaimniecības zemei piemītošo spēju piesaistīt oglekli.

3.2. *Pamatnosacījumi – pārskats*

3.2.1. EESK piekrīt: lai pāreja notiktu sekmīgi, ir nepieciešama piekļuve atbilstošam finansējumam. Ir svarīgi piesaistīt pietiekamus publiskos un privātos ieguldījumus. Tādēļ EESK atkārtoti aicina nodrošināt, ka 40 % no Eiropas Stratēģisko investīciju fonda līdzekļiem un 40 % no ES budžeta tiek ieguldīti cīņā pret klimata pārmaiņām, un pielāgot klimata mērķiem visus ES un valstu budžetus ([9])([10]). EESK uzsver uz ciešo saikni starp pētniecības un inovācijas finansēšanu un novatorisku risinājumu ieviešanu tirgū, kā izklāstīts turpmāk 3.3.5. un 3.3.6. punktā.

3.2.2. Tādēļ EESK atzinīgi vērtē Komisijas rīcības plānu ilgtspējīgas izaugsmes finansēšanai un ar to saistītos ierosinātos tiesību aktu priekšlikumus. EESK atkārtoti norāda, ka ir svarīgi nodrošināt pozitīvu tēlu videi draudzīgam finansējumam, un arī ir svarīgi, lai jebkura marķēšanā vai salīdzinošajā vērtēšanā tiktu ņemtas vērā nozares un vietējās īpatnības, kā arī attiecīgo uzņēmumu lielums ([11]).

3.2.3. EESK atgādina savus konkrētos priekšlikumus par finansējuma pārvirzīšanu ilgtspējīgiem ieguldījumiem, izmantojot "zaļo novirzīšanu" ([12]) un izmantojot Eiropas Centrālās bankas (ECB) piedāvāto kvantitatīvo mīkstināšanu kā finansējuma avotu.

3.2.4. EESK vērš uzmanību uz nepieciešamību nodrošināt instrumentu kopumu mazo dalībnieku atvieglotai piekļuvei finansējumam, lai visu līmeņu dalībniekiem nodrošinātu piekļuvi klimata finansējumam ([13]).

3.2.5. Visbeidzot, EESK uzsver, ka tehnoloģijas, kuras attiecas uz klimatu un enerģētikas pārkārtošanu, pastāvīgi un dinamiski attīstās. Tāpēc ir būtiski regulāri novērtēt veidus un līdzekļus.

3.3. *Pētniecība un inovācija*

3.3.1. EESK norāda, ka pāreja uz klimatneitrālu ekonomiku nebūs iespējama bez tālejošas pētniecības un inovācijas, tostarp sociālās inovācijas. Patiešām, tai ir vajadzīgas visu veidu inovācijas, tostarp jauni ieradumi, uzņēmējdarbības modeļi, sociālās normas, procesi, metodes, tirgvedība un tehnoloģijas.

3.3.2. EESK norāda, ka Eiropā dzīvo aptuveni 7 % no pasaules iedzīvotāju skaita, tiek radīti 10 % pasaules SEG emisiju, tā ražo 20 % no pasaules IKP un laiž klajā 30 % no pasaules līmeņa augstas kvalitātes zinātniskajām publikācijām. Tā kā pārejai uz klimatneitrālu ekonomiku jābūt balstītai uz globāliem centieniem klimata pārmaiņu apkarošanas jomā, EESK uzskata, ka ES var panākt lielāko ietekmi, pierādot pārējai pasaulei, ka šāda pāreja ir iespējama un labvēlīgi ietekmē sabiedrību.

3.3.3. EESK uzskata, ka, Eiropā ir izcils zinātnes līmenis, bet ir grūtības to pārvērst vērtīgās inovācijās. Eiropas Savienībai un dalībvalstīm būtu efektīvāk jāatbalsta pētniecība un inovācija visās vērtību ķēdēs, sākot no fundamentālās pētniecības līdz komerciālai izmantošanai, un jāiekļauj sociālās un humanitārās zinātnes, lai uzlabotu izpratni par to, kas ietekmē galalietotāju, tostarp MVU un iedzīvotāju, izvēli enerģijas jomā.

3.3.4. EESK uzskata, ka Eiropas Savienībā sniedz vēsturisku iespēju Eiropas uzņēmumiem, novatoriem, darba ņēmējiem un investoriem apliecināt globālo līderpozīciju plaukstošajos tīras enerģijas tirgos. ES būtu jāpastiprina centieni visās tīras enerģijas jomās, sākot no energoefektivitātes līdz e-mobilitātei, lai nodrošinātu Eiropas uzņēmumiem stabilu iekšējo tirgu, kurā var droši ieviest inovācijas, kā arī nodrošinātu integrētu rūpniecības stratēģiju, kuras mērķis būtu tīras enerģijas risinājumus eksportēt pārējā pasaulē.

([9]) EESK atzinums "Eiropas pakts par klimata aizsardzībai paredzēto finansējumu" (OV C 62, 15.2.2019., 8. lpp.).

([10]) EESK atzinums "Centieni atvieglot nevalstisko dalībnieku iespējas piekļūt klimata aizsardzībai paredzētajam finansējumam" (OV C 110, 22.3.2019., 14. lpp.).

([11]) EESC atzinums par tematu "Rīcības plāns: ilgtspējīgas izaugsmes finansēšana" (OV C 62, 15.2.2019., 73. lpp.), un "Ilgtspējīgs finansējums: taksonomija un etaloni" (OV C 62, 15.2.2019., 103. lpp.).

([12]) EESK atzinums "Eiropas pakts par klimata aizsardzībai paredzēto finansējumu" (OV C 62, 15.2.2019., 8. lpp.).

([13]) Sk. 10. zemsvītras piezīmi iepriekš.

3.3.5. Tāpēc EESK aicina Eiropas Komisiju, Eiropas Parlamentu un Eiropadomi nodrošināt, lai nākamajā daudzgadu finanšu shēmā būtu pienācīgi atbalstīta ar enerģētiku un klimatu saistīta pētniecība, inovācija un, ja iespējams, ieviešana tirgū. Tāpēc Komiteja atbalsta Eiropas Parlamenta aicinājumu 2021.–2027. gada plānošanas periodā palielināt programmas "Apvārsnis Eiropa" budžetu līdz 120 miljardiem. Tā arī aicina nodrošināt iespējamo sinerģiju starp tādiem ES finansēšanas instrumentiem kā "Apvārsnis Eiropa", Eiropas infrastruktūras savienošanas instruments, Inovāciju fonds, struktūrfondi, *ITER*, *Euratom* pētniecības un apmācības programma un *Erasmus*, kā arī Eiropas Investīciju bankas un Eiropas Investīciju fonda pārvaldītajiem instrumentiem.

3.3.6. EESK ļoti atzinīgi vērtē priekšlikumu izveidot pētniecības un inovāciju misijas, lai pētniecību un inovāciju veiksmīgāk orientētu uz projektiem, kas risina sabiedrības problēmas, tostarp pāreju uz klimatneitrālu ekonomiku. Šajā saistībā EESK aicina Eiropas Komisiju un Padomi ierosināt izveidot īpašu misiju, lai panāktu, ka līdz 2030. gadam 100 Eiropas pilsētas kļūst klimatneitrālas. Tas visiem Eiropas iedzīvotājiem pierādīs, ka pāreja uz klimatneitrālu ekonomiku var kļūt par realitāti un uzlabot viņu dzīves kvalitāti. Tā arī būs arī iespēja strādāt konkrēti ar pilsētām visā pasaulē, sākot ar Austrumu partnerības un Savienības Vidusjūrai valstu pilsētām, lai tās varētu iedvesmoties no Eiropas pieredzes.

3.3.7. EESK atzinīgi vērtē ierosinājumu izveidot Eiropas Inovācijas padomi. Pamatojoties uz līdzšinējo instrumentu, tostarp Eiropas Inovāciju un tehnoloģiju institūta pieredzi, EESK vēlas, lai Eiropas Inovāciju padome kļūtu par nozīmīgu ES instrumentu, ar ko nodrošina ilgtermiņa un pret risku tolerantu kapitālu tiem jauninājumiem, kas ir būtiski pārejā uz klimatneitrālu ekonomiku. Tā var palīdzēt valstu jaunuzņēmumiem kļūt par Eiropas līderiem, nevis tikt pārdotiem to ASV un Āzijas konkurentiem.

3.3.8. Šajā saistībā EESK norāda uz reģionālo un vietējo kopienu būtisko nozīmi klimata problēmu risināšanā, kā arī pielāgošanās spējas un izturētspējas palielināšanā tādos veidos, kas tieši ietekmē vietējā līmeņa izredzes veikt plašas pārmaiņas. Daudzas kopienas jau tagad pašas uzņemas iniciatīvu, un tām ir liela nozīme nepieciešamo risinājumu īstenošanā. EESK uzsver ES salu, tostarp tālāko reģionu, nozīmi, jo tie ir Eiropas Savienības un pārējās pasaules klimatneitralitātes politikas potenciālie inovatori.

3.4. *Kopīgi izstrādāt sociālo paktu pārejai uz klimatneitrālu ekonomiku*

3.4.1. EESK uzskata, ka visām Eiropas, valstu un vietējām iestādēm būtu jāpalielina atbalsts pārejai uz klimatneitrālu ekonomiku. Pamatotās bažas, ko pauduši darba ņēmēji ogļrūpniecības nozarē daudzās ES valstīs, un nesenās protesta akcijas Francijā ir vēl vairāk izcēlušas vajadzību parādīt, ka pārejai uz ekoloģiski ilgtspējīgāku sabiedrību vajadzētu būt arī pārejai uz demokrātiskāku un sociāli taisnīgāku sabiedrību.

3.4.2. EESK uzskata, ka Eiropai ir vajadzīgs sociāls pakts par pāreju uz klimatneitrālu ekonomiku, par ko jāvienojas Eiropas Savienībai, dalībvalstīm, reģioniem, pilsētām, sociālajiem partneriem un organizētās pilsoniskās sabiedrības dalībniekiem, lai nodrošinātu, ka pārejā neviens netiek atstāts novārtā.

3.4.3. EESK uzskata, ka Eiropas Savienībai ir jānodrošina pienācīgs finansējums, lai atbalstītu darba ņēmējus, kas pārejas uz klimatneitrālu ekonomiku dēļ varētu zaudēt darbu. Šajā nolūkā EESK aicina Eiropas Komisiju, Parlamentu un Padomi nodrošināt pienācīgu Eiropas Sociālā fonda un Eiropas Globalizācijas fonda izstrādi un finansēšanu, lai risinātu ar pāreju uz klimatneitrālu ekonomiku saistītās problēmas. Tas liecinātu par Eiropas vēlmi nodrošināt, ka neviens netiek atstāts novārtā.

3.4.4. EESK uzskata, ka klimatneitrālas ekonomikas darba ņēmēju prasmes var ievērojami atšķirties no prasmēm, kuras daudziem darba ņēmējiem ir pašreiz. Ir svarīgi pielāgot izglītības un mācību programmas, lai pārliecinātos, ka nākotnes un pašreizējie darba ņēmēji un mācību nodrošinātāji mācību izvēlē var ietvert ar pāreju uz klimatneitrālu ekonomiku saistītos jautājumus. Tas ļaus ātrāk pielāgot Eiropas darbaspēku un palīdzēt eiropiešiem attīstīt jaunus talantus.

3.4.5. EESK uzskata, ka pāreja uz klimatneitrālu ekonomiku ir iespēja nodrošināt vairāk darbvietu gados jauniem Eiropas iedzīvotājiem, tostarp gados jauniem bezdarbniekiem. Tādēļ EESK aicina Eiropas Komisiju, balstoties uz izmēģinājuma projektu *Erasmus Pro*, izstrādāt "Zaļā *Erasmus Pro*" programmu, kā arī citus projektus, kas var piesaistīt vairāk jauniešu augošajās klimatneitrālās ekonomikas nozarēs (piemēram, ilgtspējīga lauksaimniecība, aprites ekonomika, atkritumu apsaimniekošana, energoefektivitāte, atjaunojamās enerģijas ražošana), uzlabojot šādu darbvietu tēlu un darba apstākļus.

3.4.6. EESK uzskata, ka pāreja uz klimatneitrālu ekonomiku paver iespēju izskaust enerģētisko nabadzību Eiropā un uzlabot dzīves kvalitāti, darbvietu radīšanu un sociālo iekļaušanu. Eiropas Savienībai visiem Eiropas iedzīvotājiem būtu jānodrošina vienlīdzīga piekļuve enerģētikas pamatpakalpojumiem. Pamatojoties uz Eiropas Enerģētiskās nabadzības observatorijas secinājumiem, sadarbībā ar ieinteresētajām personām, tostarp patērētāju organizācijām, būtu jāizstrādā Eiropas rīcības plāns enerģētiskās nabadzības izskaušanai, lai nodrošinātu to, ka publiskie pasākumi aizvien vairāk ir vērsti uz enerģētiskās nabadzības pamatcēloņiem. EESK uzsver nepieciešamību pāriet no ietekmes mazināšanas pasākumiem uz preventīviem pasākumiem, piemēram, vecu ēku renovāciju, lai tās pārveidotu par zema enerģijas patēriņa ēkām. Sociālie tarifi un enerģijas čeki var būt tikai pagaidu risinājumi, un tie būtu pakāpeniski jāaizstāj ar tādiem mehānismiem kā subsīdijas esošo ēku pārveidei par zema enerģijas patēriņa ēkām un elektrisko automobiļu iegādei.

3.4.7. EESK aicina dalībvalstis vairāk atzīt un stiprināt iedzīvotāju un kopienu atbildības sajūtu par visām vietējām iniciatīvām, kas vajadzīgas, lai izveidotu klimatneitrālu ekonomiku, tostarp iniciatīvām, kuru mērķis ir mainīt ieradumus un ražot atjaunojamo enerģiju vietējā līmenī. Atbalsta mehānismi un enerģijas tirgus reformas jāveido tā, lai vietējām kopienām dotu iespēju aktīvi iesaistīties enerģijas ražošanā un tām nodrošinātu taisnīgu piekļuvi enerģijas tirgum. Dalībvalstis, kurām nav institucionālās spējas, būtu aktīvāk jāatbalsta.

3.4.8. EESK atzinīgi vērtē Eiropas Komisijas tālejošo mērķi līdz 2030. gadam uz pusi samazināt tādu priekšlaicīgas nāves gadījumu skaitu, ko izraisa gaisa piesārņojums (Eiropā 2015. gadā bija 400000 šādi priekšlaicīgas nāves gadījumi). EESK uzskata, ka Eiropas Savienībai un visām tās dalībvalstīm cīņa pret gaisa piesārņojumu būtu jānosaka par augsta līmeņa politisko prioritāti. Būtu jāpastiprina regulatīvie pasākumi, ar ko samazina gaisu piesārņojošās emisijas no transportlīdzekļiem un spēkstacijām. Eiropas Komisijai būtu jāturpina iesaistīt pilsoniskās sabiedrības organizācijas, jo īpaši apvienības, kas aizsargā bērnus un gados vecākus cilvēkus, jo šīs Eiropas iedzīvotāju grupas vairāk cieš un mirst no gaisa piesārņojuma.

3.4.9. EESK ir stingri pārliecināta, ka ir būtiski izstrādāt sociālu paktu pārejai uz klimatneitrālu ekonomiku, lai nodrošinātu iedzīvotāju pozitīvu iesaistīšanos reālu darbību pārejai uz klimatneitrālu ekonomiku atbalstīšanā.

3.5. *Demokrātija un pārvaldība*

3.5.1. EESK piekrīt, ka iedzīvotājiem, reģionālajām un vietējām pašvaldībām svarīga loma, un atbalsta iedzīvotāju līdzdalību, kas paredzēta pilsoņu dialogu gaitā. Ņemot vērā jauniešu plaša mēroga mobilizēšanos, EESK aicina Eiropas Komisiju un dalībvalstis uzsākt dialogu arī ar jaunajiem iedzīvotājiem.

3.5.2. EESK atzinīgi vērtē Komisijas viedokli, ka pārejā uz tīru mobilitāti "par šīs evolūcijas virzītājām jākļūst indivīdu un uzņēmumu ieradumu izmaiņām". EESK uzskata, ka tas attiecas uz visām nozarēm, kas saistītas ar pāreju uz klimatneitrālu ekonomiku, tostarp enerģētikas, mājokļu, lauksaimniecības un pārtikas nozarēm. EESK uzsver, ka paredzētajām tālejošajām pārmaiņām, tostarp ieradumu un dzīvesveida izmaiņām, ir vajadzīgs iesaistīto personu atbalsts.

3.5.3. EESK uzskata, ka pašreizējās procedūras vēl nav pietiekami piemērotas, lai no iedzīvotājiem panāktu nepieciešamo piekrišanu. EESK uzsver, ka Eiropas Komisijai būtu jācenšas panākt ne tikai to, lai enerģētikas pārkārtošana būtu sociāli pieņemama, bet arī lai tā tiktu demokrātiski un sociāli atbalstīta.

3.5.4. Ņemot vērā regulu par Enerģētikas savienības pārvaldību, EESK ierosina izveidot pastāvīgu iedzīvotāju dialogu un uztvert to kā obligātu sagatavošanās elementu visiem svarīgākajiem politiskajiem lēmumiem un visam ES likumdošanas darbam, kas attiecas uz klimata pārmaiņām. Pārredzamībai un pārskatatbildībai vajadzētu būt nozīmīgiem elementiem šādā dialogā, kuram vajadzētu būt tuvu iedzīvotājiem. Tāpēc, lai gan dialogs internetā var būt nepieciešams, tas ir jāpapildina ar sanāksmēm un tiešu kontaktu ar sabiedrību. Tas būtu pienācīgi jāfinansē, tā īstenošanai jānodrošina personāls, un par to vajadzētu būt atbildīgam īpašam Eiropas Komisijas priekšsēdētāja vietniekam.

3.5.5. EESK uzskata, ka Eiropas Savienībai un tās dalībvalstīm jāturpina demokratizēt enerģētikas politikas veidošanu, piemēram, izmantojot tādus instrumentus kā viedokļu aptauja, un valstu enerģētikas un klimata plānu izstrādē un īstenošanā jānodrošina sistemātiska sadarbība ar organizētu pilsonisko sabiedrību un šai sadarbībai nepieciešamie resursi.

3.5.6. EESK atzīmē reģionu un vietējo pašvaldību būtisko nozīmi klimata un enerģētikas politiku īstenošanā un tādas ieradumu maiņas sekmēšanā, kas nepieciešama to efektīvai ieviešanai. Tā norāda uz iniciatīvām, kas tiek īstenotas saskaņā ar Pilsētas mēru paktu, un aicina Komisiju atbalstīt līdzīgas iniciatīvas un izveidot pastāvīgu apspriešanās mehānismu, pamatojoties uz Talanoa dialogu ([14]). Tas ietver arī Eiropas dialogu par nevalstisko dalībnieku pasākumiem klimata jomā, ko iedibināt aicinājusi EESK.

([14]) https://unfccc.int/topics/2018-talanoa-dialogue-platform

3.5.7. EESK atkārto aicinājumu Eiropas Vides aģentūrā izveidot Eiropas Enerģētikas informācijas dienestu, kas varētu nodrošināt atvērtu pieeju kvalitatīviem datiem, izveidot vienotu kontaktpunktu tādu visu datu iesniegšanai, kuri vajadzīgi enerģētikas savienības progresa novērtēšanai, kopā ar ieinteresētajām personām izstrādāt prognozes dažādiem scenārijiem, nodrošināt atvērtā pirmkoda modeļus, lai testētu dažādas prognozes, un pārbaudīt saskaņotību starp dažādām prognozēm. Tās darbam vajadzētu būt brīvi pieejamam visiem lēmumu pieņēmējiem, uzņēmumiem un sabiedrībai.

3.5.8. EESK aicina Eiropas Parlamentu izveidot neatkarīgu ES Klimata pārmaiņu komiteju, kuras uzdevums būtu sniegt zinātniski pamatotus novērtējumus un ieteikumus politikas jomā. EESK aicina dalībvalstis izveidot līdzīgas komitejas valsts līmenī – ja šādas komitejas vēl nav izveidotas – un nodrošināt, ka tās ziņo valstu parlamentiem un ekonomikas un sociālo lietu komitejām, ņemot vērā valstu īpatnības.

Briselē, 2019. gada 20. jūnijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER

LABOJUMS

Labojums Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinumā par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko groza Regulu (ES) 2015/757, lai pienācīgi ņemtu vērā kuģu degvieleļļas patēriņa datu vākšanas globālo sistēmu"

("Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis" C 240, 2019. gada 16. jūlijs)

(2019/C 282/10)

43. lappusē 3.1. punktā:

tekstu: "Tas varētu būt pretrunā jaunajam grozītajam noteikumam 9. panta 1) punkta f) apakšpunktā (jauns), kurā norādīts, ka jebkuram pārvadātās kravas monitoringam (par reisu) jābūt brīvprātīgam, jo saskaņā ar ierosināto grozījumu pārvadātā krava ir tikai brīvprātīgs monitoringa objekts un tādējādi tas nav saskaņots ar ANO SJO DVS."

lasīt šādi: "Tas varētu būt pretrunā jaunajam grozītajam noteikumam 9. panta 1) punkta f) apakšpunktā, kurā norādīts, ka jebkuram pārvadātās kravas monitoringam (par reisu) jābūt brīvprātīgam, jo saskaņā ar ierosināto grozījumu pārvadātā krava ir tikai brīvprātīgs monitoringa objekts un tādējādi tas nav saskaņots ar ANO SJO DVS."

43. lappusē 3.2. punktā:

tekstu: "Ierosināto 11. panta 2. punktu (jauns) varētu grozīt šādi:"

lasīt šādi: "Ierosināto 11. panta 2. punktu varētu grozīt šādi:".

ISSN 1977-0952 (elektroniskais izdevums)
ISSN 1725-5201 (papīra izdevums)

Eiropas Savienības Publikāciju birojs
L-2985 Luksemburga
LUKSEMBURGA

LV